

20—21 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 20 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Wikberg (cp) ang. rätt till avsättning till skogskonto för avverkningar i anslutning till nedläggande av flottled ..	5
av fröken Mattson (s) ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall	6

Tisdagen den 21 maj

Svar på interpellation av fru Segerstedt Wiberg (fp) ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam	11
Avgiftsuttaget för den allmänna tilläggspensioneringen	14
Om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.	21
Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	23
Förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, m. m.	29
Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem ..	31
Godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal	35
Viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri	36
Uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm	38
Teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.	52
Markvärdebeskattningen	63
Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering	76
Granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning	84
Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen	85
Butiksstölderna	90
Meddelande ang. enkel fråga av herr Larsson, Thorsten, (cp) ang. utrotning av fågelbeståndet vid Sturupsflygfältet	92

Samtliga avgjorda ärenden

	Tisdagen den 21 maj	Sid.
Andra lagutskottets memorial nr 47, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden		13
— utlåtande nr 45, ang. procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggs pension		14
Bankoutskottets utlåtande nr 45, om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.		21
Bevillningsutskottets betänkande nr 38, om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet		23
Tredje lagutskottets utlåtande nr 47, ang. rätten att utföra skolskjuts		28
— nr 49, ang. påföljderna vid oljeutsläpp från fartyg		28
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, ang. verkan av i annat nordiskt land verkställd kontroll av elmateriel		28
— nr 36, om förbättring av folkpensionärernas ställning i samhället		28
Bevillningsutskottets betänkande nr 46, ang. förnyelse av vissa in-teckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.		28
Tredje lagutskottets utlåtande nr 48, ang. förnyelse av vissa in-teckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.		29
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38, om en upplys-ningskampanj beträffande de straffades problem		31
Utrikesutskottets utlåtande nr 6, ang. redogörelse för verksamhe-ten inom Europarådets ministerkommitté, m. m.		34
— nr 7, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation		35
— nr 8, ang. godkännande av konsularkonvention mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union		35
— nr 9, ang. godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal		35
Statsutskottets utlåtande nr 116, ang. kostnader för FN-styrkan på Cypern		36
— nr 117, ang. viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri		36
— nr 118, ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm		38
— nr 119, ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.		52
Bevillningsutskottets betänkande nr 43, ang. ändring i kommu-nalskattelagen, m. m.		63
Bankoutskottets utlåtande nr 29, om utbyggd statlig prognosverk-samhet och ekonomisk planering		76
— memorial nr 41, ang. uppskov med behandlingen av vissa ären-den		84
— nr 42, ang. granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileums-fonds verksamhet och förvaltning		84
— utlåtande nr 44, ang. fortsatt giltighet av likviditets- och kassa-kvotlagen, m. m.		85
— nr 46, ang. redogörelse för Nordiska rådets sextonde session ..		89

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 37, ang. ändring i rättegångsbal- ken m. m.	89
— memorial nr 38, ang. uppskov med behandlingen av vissa ären- den	89
Andra lagutskottets utlåtande nr 43, ang. pensionsgrundande in- komst och arbetsgivaravgift inom den allmänna försäkringen	89
— nr 44, om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för vissa vacciner	89
— nr 46, ang. ändrad lydelse av 1 § kommunaltjänstemannalagen, m. m.	89
Jordbruksutskottets utlåtande nr 29, om stöd till vallfröodlingen	89
— nr 30, ang. trädgårdsnäringen	89
— nr 31, ang. den framtida dispositionen av vissa s. k. härads- jordar	90
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37, ang. svensk in- vandrings- och minoritetspolitik och om utredning angående de språkliga och kulturella minoriteternas ställning i Sverige	90
— nr 39, om utredning angående orsakerna till butiksstölder ..	90
— nr 40, om en för riksdag och regering gemensam utrednings- central	91
— nr 41, om femdagarsvecka året om inom försvaret	91
— nr 42, om rabatt vid resor på statens järnvägars eller postver- kets busslinjer	91

Måndagen den 20 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Ang. rätt till avsättning till skogskonto för avverkningar i anslutning till nedläggande av flottled

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wikbergs (cp) interpellation angående rätt till avsättning till skogskonto för avverkningar i anslutning till nedläggande av flottled, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Wikberg har frågat mig om jag är beredd att tillstyrka en sådan tolkning av de särskilda bestämmelserna om avsättning till skogskonto, att den utökade rätten till avsättning kan gälla även för avverkningar i anslutning till planerad flottledsnedläggelse. Han har vidare, för det fall detta inte är möjligt, frågat huruvida jag är beredd att föreslå riksdagen sådana tilläggsbestämmelser att dessa avverkningar omfattas av den utökade avsättningsrätten.

De särskilda bestämmelserna för avsättning till skogskonto gäller som herr Wikberg själv framhållit skogsägare som drabbats av stormfällning. Jag är inte beredd att nu föreslå vidgade bestämmelser i det hänseende som åsyftas med interpellationen. Hela frågan om beskattningen av skogsinkomster utreds f. n. av skogsskattekommittén, som avser att avge förslag till nya regler före årets utgång. Det av herr Wikberg ak-

tualiserade spörsmålet får prövas i samband med kommittéförslaget.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansminister Sträng för svaret på min interpellation. Jag medger gärna att min tacksamhet skulle ha varit större om svaret på endera av mina tvenne frågor varit jakande.

Visserligen säger finansministern i sitt svar att hela frågan om beskattningen av skogsinkomster för närvarande utreds av skogsskattekommittén och att det spörsmål jag aktualiserat får prövas i samband med kommittéförslaget. Detta noterar jag med tillfredsställelse. Går riksdagsbeslutet i anledning av detta kommittéförslag i positiv riktning, så är det självfallet av värde för de områden som berörs av *kommande* flottledsnedläggelser. Jag tror nämligen att nedläggningstrenden kommer att fortsätta, i vart fall norrut, och beröra allt flera flodsystem.

Men för de fastigheter som berörs av de i interpellationsdebatten omnämnda flodsystemen — Ljusnans, Ljungans och Indalsälvens — är det nödvändigt med ett snabbare beslut än vad som kan bli följden av skogsskattekommitténs förslag. Även om denna kommitté blir färdig att avge sitt förslag till nya beskattningsregler före detta års utgång, så föreställer jag mig att i bästa fall beslut i riksdagen skall kunna fattas först under höstsessionen 1969.

I Ljungans flodsystem pågår sista flottning innevarande år, i Indalsälvens övre del likaså. För den nedre delen blir 1969 sista flottningssäsong. De skogsägare inom dessa regioner som på grund av terrängförhållanden o. d. inte har något annat transportalternat-

Ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall

tiv än flottning och som därför tvingas göra onormalt stora uttag för att utnyttja detta enda transportalternativ, flottleden, får således ingen chans till ökad avsättning på skogskonto, om inte det eventuella riksdagsbeslutet ges retroaktiv verkan.

Även om det är ett begränsat antal skogsägare som måste göra extraordinära virkesuttag, hade det varit betydelsefullt om den utökade rätten till avsättning på skogskonto hade kunnat få omedelbar beslutsverkan också för denna typ av »tvångsavverkning» — jag sätter ordet inom citationstecken — så att de berörda slupit drabbas av betydande skattekonsekvenser.

Givetvis skulle även i dessa fall som förutsättning för tillämpning av de utvidgade bestämmelserna gälla att den skedde under betryggande kontroll genom intyg från vederbörande skogsvårdsstyrelse.

Jag kan i detta sammanhang nämna att skogsvårdsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län enligt uppgift har medgivit utstämplingar som formellt strider mot skogsvårdslagen både i fråga om kontinuitet i uttaget och i fråga om slutavverkning i utvecklingsbar skog, men där har de speciella förhållandena givit anledning att frånga gällande normer.

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att finansministern vill ta sitt ställningstagande i detta spørsmål under omprövning.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara fröken *Mattsons* (s) interpellation angående medborgarskapsrätten för barn i vissa fall, och nu anförde:

Herr talman! Fröken *Mattson* har frågat mig om några nya erfarenheter har gjort det möjligt att inom den nuvarande medborgarskapslagens ram avhjälpa de olägenheter som är förenade med automatiska medborgarskap. I anslutning härtil har hon också frågat om regeringen har för avsikt att i Nordiska rådet, Europarådet eller FN söka befrämja en enhetligare internationell lagstiftning i syfte att på ett bättre sätt än f. n. ta till vara barns rättmätiga intressen i medborgarrättsligt avseende.

Jag har uppfattat interpellationen så att den syftar på de olägenheter som kan bli följden av att här i landet födda barn i vissa fall inte förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen, trots att en av föräldrarna är svensk. Så är fallet med barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man, om barnet vid födelsen förvärvar faderns medborgarskap. Barn utom äktenskap till utländsk kvinna och svensk man blir inte heller svensk medborgare vid födelsen. I sistnämnda fall blir barnet dock automatiskt svensk medborgare, om föräldrarna ingår äktenskap med varandra.

Vill man inom ramen för nuvarande medborgarskapslagstiftning komma till rätta med de olägenheter som ifrågasvarande barn kan ha av att inte vara svenska medborgare, kan man i princip gå fram på två olika vägar. Den ena är att så långt som möjligt tillförsäkra dem samma ställning i socialt och ekonomiskt avseende som tillkommer svenska barn. Denna väg har anlitats i betydande utsträckning under senare år. I fråga om tillgång till undervisning och utbildning är utlänningar sålunda i allt väsentligt likställda med svenska medborgare. Rätten till hälso- och sjukvård gäller oberoende av medborgarskap. Utlänningar har också i övrigt i stor utsträckning rätt till sociala förmåner vid vistelse i Sverige.

Den andra metoden att lösa problemen är att genom en generös naturalisationspraxis bevilja barnen svenskt

Ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall

medborgarskap efter födelsen. Även denna möjlighet har begagnats. Vanligast är att barnet upptas till svensk medborgare tillsammans med utländsk fader eller moder. Utländsk man som är gift med svensk kvinna brukar numera naturaliseras redan efter omkring fem års hemvist i Sverige, om han uppfyller villkoren i fråga om vandel och försörjningsförmåga och äktenskapet haft viss varaktighet. Är mannen medborgare i annat nordiskt land kan han naturaliseras efter ännu kortare tid. Självständig naturalisation av barn under 18 år efter ansökan av vårdnadshavare förekommer också. Är vårdnadshavarna två, krävs i överensstämmelse med föräldrabalkens regler att ansökan görs av båda.

Emellertid har Sverige liksom flertalet andra västerländska länder som princip att försöka undvika dubbla eller flerfaldiga medborgarskap, eftersom dessa kan medföra allvarliga olägenheter för den enskilde, bl. a. skyldighet att fullgöra militärtjänst i två eller flera länder. Med hänsyn härtill är vi som regel mindre benägna att bevilja naturalisation, om barnet inte förlorar sitt tidigare medborgarskap genom att upptas till svensk medborgare. I många länders medborgarskapslagstiftning saknas bestämmelser om förlust av medborgarskap, när landets medborgare får medborgarskap i annat land. Jag kan emellertid meddela, att regeringen inom kort kommer att föreslå riksdagen att godkänna en inom Europarådet upprättad konvention, som syftar just till att begränsa förekomsten av flerfaldiga medborgarskap. En av grundsatserna i den konventionen är att en person som efter egen ansökan blir medborgare i en stat skall förlora sitt tidigare medborgarskap. Det är min förhoppning att konventionen skall vinna en så allmän anslutning, att det i framtiden blir möjligt för oss att använda naturalisationsinstitutet i betydligt större utsträckning än f. n.

Om äktenskap mellan svensk kvinna

och utländsk man upplöses och modern får vårdnaden om makarnas barn, naturaliseras barnet när modern begär det. Inom justitiedepartementet har gjorts vissa undersökningar av förutsättningarna för en liberaliserad praxis vid naturalisation även av barn i bestående äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man. Detta arbete har resulterat i att vi i samförstånd med de övriga nordiska länderna nu naturaliserar barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från annat nordiskt land, så snart föräldrarna ansöker där om. Samma praxis tillämpas beträffande österrikiska barn. Det har också visat sig möjligt att på ett smidigt sätt få medverkan från myndigheter i andra länder, t. ex. Västtyskland, i de fall det behövs för att undvika dubbelt medborgarskap vid självständig naturalisation av barn.

Jag vill också framhålla att medborgarskapslagarna i åtskilliga av de länder, varifrån invandrare söker sig till Sverige, inte obetingat föreskriver förvärv av faderns medborgarskap för utomlands fött barn, då modern har främmande medborgarskap. Av denna typ är lagstiftningen i t. ex. Bulgarien, Jugoslavien, Rumänien, Sovjetunionen och Tjeckoslovakien. Barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från något av dessa länder torde därför, enligt vår medborgarskapslag, bli svensk medborgare vid födelsen om denna äger rum här i landet.

Även om man i princip bör sträva efter att förhindra dubbla medborgarskap kan det i vissa fall komma i fråga att naturalisera barn på vårdnadshavares önskan, även om det skulle medföra dubbelt medborgarskap för barnet. Jag tänker då framför allt på barn i sådana äktenskap där fadern är att anses som politisk flykting och därför i realiteten inte åtnjuter sitt hemlands beskydd. Om det i det enskilda fallet föreligger ett särskilt behov av att barnet upptas till svensk medborgare, bör man också i andra fall kunna göra avsteg

Ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall

från principen. Sådant behov kan t. ex. anses föreligga för att ge barnet möjlighet att få sådana sociala förmåner som nu är förbehållna svenska medborgare.

Samtidigt med förslag att godkänna en svensk anslutning till Europarådskonventionen om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap avser regeringen att föreslå riksdagen att godkänna en inom FN utarbetad konvention om begränsning av statslöshet. Propositionen kommer också att innehålla förslag om lättnader för medborgare i annat nordiskt land att förvärva svenskt medborgarskap.

Det är f. n. inte aktuellt från regeringens sida att ta initiativ till ytterligare internationella överenskommelser på medborgarrättens område.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation.

Medborgarskapsfrågorna är självfallet av mycket intrikat och komplicerad natur, och det är väl därför nästan nödvändigt att en hel del olägenheter är förenade med all formell reglering av individernas rättsförhållanden. Vi har på senare år haft frågan om vår medborgarskapslagstiftning under en mycket livlig debatt då det gäller svenskt medborgarskap för barn. Frågan har aktualiserats genom att allt flera utländska medborgare har invandrat till Sverige och att äktenskap mellan utlänningar och svenskar till följd av detta har blivit fler och fler.

Att jag har väckt denna interpellation beror bl. a. på att vi vid föregående års riksdag hade en mycket livlig debatt om medborgarskap för barn enligt den nuvarande lagstiftningen. Jag har funnit det värdefullt att få veta om det finns några nyheter att rapportera på området och om den mycket liberala praxis som hitintills har tillämpats har kunnat föras ett steg vidare.

Jag är glad över att från statsrådet Kling ha fått denna redogörelse, som enligt min uppfattning visar att det inom den nuvarande medborgarskapslagstiftningens ram och med det nordiska samarbete som är nödvändigt för hithörande avsnitt har blivit lättare än tidigare att tillämpa en mera liberal praxis.

Jag noterar med glädje beskedet att man i princip kan gå fram på två vägar inom den nuvarande medborgarskapslagstiftningens ram. Jag lägger särskilt vikt vid att statsrådet har understrukt att man så långt möjligt bör tillförsäkra barn, som inte får svenskt medborgarskap i och med födseln, samma ställning i socialt och ekonomiskt avseende som svenska barn har. Jag vill emellertid mycket starkt trycka på betydelsen av att vi undersöker huruvida inte också en del av de sociala förmåner, som nu inte tillförsäkras ifrågavarande barn, i fortsättningen kan tillkomma dem. Jag syftar särskilt på barnpensioner och vårdnadsbidrag. Det sägs i svaret att man — måhända speciellt med tanke på de nu nämnda sociala förmånerna — kan naturalisera barn till politiska flyktingar. Jag tror emellertid att det ur jämlikhets- och rättvisesynpunkt är oerhört värdefullt om man så snart som möjligt kan se till att alla barn tillförsäkras exakt samma förmåner, vare sig de är svenska medborgare eller inte.

Jag är vidare mycket glad över att få en redogörelse för den generösa naturalisationspraxis som har vuxit fram inom justitiedepartementet ävensom att få höra de nyheter som har lagts fram i dag, nämligen att riksdagen mycket snart kommer att få tillfälle att godkänna den konvention som har lagts fram inom Europarådet och som syftar till att begränsa förekomsten av flerfaldiga medborgarskap. Det är också värdefullt att vi får tillfälle att godkänna en inom FN utarbetad konvention om begränsning av statslöshet.

Jag har ett par följdfrågor att göra.

Ang. medborgarskapsrätten för barn i vissa fall

Den ena är om statsrådet skulle kunna försäkra mig och kammaren att man, sedan första lagutskottet behandlade detta ärende för ungefär ett år sedan, i nordiskt samarbete och vid överläggningar inom departementet har kommit fram till vissa nya liberala regler som man direkt kan peka på.

Den andra följdfrågan hör måhända inte hemma inom denna interpellationsram, men den är direkt föranledd av det meddelande som vi nu fått om att vi mycket snart kommer att få tillfälle att godkänna den konvention om begränsning av statslöshet som utarbetats inom FN. Diskussionen hittills har ju, måhända felaktigt, rört sig om barn som är födda i Sverige av föräldrar, av vilka en är svensk. Det har emellertid påpekats att det finns en mycket olycklig lucka i lagen, som drabbar barn födda utomlands med statslös far och svensk mor. Sådana barn blir statslösa. Kommer den nämnda FN-konventionen om begränsning av statslöshet att medverka till att dessa barn får större möjligheter att få ett medborgarskap än tidigare? Jag anser att den frågan är oerhört viktig. Dessa barns förhållanden får man inte glömma bort i den diskussion som nu pågår.

Med detta ber jag att få tacka statsrådet Kling för hans interpellations-svar.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! I fråga om naturalisationspraxis har praktiskt taget alla de detaljer som jag har tagit upp i interpellationssvaret kommit till efter det att frågan diskuterades här i kammaren i fjol. Ett undantag har naturligtvis varit lagstiftningen i östblocksstaterna, men den har ju så nyligen ändrats just i denna riktning, att det blivit möjligt att från centrala folkbokföringsbyrån skicka ut meddelande till vederbörande att barnen i sådana fall bör bokföras såsom svenska.

Om FN-konventionen kommer att

även inverka för det av fröken Mattson valda exemplet med barnet som fötts utomlands med statslös far, vågar jag på rak arm inte uttala mig om. Men så snart föräldrarna kommer till Sverige blir barnet enligt den praxis vi nu har naturaliserat.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid föredragning av motionen nr 967 hänvisades densamma, såvitt den avsåg vissa skattepolitiska åtgärder, till bevillningsutskottet samt i övrigt till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 968.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 6—9, statsutskottets utlåtanden nr 116—119, bevillningsutskottets betänkanden nr 37 och 43, bankoutskottets utlåtanden samt memorial nr 29, 41, 42 och 44—46, första lagutskottets utlåtande nr 37 samt memorial nr 38, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—46, jordbruksutskottets utlåtanden nr 28—31 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 37 och 39—42.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde andra lagutskottets utlåtande nr 45 och bankoutskottets utlåtande nr 45 i nu nämnd ordning skulle sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden ävensom att jordbruksutskottets utlåtande nr 28 och bevillningsutskottets betänkande nr 37 i nu angiven ordning skulle uppföras sist å samma lista.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:sts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till prisreglering m. m. jämte motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret jämte motioner;

nr 123, i anledning av motioner angående materielbeställningar för försvaret i sysselsättningsfrämjande syfte;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret jämte motioner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1968/69 jämte motioner;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser ändrad metod för prisreglering av vissa beställningsbemyndiganden inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m. jämte motioner; även som

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av motion om förbättring av de värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet; samt

nr 47, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.25.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Tisdagen den 21 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Fru *Myrdal* anmälde, att hon åter infunnit sig vid riksdagen.

Ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru *Segerstedt Wibergs* (fp) interpellation angående den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Fru *Segerstedt Wiberg* har i en interpellation frågat mig om jag är villig att inför kammaren redogöra för den verksamhet som den av mig tillsatta studiegruppen för utredning av hjälpbehovet i Vietnam bedriver. Vidare har fru *Segerstedt Wiberg* frågat mig huruvida jag har för avsikt att sedan gruppen fullgjort det förberedande arbetet inbjuda representanter för partierna och hjälporganisationerna att medverka i det fortsatta arbetet.

Jag vill hänvisa fru *Segerstedt Wiberg* till vad statsminister *Erlander* sade i sitt interpellationssvar till herr *Antonsson* i andra kammaren den 3 maj i år samt till vad som sades vid den efterföljande debatten. Det mesta blev nämligen där sagt om våra förberedelser för en svensk insats efter krigets slut. Men naturligtvis har jag ingenting emot att inför kammaren redogöra för den verksamhet som den av mig tillsatta studiegruppen bedriver.

Den svenska studiegruppen som tillsattes i november 1967 har till sin uppgift att söka kartlägga Vietnams bi-

ståndsbehov sådant det kan tänkas vara efter fientligheternas upphörande. Arbetet i studiegruppen leds av kanslisekreteraren *Öberg*, och i övrigt ingår expertis från utrikesdepartementets avdelning för internationella biståndsärenden samt från SIDA. Dessutom finnes möjlighet att i mån av behov tillkalla särskild expertis utanför förvaltningen. Jag hålles fortlopande underättad om studiegruppens arbete.

Om studiegruppens hittillsvarande arbete kan för närvarande sägas, att den vid ett möte med den nordiska arbetsgruppen i Helsingfors den 29 april i år framlade en första delrapport som avsåg att dra upp riktlinjerna för det fortsatta utredningsarbetet. Redan i mitten av nästa månad räknar studiegruppen med att kunna framlägga sitt utredningsmaterial för den nordiska arbetsgruppen, på vars uppdrag den arbetar. Studiegruppens arbete beräknas utmynna i en rapport över ekonomin och biståndsbehovet i hela Vietnam efter fientligheternas upphörande. Jag kan ännu inte uttala mig om vilka slutsatser gruppen kan tänkas komma fram till, då den ännu inte lagt fram sitt bearbetade material.

Den svenska studiegruppens arbete bedrivs alltså såsom ett led i den nordiska arbetsgruppens utredningsarbete rörande möjligheterna för de nordiska länderna att, sedan fientligheterna upphört, bistå Vietnams folk. Det är redan nu uppenbart att de omfattande krigsskadorna i Vietnam kommer att kräva bistånd i större skala. Därför är ett nära nordiskt samråd nödvändigt.

Av det sagda framgår att jag kan instämma i interpellantens önskan att den svenska verksamheten samordnas med övriga nordiska stater för att bli så effektiv som möjligt. I själva verket har

Ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpsatser i Vietnam arbetet bedrivits efter sådana linjer sedan september 1967, och erfarenheterna hittills har varit goda.

Vad beträffar interpellantens andra fråga bör man skilja mellan å ena sidan omedelbara insatser av humanitär natur och å den andra det långsiktiga biståndet. Vad beträffar den första punkten hade den nordiska arbetsgruppen — alltså inte den svenska studiegruppen — till det nordiska utrikesministermötet i april i Oslo framlagt en delrapport vari man redovisat sin uppfattning, att Internationella röda korsligan har de bästa förutsättningarna att effektivt planlägga omedelbara humanitära insatser i Vietnam efter krigshandlingarnas upphörande. Arbetsgruppen rekommenderade att de nordiska regeringarna lämnar ligan ekonomiskt stöd för att förbättra dess planeringskapacitet. Preliminärt har beslutats om sådant stöd som väntas bli överlämnat inom en nära framtid från alla de nordiska länderna samtidigt.

Vi har alltså i denna fråga räknat med samarbete med Svenska röda korset, som tillhör en för detta ändamål väl lämpad internationell organisation som kan agera på platsen. Vi har samtidigt utgått från att den dag striderna upphör det i alla kretsar av vårt folk skall finnas en önskan om att vara med och bistå befolkningen i det krigshärjade Vietnam. Kontakt kommer därför att tas med intresserade organisationer i syfte att bereda alla som så önskar tillfälle att delta i detta arbete.

I fråga om den långsiktiga hjälpen vet vi ännu ingenting om vilka slutsatser studiegruppen kommer fram till. Dess arbete befinner sig alltså på ett förberedande stadium. Man kan ej heller veta vilka slutsatser den nordiska arbetsgruppen kommer att dra av utredningen. Därför kan för dagen ingenting sägas om huruvida och i vilka former de politiska partierna inom respektive länder kan tänkas komma att medverka. Frågan om en inbjudan till partierna är sålunda för tidigt väckt.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för det positiva svaret. Det ger enligt min åsikt en avsevärt bättre bild av förberedelserna för en svensk insats i Vietnam än den som kom fram under interpellationsdebatten i andra kammaren den 3 maj.

Anledningen till min interpellation var utrikesministerns anförande den 1 maj. Det hölls på olika platser men finns inte tillgängligt i manuskript. Tidningsreferaten tydde dock på att den planerade hjälpen hade fått en viss slagsida. Det vore enligt min åsikt mycket beklagligt, om endast en del av det svenska folket skulle ges tillfälle att medverka i en insats för Vietnams återuppbyggnad den dag landet äntligen får fred.

Om jag har förstått svaret rätt delar utrikesministern emellertid åsikten att så många som möjligt skall beredas tillfälle att medverka i återuppbyggnadsarbetet. Förmodligen är Röda korset den organisation som bäst ägnar sig åt att planlägga de humanitära insatserna, fastän jag givetvis utgår från att man också vill utnyttja Vietnamkommitténs kontakter, särskilt med Nordvietnam och FNL, liksom fredsorganisationernas och ungdomsorganisationernas intresse för frågorna. Jag utgår också såsom självklart från att hjälpen skall planeras i samråd med representanter för Vietnams folk.

Under interpellationsdebatten i andra kammaren antydde att hjälpen först och främst borde lämnas Nordvietnam. Där vill jag göra den reservationen att hjälpen skall lämnas där den bäst behövs. Så tolkar jag också det svar som jag har fått i dag. Det är den enda prioritering som bör få ske.

Av debatten i andra kammaren framgick inte klart hur arbetet fördelas mellan den svenska arbetsgruppen och den nordiska. Detta är nu klarlagt, och jag vill gärna uttrycka min glädje över det samarbete som pågår. Det kanske kan tillåtas mig att påpeka att jag i utrikes-

Ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam debatten den 21 mars var inne på dessa tankegångar. Den gången gavs dock inte något besked om det samarbete som pågick.

I andra kammaren framhölls under debatten den 3 maj att det skulle vara önskvärt att Sverige tog ett initiativ till en internationell återuppbyggnadsplan inom FN:s ram. I så fall bör det initiativet gälla återuppbyggnadsarbetet på längre sikt, där den nordiska gruppen förmodligen gemensamt med den svenska kan åta sig vissa speciella uppgifter inom en vidare ram. Men såsom här redan har sagts tror jag att den humanitära insatsen skall ske via Röda kors-ligan, som i sin tur ju samarbetar med FN.

Det är egentligen bara på en punkt jag skulle vilja sätta ett frågetecken — jag tänker på sista meningen i svaret: »Frågan om en inbjudan till partierna är sålunda för tidigt väckt.» Efter vad jag förstår, skulle det vara klokt att snarast möjligt engagera partierna i planeringen av den långsiktiga hjälpen, som kommer att kräva en stor ekonomisk insats liksom sannolikt även betydande personella insatser; verksamheten bör givetvis från början ha bästa tänkbara stöd. Särskilt gäller detta om vi säger, som utrikesministern gjorde i radio den 3 maj, att vårt land kan bli ett föredöme för andra intresserade länder. Skall man från svenskt och nordiskt håll våga aspirera på en sådan roll måste det ju krävas en stor insats med största möjliga bredd. Om inte förr så hoppas jag att utrikesministern vill ge den bredden när experterna har banat vägen för det fortsatta arbetet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga utöver vad som sagts i interpellationssvaret.

Självklart är det önskvärt, som fru Segerstedt Wiberg framhöll, att vi har

studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam samråd med Vietnams folk när det gäller att planera återuppbyggnadsarbetet. Jag kan meddela att ett sådant samråd i viss utsträckning redan existerar.

Jag vill också understryka att den kartläggning, som här bedrivs, gäller hela Vietnam och inte bara en del av landet.

Vad sedan beträffar möjligheterna till några initiativ inom FN:s ram så är det svårt att redan nu ta ståndpunkt i en sådan fråga. Vi skall dock komma ihåg att ingendera av de två delarna av Vietnam tillhör FN, vilket kan skapa vissa svårigheter, om inte av annat slag så rent formella.

Jag vill än en gång understryka att vad som nu sker det äger rum på expertplanet. När vi har vunnit större klarhet om vad som eventuellt kan göras är jag naturligtvis intresserad av att mobilisera så många krafter som möjligt inom vårt folk för att de skall delta i detta arbete och även vara beredda att ge sin tribut åt desamma.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 121—127, bevillningsutskottets betänkande nr 42 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 33 och 37.

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 47, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna
tilläggs pensioneringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkring- en för tilläggs pension jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1968 dagteck- nad proposition, nr 93, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över so- cialärenden, föreslagit riksdagen att an- taga i utlåtandet infört förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkring- en för tilläggs pension, vilket förslag in- nebar, att avgiften för ATP, som för år 1969 fastställts till 9,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten, skulle höjas med 0,5 procent för år 1970 och därefter med 0,25 procent för de närmast följande fyra åren, så att avgiften för år 1974 komme att utgöra 11 procent.

Riksförsäkringsverket hade framlagt förslag beträffande avgiftsuttaget för åren 1970—1974. Fem alternativ före- läge, betecknade A—E. Kungl. Maj:ts förslag överensstämde med alternativ C.

I samband med propositionen hade andra lagutskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta mo- tioner:

1) de likalydande motionerna I: 953, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1209, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att avgiftsuttaget för ATP under perioden 1970—1974 skulle vara oförändrat 9,5 procent; samt

2) de likalydande motionerna I: 954, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och II: 1210, av herr *Börjesson* i Glömminge, i vilka motioner yrkats,

att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och för-

slag avseende en avvägning av ATP- avgiften för tiden 1970—1974, som tryg- gade ATP-pensionernas utbetalning utan fondering, som därför icke vore erforderlig, och

att ATP-avgiften för 1971 i avvaktan härpå skulle bestämmas att utgå med tio procent.

I anledning av propositionen hade dessutom väckts de likalydande motio- nerna I: 952, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 1211, av herr *Wedén* och herr *Eliasson* i Sundborn. Detta motionspar behandlades av bankout- skottet i utlåtandet 1968: 45.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med avslag på följande motioner, nämligen

A) I: 953 och II: 1209 samt

B) I: 954 och II: 1210,

mätte bifalla förevarande proposition, nr 93.

Reservation hade avgivits av herrar *Ilubinette* (h) och *Ringaby* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reserva- tionen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — under för- klaring att det i propositionen fram- lagda lagförslaget icke i oförändrat skick kunnat antagas — med avslag på motionerna I: 954 och II: 1210 samt med bifall till motionerna I: 953 och II: 1209 mätte antaga lagförslaget i den lydelse, som i reservationen angivits.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av fru *Hamrin- Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Edström* (fp), *Rimmerfors* (fp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp).

Herr talmannen yttrade, att vid över- läggningen angående förevarande utlä- tande jämväl finge beröras bankout- skottets utlåtande nr 45; yrkanden be- träffande sistnämnda utlåtande skulle dock ställas först sedan detsamma före- dragits.

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggspensioneringen

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag anhåller att i all korthet få yrka bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 45 fogade reservationen.

Vi anser att en uttagningsprocent av 9,5 bör vara till fyllest under de år som beslutet skall omfatta. I reservationen föreslår vi att lagförslaget skall innebära att procentsatsen skall fastställas till 9,5 för vart och ett av åren 1970—1974.

Det finns flera skäl som talar för det av oss framlagda förslaget. Inte förrän år 1990 behövs ett så stort belopp som det här skulle bli fråga om för att pensionsutgifterna helt och hållet skall täckas. I nuvarande läge bör inte heller näringslivet belastas med högre avgifter än vad som är absolut nödvändigt. Vi anser att det inte är någon glädje med att samla på pengar i sådan mängd om man inte samtidigt vidtar åtgärder för att bevara penningvärdet. Pengarna rinner så att säga bort mellan fingrarna.

Det finns ett par saker, som vi både har behandlat och fattat beslut om under senare tid, som tyder på att regeringen inte har för avsikt att i den grad som skulle vara motiverad försvara penningvärdet. Jag tänker på de paritetslån som vi fattade beslut om förra året och som vi något diskuterade för en vecka sedan, och jag tänker på studielånen som också är utformade så att avsikten tydligen är att man inte ämnar kämpa för ett bibehållet penningvärde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 45 har antecknats ett särskilt yttrande.

Vi som står bakom detta särskilda yttrande har inte kunnat följa de synpunkter som har anförts i reservationen. Vi anser att det är åtskilliga hänsyn som måste tas vid bedömandet av avgiftsuttaget för ATP under de närmaste åren.

Frågan om avgiftens storlek skall dels vägas mot en tryggad åldersförsörjning inom den allmänna pensionsförsäkringens, dels måste också hänsyn tas till näringslivets möjligheter att bära kostnaderna.

Riksförsäkringsverket har redovisat olika alternativ för avgiftsuttaget. De två högsta alternativen, om jag får använda det uttrycket, har avvisats av remissinstanserna. Det är intressant att se att Landsorganisationen i sitt yttrande har funnit det angeläget och nödvändigt att företagen ges möjligheter att bära sin del av kostnaderna. Detta har gjort att Landsorganisationen kunnat förorda alternativ C.

Det finns, förutom LO, flera organisationer som har stannat för samma synpunkter. RLF, jordbrukets fackliga organisation, förordar visserligen i första hand ett lägre avgiftsuttag men förklarar att därest det är nödvändigt så är RLF berett att ansluta sig till ett högre avgiftsuttag, och man förordar då alternativ C i andra hand. Om man skall tillstyrka alternativ C vill man dock ha en prövning av hur detta alternativ verkar ur samhällsekonomisk synpunkt med hänsyn till den fondering som sker. Man vill också ha en utredning av allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning. Dessa synpunkter har vi anført i vårt särskilda yttrande.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, säga att när det gäller frågan om avgiftsuttagets storlek måste man dels se till att man tryggar försäkringstagarnas intresse, det vill säga att man får en tillräcklig fondbildning för framtiden, dels se till att näringslivet kan bära dessa avgifter. Det är också angeläget ur försäkringstagarnas intressen att de pengar som avsättes i pensionsfonderna inte urholkas genom en försämring av penningvärdet, såsom har skett under de senaste åren. Här har vi ett exempel på behovet av att söka få stabilitet i vår ekonomi.

Herr talman! Med dessa synpunkter

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggs pensioneringen

är jag beredd att ansluta mig till andra lagutskottets utlåtande på denna punkt. De synpunkter som vi anfört i det särskilda yttrandet återfinns även i bankoutskottets utlåtande nr 45. Jag kan alltså, herr talman, ge min anslutning till andra lagutskottets yrkande på nu förevarande punkt.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Den fråga som behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 45 är väl känd för kammarens ledamöter, varför jag kan fatta mig kort.

Riksdagens hemställan från år 1963 rörande utredning om tilläggs pensions-systemets samhällsekonomiska verkningar, fondbildningens inverkan på näringslivet, fondförvaltningens framtida utformning etc. har även sedan utredningen om de finansiella långtidsperspektiven framlagts fortfarande aktualitet och är berättigad.

Som framgår av utskottsutlåtandet är både majoriteten och reservanterna överens om att allmänna pensionsfondens förvaltning m. m. behöver utredas. Vad som skiljer är att reservanterna önskar en parlamentarisk utredning, medan utskottsmajoriteten, om jag tolkar den rätt, nöjer sig med en utredning inom finansdepartementet. Det finns, som jag ser det, i detta såväl som i många andra sammanhang starka skäl för att sätta stopp för de ökade tendenserna att utredningar i olika frågor endast sker på departementsnivå. Frågor av den dignitet som vi nu diskuterar måste få den allsidiga utredning som endast en parlamentarisk utredning kan ge.

Jag anser det därför mycket väl motiverat att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en skyndsamt utredning angående ATP-systemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningarnas framtida utformning.

Herr talman! Ett yrkande om bifall till reservation 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 45 kommer jag att ställa senare.

Häri instämde herr *Österdahl* (fp).

Herr **PALM** (s):

Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord i anslutning till vad som anföres i bankoutskottets utlåtande nr 45.

Vi har där i utskottsmajoritetens skrivning hänvisat till finansdepartementets planer rörande en utredning om den allmänna pensionsfondens förvaltning m. m., och vi anser att en sådan utredning bör vara helt till fyllest.

Jag vill redan nu anmäla att jag kommer att yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 45.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Jag kommer också att uppehålla mig vid bankoutskottets utlåtande nr 45.

Som kammarens ledamöter har sett av utskottsutlåtandet finns här två reservationer, nr 1 och nr 2.

Beträffande reservation 1 kan jag inskränka mig till att efter herr Mattssons anförande helt kort yrka bifall till densamma.

Vad beträffar reservation 2, en högerreservation, så gäller denna motiveringen i utskottsutlåtandet för avslag på motionerna I: 266 och II: 335, ett högermotionspar. Utskottsmajoriteten anför att de i motionen framförda önskemålen om förändring av formerna för AP-fonderna genom decentralisering av dessas förvaltning måhända till en del kan komma att beaktas vid den utredning som ställts i utsikt och som utskottet hänvisar till i sin skrivning. Enligt vår mening synes det självklart att de riktlinjer för fondförvaltningen som anges i motionerna inte bara till en del utan över huvud taget bör höra till det som den ifrågasatta utredningen bör ta upp till prövning.

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggspensioneringen

Med detta kommer jag att yrka bifall till reservationen 2 vid bankoutskottets utlåtande nr 45.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag skall tala för andra lagutskottets utlåtande, som utmynnar i en tillstyrkan av Kungl. Maj:ts proposition nr 93.

Jag tror inte att förslaget på något sätt är utformat så att det åstadkommer några svårigheter för företagen, utöver det som helt naturligt alltid följer med kostnadshöjande åtgärder. Avvägningen av förslaget är i själva verket mycket moderat.

Resonemanget om att det egentligen inte behövs något ytterligare uttag av avgifter utöver vad som redan är beslutat, alltså 9,5 procents uttag från och med 1969, är i och för sig riktigt. Men systemet för avgiftsuttaget är ju uppbyggt inte bara med hänsyn till att det skall täcka kostnaderna för utgående pensioner, utan också räcka till för att det under en tid framåt skall kunna bildas avsevärda fonder i avsikt att kostnaderna i framtiden skall bli lägre.

Resonemanget i motionerna föres framför allt efter de linjerna att företagen i nuvarande konjunkturläge inte bör belastas utöver vad som är absolut nödvändigt. Det resonemanget är ju inte helt entydigt. Det är ju ett faktum att de avgifter som företagen betalar in till allmänna pensionsfonden är kostnader som gäller den anställda personalen. Om vi här över huvud taget inte skulle ta ut några avgifter för allmänna pensionsfonden eller lägre sådana avgifter än vad vi nu uttar skulle företagen där få en marginal som arbetsmarknadsparterna då får diskutera när de skall träffa nya avtal i höst. Stannar man vid det lägre uttaget, som högerreservanterna föreslår, så betyder det väl att det finns ytterligare utrymme för löneförbättringar att diskutera i höstens avtalsrörelse. Det är

knappast troligt att arbetsmarknadsparterna — på arbetarsidan i varje fall — nöjer sig med att bara konstatera att det blir en mindre belastning på företagen. De skulle då alldeles säkert räkna med att det fanns en större marginal att förhandla om. Alla var väl redan från början överens om att företagen inte kunde betala avgifter av den storlek det här är fråga om utan att detta tog en del av det utrymme som fanns att förhandla om. Följaktligen var avgifterna till ATP en kostnad för företagen som var liktydig med löneutbetalning, fastän pengarna fonderades för pensionsändamål.

Med hänsyn till att förslaget inte sträcker sig längre än till en halv procents ökning under första året och till en kvarts procent under de därpå följande fyra åren, tror jag inte att det är något som man bör hesitera inför.

Resonemanget rörande kostnadsutvecklingen och pensionsfondens tillväxt utgår ju helt ifrån att pensionsförmånernas nuvarande utformning skulle vara bestående under en längre tid framåt. Jag tror att det finns anledning att räkna med att även den allmänna pensioneringen i vad den gäller tilläggspensioneringen kan behöva reformeras inom en framtid som för närvarande inte närmare kan fastställas. Det finns yrkanden om en lägre pensionsålder som väl så småningom kan komma att diskuteras mera allvarligt än hittills. Dessutom är det troligt att den utfästelse som ligger i pensionsförmåner i form av en pensionsnivå på omkring 65 procent inte kommer att bli en realitet med den utveckling som äger rum beträffande penningvärdet. De 15 bästa åren som ligger till grund för pensionsberäkningen kommer sannolikt inte att ge ett sådant utslag utom möjligen för dem som har de lägsta inkomsterna, där folkpensionen betyder mera. För dem som har högre inkomster kommer säkerligen procenttalet för pensionsnivån icke att uppnås. Jag tror att man kan konstatera det i den över-

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggs pensioneringen

enskommelse som träffats mellan tjänstemännen och Arbetsgivareföreningen om en särskild tilläggs pensionering, nämligen ITP, vilken skall utgöra en garanti att man i varje fall närmar sig den pensionsnivå som man har utgått ifrån skulle vara acceptabel.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till andra lagutskottets förslag i ärendet.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Tyvärr råkade jag inte höra debatten från början. Jag ber därför om överseende om jag på något sätt skulle upprepa en del av vad andra sagt. Men jag känner ett behov att föra ett visst resonemang kring detta pensionsuttag.

Det som är mest förvånande i det hela är att departementschefen i sin proposition inte på något sätt berör de samhällsekonomiska aspekterna. Jag tycker att man får en känsla av att man resonerat utifrån den utgångspunkten att tål du det så tål du det i näringslivet och sedan fastställt denna uttagsprocent.

Det är bevisligen så att man inte behöver höja avgiften för att klara pensioneringen. Avkastningen av fonden kommer att under hela den tid som vi nu diskuterar, alltså under en femårsperiod, att räcka till pensioneringskostnaderna, och det innebär att avgiften ograverat kommer att läggas till kapitalet.

Då säger herr Axel Strand att det kan komma propåer om förändringar av systemet och att det då kan behövas pengar. Det är alldeles riktigt. Men även med en ganska låg beräkningsgrund kommer fonden ändå att öka, som riksförsäkringsverket konstaterar i det alternativ, vilket departementschefen fastnat för. År 2 000 är fonden uppe i 250 miljarder kronor enligt denna beräkningsgrund. Reservanterna och högermotionärerna tror att det blir större förräntning. Man har räknat med

4 procent av fondkapitalet, men eftersom räntan under åren 1966 och 1967 i medeltal legat på över 6 procent, tror vi att det blir minst en 6-procentig förräntning. Då har vi år 2000 ett kapital i fonden på 308 miljarder kronor, dvs. 58 miljarder mer än beräknat enligt det alternativ som departementschefen föreslår. Det finns alltså utrymme för reformer herr Axel Strand, även om man bibehåller ett oförändrat utgiftsuttag.

Jag tycker nog också att det från löntagarnas sida finns angelägna anspråk som man skulle kunna tillgodose genom att ge ett större utrymme åt dessa krav på arbetsmarknaden. Det är onödigt att lägga alla dessa penningmedel i denna stora fond, varifrån man sedan från politiska utgångspunkter kan dirigera kapitalströmmarna dit man vill.

Jag tror att det är riktigt att man i nu rådande känsliga konjunkturläge och när man vet att det finns stora låglönegrupper med svårigheter som behöver lindras bibehåller ett oförändrat avgiftsuttag. Det blir ändå den stora fondering som jag här har redovisat. Det kan inte vara rimligt att i detta läge — med som jag säger stora svårigheter — utan någon motivering, utan att det på något sätt är befogat, göra fonderingen större än vad den blir med nuvarande avgiftsuttag. Ingen har kunnat bevisa att en sådan åtgärd är befogat.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort. Jag kan ansluta mig till vad herr andre vice talmannen sade om nödvändigheten av att bedöma detta som även ett löntagarnas problem. Jag tycker det är alldeles riktigt, och inom det parti jag tillhör — med dess starka anslutning särskilt från låglönegruppernas sida — är vi mycket angelägna

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggs pensioneringen

att betona denna synpunkt. Det är också uppenbart — som herr andre vice talmannen sade — att vi klarar pensionerna med en mindre fondavsättning än den här aktuella. Såvitt jag kan finna visar erfarenheten klart och otvetydigt att metoden att fondera pengar i nuvarande inflationstider inger betänkligheter.

Jag har roat mig med att räkna litet i de här frågorna. I all anspråkslöshet vill jag erinra om att fonderna har nått upp till 19 miljarder kronor sedan fonderingen började och fram till och med år 1966. Under denna tid har inflationen ätit upp ungefär 1 800 miljoner av de pengar som man — vilket herr andre vice talmannen på goda grunder antytt — har betraktat som löntagarnas pengar. Man betvivlar att dessa människor skulle ha skött pengarna så illa om de haft hand om dem själva.

Enligt en tidningsuppgift häromdagen beräknades fonderna under år 1967 och till 30 april 1968 få ett tillskott på ungefär 2 000 miljoner kronor. Låt oss här räkna med en något högre inflationsgrad än den som finansministern av någon anledning har konstaterat vara »tolerabel». Det är alltså Sveriges störste låntagare som har yttrat sig om hur mycket långivarna, bankinsättarna och försäkringstagarna skall betrakta som tolerabelt. Då vi här kan räkna med en inflationsgrad något högre än finansministerns beräkningar — kommer vi upp till stora belopp.

Med detta som utgångspunkt, herr talman, vill jag säga att det är mycket tveksamt, om man mer än nödvändigt bör gå in för att handskas med pengar, som annars skulle kunna komma löntagarna till del i avtalsrörelsen, så illa att pengarna fonderas för att så småningom naggas i kanten i sådan utsträckning av en alltmer fortskridande inflation. Vi skall inte inbilla oss att inflationen nu kommer att dämpas upp; vi måste tvärtom befara att inflationen kommer att pågå i ett ökat tempo i framtiden.

Då vi dessutom vet hur svårt det är för många löntagare att erhålla rimliga löneförbättringar, finner vi att det är betänkligt att gå in för ett system som försvårar en sådan löneanpassning. Såsom herr andre vice talmannen här antytt, finns det ingen anledning att säga att man på detta sätt skulle kunna modifiera uttagen av avgifterna för framtiden, för så vitt man inte räknar med att ett fullföljande av den svenska ekonomiska politiken skall innebära försämrade villkor då för löntagarna — något som jag för min del hoppas bör kunna undvikas. Under sådana förhållanden har vi även för framtiden goda möjligheter att med tillämpning av repartitionsprincipen och med en rimlig fondering som skall kunna klara skarvarna vid tillfälligt ogynnsamma år fullfölja det pensioneringsprogram som vi här har tänkt oss.

Jag ställer för ögonblicket inte något yrkande. Det yrkande som jag kommer att rösta för är redan framställt. Men jag anser att löntagarnas intressen angående sättet att hushålla med deras pengar också bör beaktas när det gäller möjligheterna att genomföra rimliga löneförbättringar — särskilt för låglönegrupperna.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Av vad som här anförts framgår att det inte så mycket är kostnadsbelastningen på arbetsgivarna som man är oroad av, utan att det är den stora fondbildningen som man räknar med skall bli den onda anden i det ekonomiska livet i fortsättningen. Men dessa risker uttalades redan när pensionssystemet instiftades. Man var på borgerligt håll allvarligt oroad över att denna fondbildning skulle kunna bli besvärande både ur konkurrenssynpunkt och ur andra synpunkter. Men vi har inte nått dit ännu. Jag tror inte att det föreligger några risker, om vi fortsätter enligt det förslag som framlagts

Ang. avgiftsuttaget för den allmänna tilläggspensioneringen

i propositionen fram till 1974. Det finns visserligen en efter våra förhållanden sett i dag ganska avsevärd fondbildning, 66 miljarder kronor, enligt regeringsalternativet och möjligen ett par miljarder kronor mindre enligt det lägre alternativet. Det är ju känt för alla att pensionsutbetalningarna hittills varit små, beroende på att systemet inte är effektivt ur förmånssynpunkt. Det kommer att dröja ända till år 1980, innan några får full ålderspension från ATP, och det kommer alldeles säkert ända fram till år 2000 att finnas åtskilliga som lyfter pensioner efter en lägre tjänstetid än 20 år. Belastningen kommer följaktligen undan för undan att stiga.

Jag vill gärna till herr Ferdinand Nilsson säga att det är klart att allmänna pensionsfondens värde naggas i kanten av den pågående inflationen, men jag tycker att vi bör kunna ta detta med jämnmood, eftersom pengarna i fonden är placerade i bostäder och i näringslivet — staten har också lånat en del av dem. Om pensionsfonden fått vidkännas en viss värdeminskning, har förmodligen de som fått låna pengarna haft en motsvarande värdeökning. Eftersom det ju ligger i hela systemet, att pensionsfonderna skulle kunna tjäna såsom en kapitalförsörjning både för näringslivet och för andra grenar, tycker jag att man i detta avseende med hänsyn till fondens karaktär kan ta denna värdeminskning med jämnmood. Jag tycker inte att detta är något särskilt att oroa sig för.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det försvar för den fortskridande inflationen av fonderade medel som här har levererats torde i sitt slag vara unikt. Jag kan slå fast att den omständigheten att man lånar ut pengar exempelvis till bostadsrättsföreningar eller andra företag inom byggnadsbranschen på intet sätt bereder fördelar åt löntagarnas i AP-fonderna av-

sätta medel. Den tröstegrunden betyder i stället att man tar av löntagarnas samlade resurser och bereder fördelar åt vissa av dem eller andra som erhållit bostäderna — alltså i form av lån från AP-fonderna.

Jag ber om ursäkt för att jag i mitt tidigare anförande talade om herr andre vice talmannen. Jag syftade givetvis på herr förste vice talmannen. Med den förståelse som herr förste vice talmannen så ofta visat både mig och andra ledamöter accepterade han också detta utan knorr. Jag ber än en gång om förlåtelse.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag vill med anledning av resonemanget om penningvärdeförsämring och fonder endast säga att det är riktigt, som det tidigare har påpekats, att penningvärdet urholkas vid inflation. Det geniala med det här ifrågasvarande systemet är emellertid att om vi får en penningvärdeförsämring och därav följande lönestegringar flyter mer pengar in till fonderna. Jag tror det är riktigtast att säga att inflationen i här förevarande avseende i det stora hela inte påverkar nettoresultatet för löntagarna.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få annotera vad herr Yngve Persson säger. Det innebär att även han för framtiden hoppas att man skall kunna med inflationspengarna klara pensionerna utan särskild fondering för att möta ökade uttag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att

Om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.

hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 22.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Då de beramade bankoutskottsärendena icke avlämnats till kammaren i dag kommer något arbetsplenum icke att hållas fredagen den 24 maj.

Om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggs pension, hade väckts bland annat motionerna I: 952, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 1211, av herr *Wedén* och herr *Eliasson* i Sundborn, vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående ATP-systemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning i enlighet med vad i motionerna anförts.

De nu nämnda motionerna hade hänvisats till bankoutskottet, medan däremot propositionen nr 93 samt vissa andra i anledning därav väckta motioner hänvisats till andra lagutskottet, som behandlade dem i sitt utlåtande nr 45.

I anslutning till de förstnämnda motionerna hade bankoutskottet till behandling upptagit de vid riksdagens början väckta motionerna I: 266, av herr *Strandberg*, och II: 335, av herr *Magnusson* i Borås och herr *Björkman*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts igångsätta utredning i syfte att — sedan allmänna pensionsfonden nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek, och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till allmänna pensionsfonden till vad som erfordrades för täckande av fondens löpande pensionsbetalningar under året.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

Om utredning rörande allmänna pensionsfonden m. m.

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 952 och II: 1211,

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 266 och II: 335.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Åkerlund* (h), *Enarsson* (h), *Mattsson* (cp), *Österdahl* (fp), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 952 och II: 1211 hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående ATP-systemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning i enlighet med vad reservanterna anförde;

2) av herrar *Åkerlund* (h), *Enarsson* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 45.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr **PALM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 59.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten B, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den motive-

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

ring, som föreslagits i reservationen 2, av herr Åkerlund m. fl. Emellertid, yttrade nu herr talmannen, vore reservationen 2 en följdreservation till reservationen 1 och torde till följd av utgången vid punkten A hava fallit; kvar stode således allenast yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten B.

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, med anledning av motioner om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till behandling i ett sammanhang hade utskottet upptagit följande motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 14, av herrar *Svenungsson* och *Sveningsson*, samt II: 21, av herr *Thylén*;

II) de likalydande motionerna I: 43, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 61, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka hemställts,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till förordning om bostadssparande;

b) förslag till förordning om utbildningssparande;

c) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

dels om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel, som insattes på särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna,

dels att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om försäljning av obligationslån till allmänheten i enlighet med de riktlinjer, som angivits i motionerna;

III) de likalydande motionerna I: 261, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 326, av herr *Josefson* i Arrie;

IV) motionen II: 790, av herr *Antby*, i vilken yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionen anförts rörande premiering av personligt bostadssparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning; samt

V) motionen II: 808, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Antonsson*, i vilken föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionen anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande.

De i motionerna I: 43 och II: 61 framlagda författningsförslagen avsågo,

1) rätt att i deklarationen göra avdrag för insättning på särskilt bostadskonto under åren 1969—1974 av medel, avsedda för förvärv av eget hem eller fritidsbostad eller för insats i bostadsrättsförening med belopp på sammanlagt högst 6 000 kronor för ensamstående och 12 000 kronor för äkta makar,

2) rätt att i deklarationen göra avdrag för insättning på särskilt konto för utbildning av egna barn intill ett maximibelopp av 1 200 kronor per år och 18 000 kronor sammanlagt,

3) rätt för ägare av en- och tvåfamiljsfastighet eller bostadsrättslägenhet att under vissa förutsättningar i deklarationen göra avdrag för amortering av skuld på fastigheten eller lägenheten, i den mån amorteringen överstege 1,5 procent av vederbörande taxeringsvärde, dock maximalt med 700 kronor jämte 200 kronor för varje hemmavarande barn under 16 år,

4) höjning av maximibeloppet för sparavdraget i inkomstkällan kapital (för närvarande 400 kronor för ensam-

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

stående och 800 kronor för äkta makar) med 200 respektive 400 kronor, i den mån kapitalavkastningen till motsvarande belopp utgjorde utdelning på aktier eller på andelar i ekonomisk förening, ävensom

5) rätt till sparavdrag om högst 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar för den som insatt sparkapital i inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse, dock endast i den mån sparavdraget ej kunnat utnyttjas i inkomst-källan kapital.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 14 och II: 21;
- 2) motionerna I: 43 och II: 61;
- 3) motionerna I: 261 och II: 326;
- 4) motionen II: 790; samt
- 5) motionen II: 808.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Söderström* (h), vilka ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 43, av herr *Holmberg* m. fl., och II: 61, av herr *Bohman* m. fl., såvitt här vore i fråga, måtte antaga de vid motionerna fogade förslagen till

- a) förordning om bostadssparande,
- b) förordning om utbildningssparande, samt
- c) lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (h), *Tistad* (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Öhvall* (fp), *Söderström* (h) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottet bort under 2, 4 och 5 hemställa, att riksdagen, med anledning av motionerna I: 43 och II: 61, II: 790 samt II: 808, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag rörande premiering av personligt

sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Inför den digra dagordningen för dagens plenum tilltror jag mig knappast att inom kammaren kunna väcka upp någon levande entusiasm för sparandet eller för sparstimulerande åtgärder. Det är inte heller någon politisk innovation, som det här är fråga om, utan om en gammal bekant. Jag skall därför försöka fatta mig relativt kort.

I fråga om utskottsmajoritetens allmänna synpunkter på sparandets betydelse har jag i huvudsak ingenting att erinra. Möjligen skulle jag som ledamot av styrelsen för en större sparbank och intresserad sparbanksman starkare än utskottsmajoriteten vilja stryka under nödvändigheten av ett väsentligt ökat individuellt sparande. Det har tidigare i dag talats om det kollektiva sparandet; jag vill för min del framhålla det personliga sparandet.

Ett tråkigt tecken är att ungdomens lönsparande håller på att stagnera. Ett ökat individuellt sparande är på längre sikt ett villkor för en hög ekonomisk tillväxttakt. En hög kapitalbildning är varken mer eller mindre än en tvingande nödvändighet i den förändringsprocess, som vårt näringsliv och samhället genomgår. Vi behöver sparande för den fortsatta samhällsliga infrastrukturen, för bostadsbyggandet och för den fortsatta rationaliseringen av näringslivet. Det räcker som sagt inte med ett kollektivt sparande — tyngdpunkten måste slutligen ändå vila på det individuella sparandet.

Vid riksbankens jubileum i förra veckan borde enligt min mening också spararen ha blivit ihågkommen. Hans insats under de 300 åren glömdes totalt bort. Det är ett ganska tråkigt fenomen att konstatera.

Det bästa sättet att ge spararen hans

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

välförtjänta hyllning är givetvis att skapa garantier för ett fast penningvärde eller i varje fall att ge honom en kompensation för den penningvärdeförsämring, som ju i vårt land under nuvarande förhållanden tycks vara oundviklig. Positiva sparstimulerande åtgärder måste här ha sin stora betydelse. Realiserandet av det av lönsparkommittén aktualiserade förslaget om premiering av ett långsiktigt bostadssparande borde ha varit ett steg i rätt riktning. Man borde kunna fortsätta vidare på samma väg.

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på de tekniska uppslag, som framförts motionsvägen eller tagits upp av högerreservanterna. De innehåller förslag om förordning om bostadssparandet, förordning om utbildningssparandet, amorteringssparande för eget hem samt förslag om ändring av kommunalskattelagen innebärande en höjning av avdraget vid inkomsttaxering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna I och II.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I anslutning till de två motionerna II: 790 och II: 808 skulle jag gärna vilja se ett bifall till reservation II.

Inte heller jag skall göra något långt inlägg i frågan. Jag vill bara understryka en sak som ofta förbises, nämligen att oavsett om det kollektiva sparandet är bra eller dåligt, så utgör det individuella sparandet under alla förhållanden ett mycket betydelsefullt inslag i kapitalbildningen. Det är betydelsefullt inte på grund av sin storlek utan på grund av sin marginella effekt som ofta förbises. Det kan nämligen ge just det tillskott till kapitalmarknaden, som är erforderligt för att vissa projekt skall kunna genomföras.

Jag tycker därför, liksom av andra i motionerna nämnda skäl, att det vore rimligt att riksdagen intog en mera välvilig ståndpunkt till de årligen åter-

kommande förslagen om ytterligare stimulans av det personliga sparandet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen II.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Med tanke på herr talmannens goda vilja att befria oss från riksdagsarbetet instundande fredag bör man ju ha den vänligheten mot herr talmannen, att vid detta tillfälle tala mycket kort, och det skall jag göra.

Jag vill bara påminna om vad utskottet säger i sin inledning i betänkandet om nödvändigheten av sparandet som sådant. Det är ju ett känt faktum att strävandena att höja standarden måste baseras på nya investeringar. Nya hjul måste komma i rörelse för att skapa den trygghet åt löntagarna i vårt samhälle, vilka vi inom vårt parti alldeles speciellt vill värna om.

Det är också riktigt vad som påpekas dels i texten, dels i mycket intressanta tabeller i slutet av betänkandet, vilka visar hur sparandet har utvecklats under de senaste åren. Det finns måhända en tabell som kan inge en viss oro, nämligen den som behandlar ungdomens lönsparande. Om man går till nästa tabell och där konstaterar att det allmänna lönsparandet har ökat, så att det totala sparandet är större än tidigare, skulle man, om man inte är medveten om att vi behöver ett ännu större sparande, kunna anse sig nöjd med den utveckling som här har skett. Med majoritetens — socialdemokraternas — inställning till detta förmodar jag att man även i detta konjunkurläge är nöjd med sparandet som sådant. Vi på vår sida har en annan uppfattning, nämligen att sparandet bör öka för att vi på det sättet skall kunna säkerställa tryggheten i vårt samhälle.

Reservation II, som är fogad till bevillningsutskottets betänkande, behandlar inga nya saker utan sådana som har upprepat år efter år. Fördenskull har de inte mindre tyngd utan snarare tvärtom.

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Medveten om den inställning som råder och den majoritet som är tillfinnandes — allra mest i denna kammare — har jag ingen anledning att orda mer om detta utan ber helt kort, herr talman, att få yrka bifall till reservation II.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till detta bevillningsutskottets betänkande.

Jag skulle kanske kunna nöja mig med att såsom motivering hänvisa till vad som har sagts tidigare år i denna fråga, men med hänsyn till vad reservanterna nu har sagt bör det kanske understrykas, att också utskottsmajoriteten är medveten om betydelsen av ett stort och bra sparande, att vi i och för sig inte är nöjda med det sparande som nu sker utan är angelägna om att detta skall öka i framtiden. Vi är också helt medvetna om sparandets betydelse för vårt lands ekonomi och för de enskilda medborgarnas intresse. På den punkten är vi helt överens.

Vi kan dess bättre peka på en mycket god utveckling i detta avseende. Av de bilagor som finns fogade till detta betänkande framgår också klart och tydligt, att utvecklingen har varit positiv. Även om den inte gör oss helt tillfredsställda är den en bra utveckling som vi kan glädja oss åt. Denna positiva utveckling är en följd av vissa aktiviteter och arrangemang som har förekommit för att stimulera sparandet. Jag vill gärna understryka, att dessa aktiviteter och nya initiativ självklart bör hälsas med tillfredsställelse också i framtiden.

De vid årets riksdag föreliggande förslagen — som ju är gamla bekanta — kan vi emellertid inte helt instämma i. När det gäller exempelvis premieringen av det personliga sparandet genom skattelättnader hänvisar vi till en utredning som gjorts på detta område och som inte ansåg sig kunna tillstyrka en sådan väg i sparfrämjande syfte.

Dessutom skulle ett sådant förslag om det genomfördes öppna en ny möjlighet till inkomst- och progressionsutjämning vid beskattningen, och enligt vårt förmenande är detta inte motiveerat i de här sammanhangen.

I stort sett samma argument gäller beträffande förslaget om rätt till avdrag för sparande på bostadskonto. Vi har där också framhållit att beskattningsreglerna för egnahemsägare redan nu är ganska generösa och att det inte finns anledning att för närvarande gå vidare på den vägen.

Förslaget om sparande på utbildningskonto har mycket gemensamt med ett annat gammalt förslag om rätt till avdrag för studiekostnader. Därvidlag har vi ju tidigare mycket klart sagt ifrån att vi inte anser det vara rätta vägen att finansiera studierna.

De olika förslagen om avdrag — sparavdrag, försäkringsavdrag osv. — har liksom de nyss nämnda en statsfinansiell effekt som inte är alldeles betydelslös. Vi har i betänkandet pekat på att en höjning av sparavdraget under inkomstkällan kapital från 400 till 600 kronor för ensamstående och från 800 till 1 200 kronor för äkta makar skulle betyda ett skattebortfall för staten på mellan 50 och 60 miljoner och för kommunerna på cirka 35 miljoner kronor. Enligt vår mening bör man i dagens läge inte tillstyrka och besluta sådana åtgärder.

Till sist kan det konstateras att dessa olika förslag också har en principiell innebörd. Ett bifall till dem skulle inte vara ägnat att hjälpa de allra sämst ställda i vårt samhälle. Många medborgare här i landet saknar alltså möjligheter att spara på både studiekonto och bostadskonto, och under sådana förhållanden är det enligt vår uppfattning bättre att vi undviker ett skattebortfall för stat och kommun och använder skattepengarna till en rättvisare fördelning medborgarna emellan när det gäller att finansiera studier och bostäder än som skulle bli följden av ett

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

bifall till de borgerliga partiernas förslag.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman gav uttryck åt den meningen att de tabeller, som finns fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 38, skulle visa att utvecklingen på sparområdet är ganska tillfredsställande.

Då vill jag ånyo peka på den bekymmersamma tendensen när det gäller ungdomens lönsparande. Man ser i bilaga 3 att antalet nytillkomna lönsparare direkt har minskat de senaste tre åren. År 1962 var ökningen 336 000, år 1967 var den 106 000. Ökningen i beloppen har varit relativt blygsam. År 1958 var ökningen 26 miljoner, 1959 var den 23 miljoner, och sedan har siffrorna fortsatt att sjunka. Lägst var det 1964 med 10,4 miljoner. År 1967 var det 15 miljoner. På litet längre sikt måste man i alla fall konstatera en tillbakagång.

Det är därför vi reservanter menar att det är önskvärt med ytterligare sparsstimulerande medel. De kostnader de skulle åsamka statsverket skulle uppvägas många gånger om av ökade inkomster för statsverket.

Herr **JOHANSSON, TAGE**, (s):

Herr talman! Det är riktigt att den tabell som avser ungdomens lönsparande visar en negativ utveckling, men såvitt jag förstår kan detta mycket väl förklaras. Antalet ungdomar i högre åldrar som studerar har nämligen under senare år ökat avsevärt. Den negativa utvecklingen i fråga om ungdomens lönsparande får därför betraktas som ganska naturlig.

När jag gjorde gällande att vi har en positiv utveckling av sparandet hänvisade jag till de olika bilagor som finns intagna i betänkandet. Jag påstår alltjämt, att om man ser på dessa bilagor som en helhet är de bevis för en mycket positiv utveckling av vårt spa-

rande. Det har tidigare framhållits att hushållssparandet är det väsentligaste. Av uppgifterna beträffande detta sparande — som också redovisas i betänkandet — framgår klart att denna form av enskilt sparande visar en mycket positiv utveckling.

Jag vidhåller därför att vi i stort sett har mycket god utveckling när det gäller sparandet i vårt land.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2 såvitt avsåge antagande av vissa författningsförslag, därefter särskilt rörande punkten 2 i övrigt samt punkterna 4 och 5 ävensom vidare särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Rörande punkten 2 såvitt avsåge antagande av vissa författningsförslag gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38 punkten 2 såvitt avser antagande av vissa författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 24.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde punkten 2 i övrigt samt punkterna 4 och 5 gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38 punkten 2 i vad den ej förut behandlats samt punkterna 4 och 5, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 59.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av motioner angående rätten att utföra skolskjuts; och
nr 49, i anledning av motioner angående påföljderna vid oljeutsläpp från fartyg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av motion angående verkan av i annat nordiskt land verkställd kontroll av elmateriel; och
nr 36, i anledning av motioner om förbättring av folkpensionärernas ställning i samhället.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillnings-

Ang. förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, m. m.

utskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.

Genom en den 15 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 89, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut,

2) lag angående ändring i 1 kap. lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom,

3) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut,

4) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1929 (nr 164) om kronans förmänsrätt för avdikningslån,

5) lag angående ändring i lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor,

6) lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 6 maj 1938 (nr 159) om avlösning av avgälder från de till skatte försälda så kallade halländska kyrkohemmanen,

7) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet,

8) lag angående ändrad lydelse av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad,

9) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1932 (nr 170) med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden,

10) lag angående ändrad lydelse av

9 och 11 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 1) angående lagfart å fång till fast egendom,

11) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 27) om inskrivning av tomrätt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt,

12) förordning om ändrad lydelse av 12 § stämpelskatteförordningen den 21 maj 1964 (nr 308).

Propositionen hade hänvisats till bevillningsutskottet i vad avsåge ändring av stämpelskatteförordningen (punkt 12), medan den i övrigt hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

I syfte att förenkla arbetet på inskrivningsavdelningarna vid de allmänna underrätterna och underlätta en eventuell övergång till automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet hade i propositionen föreslagits vissa reformer inom lagfarts- och inteckningslagstiftningen och i fråga om fastighetsbokföringen.

Det från principiell synpunkt viktigaste förslaget innebar, att inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, som hade beviljats eller vilande-förklarats före den 1 januari 1918, skulle förfalla om de icke förnyades senast på sista inskrivningsdagen år 1970.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner:

A. de likalydande motionerna I: 950, av herrar *Ernulf* och *Skärman*, samt II: 1208, av herrar *Nyberg* och *Tobé*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta att göra de förtydliganden i lagtexten, som föranleddes av vad som i motionerna anförts samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att allmänheten med hänsyn till risken för rättsförkluster gäves en omfattande information;

B. de likalydande motionerna I: 951, av herrar *Sveningsson* och *Kaijser*, samt II: 1207, av fru *Kristensson m. fl.*

Ang. förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, m. m.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 950 och II: 1208 samt I: 951 och II: 1207, såvitt däri yrkats ändrad lagtext, måtte antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut;

B. att riksdagen måtte antaga de i propositionen under 2)—11) angivna lagförslagen; samt

C. att riksdagen i anledning av ovan nämnda motioner måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande information om den nya lagstiftningen.

Reservation hade anförts, vid A i utskottets hemställan, av herrar *Alexander* (fp), *Åkesson* (fp), *Nyberg* (fp) och *From* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 950 och II: 1208 samt med avslag å motionerna I: 951 och II: 1207, såvitt däri yrkats ändrad lagtext, måtte antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut med den ändringen, att 1 § erhöles i reservationen angiven lydelse, vilket förslag avsåg visst förtydligande av lagtexten till 1 §.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Den meningsskiljaktighet som kommer till synes genom den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen avser, kan man säga, en skrivfråga. Den gäller det lagförslag som avser att vissa servituts- och nyttjanderättsinteckningar vid viss tidpunkt skall upphöra att gälla om de inte dessförinnan förnyas.

I en reservation av bl. a. undertecknad har framhållits att varken den i propositionen föreslagna lagtexten el-

ler motiveringen till denna klarlägger hur lagen i ett viktigt avseende bör tolkas och tillämpas. Det framgår inte klart när inteckningarna vid delvis förnyelse förfaller i övriga fastigheter och inte heller vilka fastigheter denna effekt avser.

Jag avstår från att här närmare analysera denna oklarhet. Genom kontakt mellan departementet och utskottet har man nämligen kommit till klarhet om hur tillämpningen bör vara, och härutinnan föreligger inte någon meningsskiljaktighet.

I utskottsutlåtandet har detta närmare redovisats, men i reservationen framhålls att lagtexten i detta avseende inte ger erforderlig ledning. Måhända kan den tolkas på olika sätt, men i varje fall överensstämmer den närmast till hands liggande språkliga tolkningen inte med departementets och utskottets avsikter. Vi reserverar vågar inte tro, att de tillämpande myndigheterna, inskrivningsdomarna i de olika underrätterna i landet, skall vara så uppmärksamma på utskottets skrivning att tillämpningen genomgående blir den avsedda.

Jag kan medge att den i reservationen förordade ändringen i lagtexten inte heller är så klar, att innebörden utan vidare står klar för läsaren, men den innehåller ett memento som ger anledning för vederbörande att närmare undersöka frågan.

Vi reserverar har ansett att man inte bör avstå från att genom en mindre justering av lagtexten göra vad man kan för en rätt lagtillämpning. Och även om utsikterna för bifall till reservationen i denna rent lagtekniska fråga är små, hoppas vi reserverar att reservationen ändå skall ha någon effekt för att fästa uppmärksamheten vid problemet.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Proposition nr 89 avser att förenkla och rationalisera arbetet hos inskrivningsorganen, bl. a. för att förbereda övergången till ADB-behandling. Departementschefen har påpekat att det vid 50 procent av inskrivningsrätterna föreligger en eftersläpning. Det är alltså angeläget att göra allt för att underlätta arbetet där. Därom är alla i utskottet överens.

De två detaljmötsättningar, som här har redovisats av herr Alexanderson, har uppkommit som resultat av en motion, och såvitt jag kan förstå har väl denna motions ord fått litet för stor makt över tanken. Om man läser lydelsen av den paragraf det rör sig om finns det enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte någonting som för tanken till en sådan tolkning som motionärerna är rädda för.

Denna debatt och även det förtydligande och den tolkning som utskottet gjort i sin skrivning gör att det bör finnas ytterligare skäl att anta, att någon sådan misstolkning som reservanterna befarar inte skall behöva ske.

Jag vill därför bara helt kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A samt därefter särskilt rörande punkterna B och C.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 31.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkterna B och C.

Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 293, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 376, av herr *Wedén m. fl.*, hade — under hänvisning till motivering i de likalydande motionerna I: 227 och II: 297 — anhållits, att riksdagen måtte i skri-

Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem

velse till Kungl. Maj:t begära igångsättande av en upplysningskampanj riktad till arbetsgivare och fackföreningsledare samt till de frivilliga föreningarna om de straffades problem.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 293 och II: 376 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp) och *Ernst Olsson* (cp), fru *Nilsson* (cp) samt herr *Hamrin* i Kalmar (fp) och herr *Andersson* i Örebro (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 293 och II: 376 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära igångsättande av en upplysningskampanj riktad till arbetsgivare och fackföreningsledare samt till de frivilliga föreningarna om de straffades problem.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Frågan om de straffades problem har vid många tillfällen varit föremål för riksdagens behandling och intresse. Vi behandlade motioner i detta ärende förra året, och i år har motionärerna återkommit med krav på en utökad kampanj med syfte att uppmuntra frivilliginnsatser från enskilda människor för att bereda den som har genomgått rehabilitering ett normalt återinträde i arbetslivet.

Vi måste väl säga att erfarenheterna har visat att den kampanj, som statmakterna bedrivit för dessa människor bland arbetskamrater och arbetsgivare, inte har förklingat ohörd utan förbättrat miljön för de förut straffade människorna på deras arbetsplatser.

Givetvis har man upplevt fall då de har misslyckats i sitt arbete. Men det är inte alldeles säkert att det beror på

att de varit straffade. Det kan kanske snarare bero på att den miljö, där de tvingas uppehålla sig då de inte är på arbetsplatsen, inte passar eller icke är sådan att den leder till någon hjälp. De måste bo någonstans och uppleva sin fritid någonstans, och jag tror att misslyckandena många gånger beror på att miljön — på boendeplatsen och i fritidsgrupper — har en mycket större betydelse för dessa människor än vi kanske anar. Även om de på arbetsplatsen bland arbetskamraterna möter förståelse, så kan de kanske i grannskapet där de bor tvärtom möta misstro, menande blickar osv. vilket gör att de får oerhörda kontaktsvårigheter. I ett hyreshus till exempel kan barnen från en så att säga normal familj och barnen från en familj, som tillhör den kategori människor vi här talar om, genom sin samvaro åstadkomma att sinnets jämvikt rubbas hos vederbörande och att han som en följd därav misslyckas på arbetsplatsen.

Jag tror därför, och reservanterna är alla av den mening, att man här inte får förtrötts eftersom man har sett att upplysningskampanjer och propaganda har haft sin betydelse och att man nu går in för att utvidga denna verksamhet för att försöka nå andra grupper, där det behövs förståelse i detta sammanhang.

Vi får inte kasta yxan i sjön och mena att situationen är hopplös, därför att en del misslyckas. Låt oss i stället öka aktiviteten och försöka att utforma miljön för dem så att den påverkar dem i positiv riktning. Vi är ju rätt lyhörda för miljöfrågor i vår tid, och detta är en sektor av miljön som sannerligen inte har någon liten betydelse.

De synpunkter som riksdagen under förra året givit till känna har ännu inte givit märkbara resultat, delvis beroende på att kriminalvårdsstyrelsen inte erhållit resurser för att förverkliga de önskemål om informationsverksamhet som då framfördes. Inte heller har cirkulären från 1960 och 1963 angående

Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem

anställningsvillkoren för partiellt arbetsföra respektive angående anställning av straffade personer m. fl. inom statlig tjänst ännu omarbetats i enlighet med riksdagens beslut 1967.

Jag ber således, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr HEDLUND (s):

Herr talman! I de motioner, som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande, hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära igångsättande av en upplysningskampanj riktad till arbetsgivare och fackföreningsledare samt till de frivilliga föreningarna om de straffades problem. Det framhålles vidare i motionen, att kampanjen bör syfta till att uppmuntra frivilliga insatser från enskilda människor och till att bereda den som genomgått rehabilitering ett normalt återinträde i arbetslivet.

Förvisso är motionärerna ute i ett angeläget ärende. Utskottet har under behandlingen låtit inhämta yttrande över motionerna från kriminalvårdsstyrelsen som har ansvaret för denna verksamhet här i landet. Styrelsen har i sitt yttrande över motionerna bl. a. pekat på att staten i Sverige i motsats till vad som är fallet i andra länder har tagit på sig hela det organisatoriska ansvaret för frivården — som inom parentes sagt är den dominerande delen av kriminalvården. Vidare framhålles att utomordentliga frivilliga insatser redan nu görs även i Sverige vid sidan av den statliga verksamheten.

Kriminalvårdsstyrelsen har vidare uttalat den uppfattningen, att den bästa vägen att nå motionärernas syften är att väsentligt förstärka kriminalvårdens egna organisatoriska resurser. Den avstyrker också motionerna.

Till detta kan läggas att en tillfällig aktivitet av det slag som motionärerna föreslagit, nämligen en kampanj, enligt utskottets mening skulle ha en begrän-

sad och mycket kortvarig verkan. För att underlätta övergången från sluten vård till frivård krävs ett kontinuerligt arbete på betydligt längre sikt. För att lyckas i en sådan övergång krävs här samarbete mellan kriminalvårdsstyrelsen och en mängd andra myndigheter och organisationer i landet, självfallet främst arbetsmarknadsverket. Det är också numera vanligt att det råder ett mycket intimt samarbete mellan dessa två organ.

För att animera företag och enskilda att engagera sig i frivården krävs det ofta ett mycket tålmodigt och långvarigt arbete med personliga kontakter. Det krävs omfattande upplysning både om de positiva och om de negativa sidorna av ett engagemang för att det inte skall vålla besvikelser och negativa attityder hos de frivilliga krafter som anmäler sig.

Utskottet har inte kunnat enas i sitt utlåtande över motionerna, utan här föreligger en reservation som herr Eric Gustaf Peterson har talat för. Men jag vill för kammarens ledamöter påpeka, att även reservanterna ansluter sig i princip till kriminalvårdsstyrelsens uppfattning att det här är fråga om en verksamhet som bör skötas av kriminalvårdsstyrelsen. Det säges dock i reservationen, att erforderliga resurser bör ställas till förfogande för sådan informationsverksamhet. Vi hade kanske kunnat även inom utskottets majoritet vara överens med reservanterna om detta, men då hamnar vi i den situationen att det blir en anslagsfråga. Utskottsmajoriteten anser sig då förhindrad att göra en sådan beställning i detta sammanhang. Vi är övertygade om att kriminalvårdsstyrelsen inte kommer att förtrötts i sina ansträngningar att få ökade resurser för informationsverksamhet.

Det finns säkerligen anledning att återkomma med behandlingen av detta ärende i samband med prövningen av kriminalvårdsstyrelsens anslagsframställningar, då motionärerna är välkom-

Om en upplysningskampanj beträffande de straffades problem

na med motioner som jag för min del kommer att välvilligt pröva när det gäller att ställa ökade resurser till kriminalvårdsstyrelsens förfogande.

Nu framhårdar reservanterna och vill påtvinga kriminalvårdsstyrelsen en form för denna upplysningsverksamhet, som styrelsen inte har kunnat acceptera. Även därvidlag är väl herr Peterson och jag på olika linjer.

Ökad aktivitet, som herr Peterson efterlyste, är lovvärd och skall på alla sätt underlättas, men den kräver ökade insatser från kriminalvårdens sida, och detta i sin tur kräver mer pengar.

I detta läge, herr talman, har utskottsmajoriteten icke kunnat biträda motionärernas yrkande utan föreslår att det icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp):

Herr talman! Såsom herr Hedlund har påpekat, torde det inte vara mycket som skiljer mellan utskottet och reservanterna. Men reservanterna har ju faktiskt kriminalvårdsstyrelsen på sin sida, ty det framgår klart och tydligt av styrelsens remissyttrande att man där icke är belåten med vad man nu förmår göra utan önskar göra mer.

Det påpekas — det har herr Hedlund också talat om — att det saknas resurser. Det är klart att om riksdagen följer reservationen och beslutar om en upplysningskampanj, så måste resurser härtill på något sätt skaffas fram.

Det är väl inte heller så, att motionärer och reservanter bara menar att man skall ordna en tillfällig kampanj. Man brukar ju börja med en drive och sedan kontinuerligt fullfölja den. Det är givetvis detta kontinuerliga arbete som här kommer att bli fruktbarande och ge resultat. Men det måste markeras ordentligt med en god början.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 38.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning dels av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 23 med redogörelse för verksamheten inom Europarådets

Ang. godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal

ministerkommitté under år 1967 jämte i ämnet väckt motion, dels skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling med redogörelse för församlings-sessionerna under år 1967;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation jämte i ärendet väckta motioner; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konsularkonvention mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal.

I en den 29 mars 1968 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 116, hade Kungl. Maj:t — under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden samma dag — föreslagit, att riksdagen skulle godkänna 1968 års internationella kaffeavtal.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition godkänna 1968 års internationella kaffeavtal.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Utskottets utlåtande är kortfattat och enigheten fullständig om lämpligheten av att godkänna 1968 års kaffeavtal. Jag delar också den åsikten men vill likväl göra en kommentar, då det i vissa fall verkar som om man här i Sverige hade överdrivna föreställ-

ningar om den positiva effekten av sådana avtal.

Vid studium av proposition nr 116 och remissvaren får man klart för sig att bilden är utomordentligt komplicerad. Det gamla avtalet som gällt sedan 1963 har inte lyckats fastställa något program för produktionsbegränsning, och den förutsedda kaffefonden har inte trätt i funktion.

I det nya avtalet finns bestämmelser om produktionsbegränsning och om en diversifieringsfond. Det senare kommer i praktiken att verka så att en avgift av fem öre per kilo kaffe kommer att tillföras den fond som skall stimulera till andra odlingar än kaffe. Det är i och för sig bra och riktigt, men frågan är hur lång tid som behövs för att komma till rätta med överskottet.

Detta överskott är i dag av den storleken att det motsvarar en dryg årsförbrukning, och bördan av överskottet är utomordentligt ojämnt fördelad, eftersom huvudparten kommer på Brasilien som har ett överskott motsvarande drygt tre årsskördar.

Hittills har den naturliga femårs-cykeln — alltså den tid som behövs för att en nyplanterad kaffebuske skall börja bära frukt — verkat så att i tider med goda kaffepriser har nyodlingarna ökat, och tillskottet i produktionen har mognat fem år senare med ty åtföljande prispressande effekt.

I stort kan man säga att det gamla avtalet varit till fördel för de afrikanska producenterna på Latinamerikas bekostnad och att föga har utträttats för att komma till en långsiktig lösning av problemet med överskott. Sammanhållningen bland de producerande länderna är mycket dålig. Alla tänkbara knep har använts för att kringgå avtalet för en tillfällig favör åt det egna landet. En hög svensk tjänsteman uttryckte detta så här: »Trots allt har kaffeavtalet inte fungerat så dåligt.» En viss stabilitet i priserna har inträtt och producentländerna har sannolikt fått in mer valuta än om inget avtal funnits. Hu-

Ang. viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri

vudproblemets lösning har man emellertid skjutit på framtiden, och det råder nu en varm förhoppning att det nya avtalet bättre skall kunna fylla den uppgiften.

Därmed är jag inne på den enkla slutsats som jag skulle vilja dra av de tillfällsvarande erfarenheterna av råvaruavtal inom livsmedelssektorn.

Varje avtal måste vara så utformat att det snarast möjligt bringar ur världen det huvudproblem som låg bakom dess tillkomst, nämligen överskottsproduktionen. Avtalet bör verka så att det praktiskt taget avvecklar sig självt inom rimlig tid. Om så inte är fallet uppstår en tendens till ytterligare produktionsökning i stället för tvärtom, och nya svårigheter samt risk för totalt sammanbrott blir följden.

Tillkomsten av nya råvaruavtal, om vilket det också talas i utskottets utlåtande, blir av naturliga ekonomiska skäl beroende av marknadsläget för ifrågasvarande råvara. För några år sedan rådde en akut kris för kakaoproduktionen. Då restes krav på ett råvaruavtal. Nu är läget ett helt annat med för odlarna tillfredsställande priser. Att i det läget uppnå enighet mellan producenterna å ena sidan och den förbrukande industrin å den andra torde vara ganska svårt. Det finns i dag och så långt vi kan överblicka marknadsläget — något år framåt — inte något verkligt behov av ett avtal, och då kommer det med all sannolikhet inte heller till stånd. Priserna har under en ganska lång tid legat så pass högt att prisdämpande utförsäljningar från buffertlager skulle ha skett, därest avtalet — såsom det preliminärt skisserats — hade varit i kraft och man hade hunnit bygga upp ett sådant buffertlager. Vi är just nu inne i den tänkta övre delen av jämviktssonen, och först med en pris-sänkning på 15—20 procent skulle vi komma ned till ett prisläge där stöd-köp kunde vara aktuella. Några skäl till brådska föreligger alltså i och för sig inte i dag, men det är bra att ett

vettigt grundförslag finns utarbetat, därest man inom något år kommer i det läget att ett avtal skulle behöva forceras fram.

Herr talman! Jag har velat göra dessa reflexioner kring ämnet råvaruavtal, därför att jag i praktiken sett svårigheterna med sådana avtal när det gäller att långsiktigt lösa en bristande balans mellan tillgång och efterfrågan på en viss vara. När vi från svensk sida stöder avtal bör vi enligt min mening hela tiden ha den långsiktiga aspekten väl i minnet.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för FN-styrkan på Cypern, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri jämte motioner.

I propositionen nr 119 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 april 1968, föreslagit riksdagen att a) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti till ett sammanlagt belopp av högst 650 000 000 kronor till svensk varvsindustri på de villkor och enligt de grunder, som angivits i statsrådsprotokollet samt b) beträffande de åren 1963 och 1965 av riksdagen beslutade kreditgarantierna godkänna de ändrade villkor och grunder, som angivits i statsrådsprotokollet.

Ang. viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels motionen I: 398, av herr Åkerlund,

dels de likalydande motionerna I: 962, av herr Tistad m. fl., och II: 1219, av herr Carlshamre m. fl.,

dels ock motionen II: 1220, av herr Hermansson m. fl.

I motionen I: 398 hade anhållits, att riksdagen måtte a) till räntegaranti för varvsindustrin för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 30 miljoner kronor samt b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti till ett sammanlagt belopp av högst 1 500 miljoner kronor till svensk varvsindustri enligt de grunder, som angivits i motionen.

I motionerna I: 962 och II: 1219 hade föreslagits, att, då kreditgarantier enligt propositionen nr 119 ställdes i utländsk valuta, såsom ianspråktaget belopp av den totala garantisumman skulle räknas lånets motvärde i svenska kronor efter vid lånetillfället gällande avräkningskurs.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 398, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 962 och II: 1219 måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti till ett sammanlagt belopp av högst 650 000 000 svenska kronor eller motsvarande belopp i utländsk valuta till svensk varvsindustri på de villkor och enligt de grunder, som angivits i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 april 1968,

2. att riksdagen beträffande de åren 1963 och 1965 beslutade kreditgarantierna måtte godkänna de ändrade villkor och grunder, som angivits i statsrådsprotokollet,

3. att riksdagen måtte avslå motionen I: 398, i vad den avsåge räntegaranti för varvsindustrin,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1220.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I det här ärendet avlämnade jag i januari en motion med yrkande för det första att staten skulle till räntegaranti åt varvsindustrin för nästa budgetår anvisa 30 miljoner kronor och för det andra att nuvarande garantiram för lånegarantin till varven skulle höjas från 900 miljoner kronor till 1 500 miljoner kronor, dvs. med 600 miljoner kronor. Utskottet tycks på Kungl. Maj:ts förslag ha stannat för ett 50 miljoner kronor högre belopp än mitt förslag eller 650 miljoner kronor. Man får då ta för givet att utskottet menar 650 miljoner kronor utöver de 900 miljoner kronor som redan är medgivna och i det närmaste utestående.

Utskottets skrivning är emellertid inte tydlig. Min motion presenteras som om jag har föreslagit 1 500 miljoner kronor när jag i själva verket har föreslagit 600 miljoner kronor. Vad har utskottet förordat? Är det 650 miljoner kronor eller 1 550 miljoner kronor i sammanlagt högsta belopp? Man skulle kunna begära att utskottet uttrycker sig tydligt och korrekt redovisar ståndpunkter och skillnader.

Detta om det formella. Vad så angår det reella tycker jag för min del att jag har räknat ganska rätt när det gäller mina 600 miljoner kronor. Kanske har jag till och med hjälpt Kungl. Maj:t att hitta den lämpliga ökningen av lånegarantisumman. Jag är emellertid nöjd med resultatet i vad avser lånegarantierna.

Utskottet har däremot inte velat gå med på mitt yrkande angående räntegaranti för närvarande. Utskottet tror eller hoppas — eller bådadera — att en överenskommelse skall nås om avveckling eller begränsning av subventionsåtgärderna på fartygsfinansierings område. Jag hoppas det för min del också men vågar knappast tro det. Sådana internationella företeelser för-

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

svinner vanligen inte i brådrasket. Jag räknar därför alltjämt med att vi får ta upp frågan på nytt. För dagen har jag emellertid inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHL (s):

Herr talman! I anslutning till denna proposition föreligger en motion. Det är väl meningen att de 650 miljoner kronor som propositionen föreslår verkligen skall utgå med beloppet 650 miljoner. Det framgår inte tydligt av utskottsutlåtandet att så skall bli fallet, ty det kan väl hända att det, då kreditgarantierna ställes i utländsk valuta, sker en omräkning enligt gällande avräkningskurs. Då kan det således inträffa att beloppet inte blir 650 miljoner utan kommer att bli ett mindre belopp. Jag hoppas att statsmakterna, när krediterna således ställs i utländsk valuta och omräknas i svensk valuta totalt kommer fram till 650 miljoner kronor och att man således inte genom omräkning kommer till ett lägre belopp än 650 miljoner. Det är detta som motionen går ut på.

Jag ställer inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Jag hoppas dock att man vid omräkningen tänker på att beloppet således kommer att utgå med 650 miljoner såsom tänkt är och inte med en mindre summa.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Utskottet har i sin skrivning framhållit följande, som är ett svar på den ställda frågan: »Utskottet ansluter sig sålunda till Kungl. Maj:ts förslag att kreditgarantierna skall kunna utställas i utländsk valuta. Detta innebär att garantiramen vid kursförändringar kan komma att bli överskriden.»

Utskottet har beaktat motionerna och har varit i kontakt med finansdepartementet, som har bekräftat att vi kan överskrida kreditramarna med hänsyn till förändringarna i kursvalutan.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Jag har lagt märke till utskottets skrivning och ville endast ta upp saken här, så att man i Kungl. Maj:ts kansli har klart för sig, vad den innebär. Jag vill alltså fästa uppmärksamheten på det, som motionen här föreslår.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Akerlund frågade om dessa 650 miljoner kronor skall läggas till det som finns redan tidigare. Inom utskottet har vi den uppfattningen att det skall vara på detta sätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm jämte motioner.

I propositionen nr 118 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 22 mars 1968, föreslagit riksdagen att till Uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 52 000 000 kronor.

I propositionen hade föreslagits, att en förvaltningsbyggnad skulle uppföras i kvarteret Garnisonen i Stockholm för att tillgodose behovet av lokaler för den statliga förvaltningen. Byggnaden var projekterad som ett generellt kontorshus med lokaler för cirka 2 800 anställda. Det vore emellertid möjligt att genom endast vissa smärre ändringar och kompletteringar utforma byggnaden på

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

sådant sätt, att riksdagens behov av provisoriska lokaler från början av år 1971 kunde tillgodoses inom denna. Omkring två femtedelar av byggnaden beräknades härvid behöva tagas i anspråk för riksdagens räkning. Byggnadsarbetena måste igångsättas redan i början av budgetåret 1968/69 om lokalerna skulle bli färdiga i tid.

Med hänsyn till lokalsituationen för den statliga förvaltningen i Stockholmsområdet förutsattes, att byggnaden skulle uppföras och arbetena därmed påbörjas under nästa budgetår även om riksdagen skulle besluta om en annan förläggning av sina provisoriska lokaler.

Kostnaderna för uppförandet av byggnaden beräknades till 169 miljoner kronor, vartill komme cirka 2 miljoner kronor för evakueringskostnader och 3 miljoner kronor för att i förekommande fall anpassa byggnaden efter riksdagens behov.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 960, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, samt II: 1218, av herr *Sundkvist* och herr *Persson* i Heden, vari anhållits, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 118, dels besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående lokalisering av statlig verksamhet utanför Stockholms-regionen.

dels ock de likalydande motionerna I: 961, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1217, av herr *Bohman m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 118.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 960 och II: 1218, i vad de avsåge viss utredning,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å mo-

tionerna I: 960 och II: 1218, såvitt nu vore i fråga, samt I: 961 och II: 1217 till Uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond måtte anvisa ett investeringsanslag av 52 000 000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 960 och II: 1218, såvitt nu vore i fråga, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservationerna anförde rörande lokalisering av statlig verksamhet utanför Stockholmsregionen;

2) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Björkman* (h), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 960 och II: 1218, såvitt nu vore i fråga, samt I: 961 och II: 1217 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 118 behandlas Kungl. Maj:ts framställning om ett anslag på 52 miljoner kronor nästa budgetår till uppförande av kontorsbyggnader i kvarteret Garnisonen på det sätt som har föreslagits i propositionen, också med nr 118. Detta innebär att i kvarteret skulle uppföras

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

en förvaltningsbyggnad som kommer att bli 300 meter lång och 24 meter hög samt rymma arbetsplatser för 2 800 anställda. Byggnaden blir därmed uppenbarligen landets största kontorshus, och den totala kostnaden beräknas till cirka 170 miljoner kronor.

Två motionspar har väckts i anledning av propositionen, och oppositionspartierna är i reservationer ense om dels att yrka avslag på propositionen i fråga, dels att ge Kungl. Maj:t till känna den skrivning som framgår av reservationen, innebärande att en arbetsgrupp skall tillsättas för skyndsamt och förnyad översyn av lokaliseringsutredningens förslag om utlokalisering av viss statlig verksamhet till orter utanför stockholmsregionen.

Finansministern har i propositionen framhållit angelägenheten av att man i ökad utsträckning prövar möjligheterna att lokalisera statlig verksamhet utanför stockholmsregionen. Vi vill med reservation 1 understryka det yttrandet, men vi anser också att riksdagen konkret bör uttala sig för att man verkligen tar upp utredningens förslag till prövning och undersöker vilka praktiska möjligheter det finns att genomföra utredningens förslag helt eller delar därav. Vi önskar att en arbetsgrupp skall tillsättas för att göra den översynen.

Det har inte hänt någonting sedan utredningen avlämnades 1963. I ett par, tre omgångar har finansministern här i kammaren svarat på interpellationer och frågor och därvid framhållit angelägenheten av att någonting sker på detta område. Emellertid har det inte i något fall blivit en utflyttning i enlighet med utredningens förslag. Försvarets fabriksverk flyttade som bekant tidigare till Eskilstuna, och erfarenheterna av den utflyttningen har ju visat sig vara goda.

De främsta motiven mot en fortsatt utflyttning av statlig verksamhet har ju varit dels de ekonomiska och dels de personella konsekvenserna. Även om en utflyttning givetvis är en ingripande åt-

gärd, som vid flyttningstillfället medför både utgifter och besvär, anser vi att utflyttningen på längre sikt i alla fall är lönsam. Vi tror också att personalproblemet numera kan lösas lättare än som var möjligt i mitten på 1960-talet, när personalbristen var mycket stor även i de områden dit utflyttningar kan tänkas ske.

Uttalandet att man skall lösa dessa problem från fall till fall leder enligt vår mening till ingenting — man måste försöka ta upp frågorna i deras helhet och bestämma var man skall börja. Annars föreligger risk att vi står inför samma situation som vi befinner oss i i dag, nämligen att ett förslag presenteras oss där det inte finns något alternativ; det finns inget annat att göra än att besluta om denna utbyggnad.

Vi anser att olika alternativ måste presenteras när det gäller frågor av detta slag och att förändringarna i tid planeras. Flertalet är säkerligen eniga om att det är nödvändigt att finna en lösning på de problem som hopar sig vid en alltför stark koncentration. Planeringen framöver måste ta sikte på en *total* planering, vid vilken hänsyn tas till de verkningar som en förändring åstadkommer inte bara för det ena området utan för båda områdena. Vid planeringen för stockholmsområdet måste beaktas också landsortens intressen. Jag tror att det är till gagn för båda parter.

Staten bör gå före med gott exempel. När det gäller den koncentration som nu är i fråga borde staten ha kunnat pröva också en annan lösning. Kritik har riktats mot det konkreta förslaget att bygga ett kontorshus i kvarteret Garnisonen ur flera synpunkter, framför allt ur miljösynpunkt, trafik- och bostadsplaneringssynpunkt.

I en år 1962 antagen zonplan för Stockholms innerstad har bestämts att malmarna, innefattande stenstaden utanför cityområdet, liksom hittills väsentligen bör förbehållas för bostadsändamål. Man är alltså nu i färd med att gå ifrån den riktlinje som har ut-

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm talats i denna zonplan, när man nu övergår till att kontoriserar ifrågavarande del av Stockholms innerstad.

Stockholms stads myndigheter har under viss vända och under motstånd givit sin anslutning till förändringarna i stadsplanen. Detta framgår t. ex. av att byggnadsnämnden vid sin behandling av förslaget har anfört följande: »I anslutning till nämndens beslut om godkännande i princip av stadsplaneförslaget för del av kv. Garnisonen vill nämnden framhålla, att den föreslagna 300 m långa och 23—24 m höga fasaden inger stora betänkligheter liksom de störningar som den ökade biltrafiken i området kommer att medföra för omkringliggande bostäder.»

Vi anser att alternativa lösningar bort presenteras när det gäller att lösa frågan om förvaltningslokaler för staten. Vi vill därför inte tillstyrka den föreliggande framställningen utan anser att nya förslag bör presenteras.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de båda reservationerna till utskottets utlåtande.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Till detta ärende som gäller uppförandet av en förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen har fogats två reservationer.

När det gäller reservation 1 vill reservanterna att en arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli skall undersöka möjligheterna att förlägga statliga ämbetsverk och annan statlig verksamhet till orter utanför stockholmsregionen, och jag kan härvidlag instämma i vad herr Johan Olsson har anfört. I reservation 2 har reservanterna yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag om uppförande av en förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen.

Det råder inga delade meningar om angelägenheten av att den statliga verksamhetens lokalfrågor får en tillfredsställande lösning och reservanterna är

ense med departementschefen om det önskvärda i att lokalbehovet i större utsträckning än för närvarande kan täckas genom lokaler i statens egna fastigheter. Men reservanterna anser det inte lämpligt att spränga in en förvaltningsbyggnad med lokaler för 2 800 anställda och med de dimensioner, som herr Johan Olsson nyss har talat om, i ett område som främst borde vara förbehållet för bostäder.

Herr Olsson har citerat utdrag ur den zonplan, som antogs redan 1962 av Stockholms stad. Herr talman! Detta anfördes innan projekteringen av kvarteret Garnisonen för statlig förvaltningsbyggnad var påbörjad. Även om man anser att en sådan plan inte är direkt bindande, ger den under alla omständigheter uttryck för önskemål om hur bebyggelsen skall utformas.

Det är också sant att byggnadsnämnden i Stockholm förra året godkände stadsplanen för berörda område, men det torde väl närmast bero på att staden inte kan motsätta sig statens byggnadsplaner.

Herr Johan Olsson har också citerat byggnadsnämndens betänkligheter, och jag har ingen anledning att här upprepa dem.

Det finns även andra skäl som talar mot den här föreslagna kontorsbyggnaden. Ur miljösynpunkt måste det anses olämpligt att i ett utpräglat bostadsområde placera ett kontorshus av den storleksordning det här är fråga om. En kontorsbyggnad av denna omfattning kommer även att medföra en mycket stark trafik, inte endast av dem som skall arbeta där utan också genom det stora antal besökande som blir en logisk konsekvens av den anhopning av statliga myndigheter det är avsikten att lokalisera hit. Detta innebär att kvarteren runt byggnaden kommer att belastas med en trafik för vilken de inte är dimensionerade, och det medför alltså en ytterligare påspädning av Stockholms redan besvärande trafikproblem.

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

I utskottet citerades uttalanden från tjänstemannaorganisationer, som med tillfredsställelse hälsar möjligheten att komma in i bättre lokaliteter. Dessa tjänstemän har min fulla förståelse eftersom regeringen här, liksom på många andra områden, inte har planerat i tid för det aktuella och växande behovet. Men om dessa tjänstemän hade fått tillfälle att uttala sig om alternativa lösningar av lokalproblemet, är jag inte lika säker på att Garnisonen-projektet hade hälsats med samma entusiasm.

Vi anser därför att man snarast möjligt bör pröva alternativa förslag för att inom av staten ägda fastigheter — befintliga eller nyuppförda — tillgodose lokalbehoven för den statliga verksamheten som av olika skäl anses böra vara lokaliserad till stockholmsområdet.

I motionerna I: 961 och II: 1217 har pekats på möjligheten att pröva andra vägar än den föreslagna för att tillgodose statliga myndigheters behov av kontorslokaler. Vi har hänvisat till televerkets flyttning till Farsta och Vattenfalls till Räcksta, två goda exempel på framsynt förläggning av statliga verk, vilken medfört att dessa förläggningsplatser har fått ett gott underlag för sin utveckling.

Vi har i detta sammanhang ifrågasatt om man inte närmare borde undersöka förutsättningarna för en förflyttning av det planerade kontorshuset till Järvafältet. Denna tanke borde vara värd beaktande. Man skulle samtidigt skapa ett underlag för den bebyggelse som där planeras.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2 vid statsutskottets utlåtande nr 118.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Staten är en mycket stor markägare i Stockholms stad. Staten äger ungefär 15 procent av all mark här och är följaktligen inte bara stor utan också mycket mäktig. I själva verket är staten en mäktigare markägare,

oavsett markägandets storlek, än någon annan fastighetsägare. Den vanlige, private fastighetsägaren som vill bygga på sin mark behöver byggnadstillstånd. Staten behöver bara anmäla sin avsikt.

Det är också staten som är den högste vårdaren av stadsplaneväsendet här i landet genom byggnadsstyrelsen och länsstyrelserna. Visserligen talar man om ett kommunalt planmonopol, som gäller med all styrka gentemot enskilda byggare, men det är tämligen urholkat när det är fråga om staten. Kommunerna får snällt förhandla med statsverket för att i bästa fall kunna uppnå att staten något litet rättar sig efter de planer och önskemål som man har på kommunernas sida.

Här har redan berörts det famösa byggnadsnämndsprotokollet från Stockholms stad, där byggnadsnämnden å ena sidan beslutar att godkänna en stadsplan för kvarteret Garnisonen, sådan som staten nu har velat ha den, och å andra sidan samfällt och enhälligt uttalar sina stora betänkligheter mot det beslut man har fattat. Vad är det väl annat än en brasklapp som man har stuckit till sitt beslut för att tala om att härtill har vi varit nödda och tvungna.

Jag förstår verkligen dem som har kommit med brasklappen. Må det tillåtas mig som i 20 år bott i den stadsdel som staten våldtagit med sina kontorsbyggnader, med FOA, med radiohuset och med alla de andra byggnader som man uppfört på Gärdet, att säga att här är en befolkning som faktiskt protesterar mot det sätt på vilket staten utnyttjar sina markområden på Östermalm.

Jag har här framför mig den utredning som heter »Huvudstaden» och där man redovisar ett förhållandevis stort rumsbehov under tidsperioden 1964—1973. Man talar om att det för statens verksamhet behövs ungefär 6 000 rumsenheter under denna tid, och så säger man att det finns utrymme för detta på Östermalm.

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

Javisst! Vi kan bebygga Ladugårdsgården, och jag förmodar att då får vi högermän socialdemokraterna med oss när det gäller att göra Hakberget till ett litet minnesreservat för de demonstrationer som hållits där. 100 kvadratmeter eller något i den stilen kan vi väl få.

Herr talman! Det har sagts mycket om den miljöförstöring som riktar sig mot Östermalm. Man har präglat uttrycket »kriget mot Östermalm», och då inkluderar man i detta uttryck en del kommunala händelser på trafikområdet. Men det allvarligaste ingrepp som man för närvarande utsätter denna stadsdel för är planeringen av denna kontorsbyggnad som tillför stadsdelen så många nya arbetstagare som skall åka till och från.

Vi som bor där — herr Hernelius och jag som har våra vägar precis på de trafikleder som folk måste använda sig av — kan tala om att det finns tider på dygnet när det tar oss en timme eller mer att komma från Djurgårdsbron och hit till riksdagshuset. Lägg därtill att det skall komma ytterligare 2 800 arbetstagare, att det kommer att bli ett trafikbehov på i runt tal 1 000 bilar till som skall fram och tillbaka på dessa sträckor, så kan kammarens ledamöter själva sätta sig in i hur det kommer att bli på detta trafiknät som inte är dimensionerat för kontorsverksamhet av denna omfattning.

Visst är det självklart att skall vår huvudstad fungera som huvudstad måste man tillhandahålla kontorsutrymmen, men om man nu har ett område om vilket stadens ansvariga myndigheter sagt att det i första hand skall vara avsett för bostäder och att man för kontorsändamål och serviceanläggningar endast skall utnyttja sådant som inte är lämpligt för bostäder, då förefaller det mig direkt olämpligt och nästan oansvarigt att här fatta ett beslut om byggande av kontorsbyggnader på detta område.

Herr talman! Jag instämmer i det redan gjorda yrkandet om bifall till reservationen.

Häri instämde fru *Diesen* (h).

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Bakgrunden till den aktuella situationen med det förslag till kontorsbyggnad på Östermalm som nu föreligger är att staten har ett mycket stort behov av kontorslokaler i Stockholm. För närvarande disponerar statsverket 13 500 kontorsrum inom stockholmsområdet. Därav finns endast 7 400 i av staten ägda fastigheter medan återstoden, drygt 6 000 rum, utgöres av förhyrda lokaler. Under den senaste tioårsperioden har den del av lokalbehovet som täckts genom förhyrning ökat från 23 procent år 1957 till drygt 45 procent för närvarande. Till detta skall man sedan lägga det behov — som senast herr Lidgard talade om — som staten har de närmaste åren framöver, och det är avsevärt.

Mot denna bakgrund är det närmast, höll jag på att säga, uppseendeväckande att oppositionen på detta stadium i ärendets behandling kommer med avslagsyrkande. Jag kan för min del ha förståelse för både lokaliseringssynpunkterna och frågan om miljön, men vad man vill framhålla här bör framföras vid en tidpunkt då det finns utrymme för en sådan debatt och inte då frågan kommit i det läget att varje ändring dels måste åsamka staten avsevärda ekonomiska förluster, dels — och det är kanske det inte minst väsentliga i sammanhanget — kan fördröja detta ur många synpunkter synnerligen angelägna bygges tillkomst.

Man kan naturligtvis som jag sade diskutera vad som är riktigt och inte riktigt när det gäller lokalisering till huvudstaden. Departementschefen har ju för sin del understrukit att det är angeläget att möjligheterna att utanför stockholmsområdet lokalisera statlig

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

verksamhet i ökad utsträckning prövas, och det har utskottet i allt väsentligt biträtt.

För att något nyansera min rent personliga inställning i denna fråga vill jag säga att jag, även om jag har varit med om att skriva under utskottets ställningstagande, är synnerligen tveksam till en utflyttning av den statliga administrationen från huvudstaden. Bakgrunden och motivet är att jag anser att huvudstaden skall vara det administrativa centrum där allt strålar samman. Jag tror också att det ur service-synpunkt är betydelsefullt att det är på detta sätt, ty den statliga administrationen arbetar ju inte i ett lufttomt rum. Den har kontakter ut över hela riket, och varje dag kommer många människor till dessa ämbetsverk i Stockholm därför att de har ärenden att uträta. Jag tror att det är väsentligt inte minst för kommunalmännen ute i landet att man har administrationen samlad på ett ställe. Dessutom skall man inte bortse från att om man har en organisation samlad något så när på ett ställe, måste det ur rent förvaltningsorganisatorisk och förvaltningsekonomisk synpunkt utan tvekan vara det riktiga. Detta om den statliga administrationen.

När det gäller exempelvis att lokalisera industrin till stockholmsområdet är jag mera tveksam. Man kan nog med fördel lokalisera ut den i landet utan att det orsakar några större olägenheter. Att Arencos har flyttat sin verksamhet i Vällingby, som har omkring 250 anställda, till Kalmar är ett synnerligen föredömligt exempel som borde följas av flera.

Men det är, på något sätt så att man samlas i Stockholm. Inte bara den statliga förvaltningen utan nästan hela det svenska organisationslivet har ju sina centraler förlagda hit.

Centerpartiet — som ju är särskilt aggressivt i lokaliseringsfrågor — skulle kanske kunna ge ett värdefullt och föredömligt exempel på lokalisering bort från Stockholm. Det skulle kunna ske

genom att medverka till att exempelvis jordbrukets organisationer flyttade ut i landet. Dessa organisationer har ju som vi vet i stället etablerat sig mitt inne i Stockholms centrum. Den bakgrunden kan inte ge någon verklig tyngd åt centerpartiets argumentation i denna fråga.

Lokalisering till förorterna har ju staten — som herr Ottosson nyss erinrat om — praktiserat, bl. a. genom att placera Vattenfalls kontorsbyggnad i Råcksta. Det är väl inte omöjligt att en sådan byggnation — med tanke på statens stora behov av kontorslokaler de närmaste åren — kan komma att upprepas. Men det finns inte något sakligt underlag för att begära att den nu aktuella byggnationen skall omlokaliseras. Den har, om man tar hänsyn till den stadsplanediskussion som förts, varit under förberedelse i minst ett årtionde. Det förvånar mig att så sansade och kloka karlar som herrar Nyman och Ottosson har gått med på de yrkanden som här har ställts.

Man får räkna med att ett bifall till reservationsförslaget skulle innebära att frågan förskjuts in i en oviss framtid. Detta skulle vara helt oförsvarligt med tanke på statens lokalsituation. Den innebär ju — som jag nyss erinrade om — att man hyr nästan hälften av nuvarande lokaler. Dessa är dessutom placerade runt hela staden och inryms i många fall i säkerligen mycket dåliga kontorslokaler, vilket innebär att förvaltningen blir onödigt tung och dyr samt arbetet och arbetsmiljön för de anställda otrivsamma. Att de anställda med stora förväntningar emotser den aktuella byggnationen visar en artikel i Statstjänstemannen, ett organ för Statstjänstemannaförbundet, som är det näst största förbundet inom TCO. Där skriver man att statstjänstemännen kommer att hurra den dag som den här byggnationen kommer i gång.

I miljöfrågan vill jag börja med att citera vad planeringsdirektör Åke Smith i byggnadsstyrelsen har skrivit i

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

en artikel i en av Stockholms morgontidningar den 16 maj. Artikeln är ett svar på en tidigare artikel i denna fråga av direktör Sten Källenius i Byggnadsentreprenörföreningen. Jag skall göra ett par axplock ur direktör Smiths artikel:

»Artikeln återger i sammandrag direktör Källenius inledningsanförande vid en diskussion om projektet anordnad av Stockholms byggnadsförening den 27 mars. I andra anföranden lämnades en saklig redogörelse för byggnadsföretaget och dess bakgrund, och det ligger i sakens natur att ett referat av diskussionen hade gett en helt annan och mera nyanserad bild av situationen än som kan utläsas av artikeln. Bl. a. fälldes enbart positiva omdömen, även av direktör Källenius, om den projekterade byggnaden som sådan och visades hur fint ett så stort byggnadsverk kunnat anpassas till Östermalmsmiljön efter en stadsplan som med sina förutsättningar väl harmonierar med planerna för stadsdelen i övrigt.»

Jag skall göra ytterligare ett par citat i slutet av artikeln. Följande avsnitt kan kanske ge kammiarens ledamöter anledning till en viss begrundan. »Staten har hittills byggt i mycket blygsam utsträckning för att tillgodose sitt behov av förvaltningslokaler i Stockholm. Däremot har staten varit och är en stor kund på hyresmarknaden. Flera kontorskomplex har säkert tillkommit genom spekulation på detta kända förhållande. Kvarteret Garnisonen byggs som ett bland flera projekt i syfte att ge en rationell och ekonomisk lokalförsörjning.»

Artikeln slutar med följande: »Hänsynslöst statligt attentat? Nej. Stockholms stad är helt visst ensam herre i kommunen Stockholm. De förhandlingar som förs mellan staden och staten är reella förhandlingar utan citations-tecken. Det behöver inte någon hysa tvivel om. Avtalen med tillhörande motiveringar är offentliga. De lär vara vittnesbörd nog.»

Som framgår av denna artikel har Stockholms stad godkänt stadsplanen, och sakkunskapen har, bl. a. på det nyss omtalade mötet, erkänt att byggnaden går väl in i stadsbilden och att den fint kunnat anpassas till Östermalmsmiljön. Har de ansvariga instanserna godkänt projektet, kan väl inte staten som byggherre ha anledning att backa ur, när man har så tungt vägande skäl för en byggnation som den prekära lokalsituationen för statsförvaltningen i Stockholm utgör.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr OTTOSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman anklagar oss reservanter för att komma för sent. Jag skulle bara vilja fråga vännen Bertil Petersson: När hade vi i riksdagen tidigare tillfälle att ta del av denna fråga? Vi hade det visserligen för några månader sedan i samband med diskussionen om riksdagshusplaneringen, men då var väl redan kvarteret Garnisonen färdigprojekterat. Detta har väl varit en affär mellan Kungl. Maj:t och byggnadsstyrelsen, och riksdagen har inte haft tillfälle att säga sin mening.

Herr Bertil Petersson och jag är ju överens om behovet av kontorslokaler. Detta behov har framhållits i vår motion, där vi förklarat oss vara beredda att öka det statliga innehavet av egna kontorslokaler. Att procentandelen för hyrda lokaler har ökat från 23 till 45 procent under en viss tid kan man i alla fall inte beskylla reservanterna och oppositionen för. Det måste, som jag tidigare sagt, bero på dålig planering av regeringen, som inte har sett till att det har funnits lokaliteter till de ämbetsverk som inrättas med jämna mellanrum.

Herr Bertil Petersson citerade ur den artikel i Statstjänstemannen som jag hade citerat ur dessförinnan. Om man

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

nu tänker hurra över Garnisonen, kanske det blir trefaldigt, men om man finge en ännu bättre lösning skulle det finnas anledning att hurra fyrfaldigt, och det skulle vi väl i och för sig inte ha någonting emot. Man har nämligen inte haft något alternativ och det är det alternativet vi vill erbjuda.

Herr Bertil Petersson säger vidare att om vi nu skulle kasta omkull detta förslag, skulle vi hamna i en oviss framtidsituation och att detta vore oförsvarligt. Jag tror inte att framtiden är så oviss. Man kan på relativt kort tid få fram ett alternativ och kanske på så sätt nå en vettig lösning. Man kan heller inte uttala sig om kostnadsfrågan och huruvida ett avbrytande av Garnisonenprojektet i och för sig skulle medföra en fördyring för staten. För den investeringskostnad det här är fråga om, 170 miljoner kronor, är det mycket möjligt att vi kan bygga kontor med plats för mer än 2 800 personer. Det kanske t. o. m. kan göras billigare, vilket beror på var förläggningen kommer att ske. Därför tror jag det är mycket svårt både för herr Petersson och för mig att i dag tala om vilket projekt som blir dyrast.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bertil Petersson var för sin del intresserad av tanken på en utflyttning av viss statlig verksamhet, t. ex. industriell sådan, men inte gärna av någon del av den statliga administrationen. Om herr Petersson alltså med kraft kunde medverka till att regeringen toge initiativ till utflyttning av statlig industriell verksamhet, skulle vi därmed få både lokaler och utrymme i övrigt för den statliga administrationen och skulle inte behöva bygga Sveriges största kontorshus mitt uppe i ett, som Stockholms stad har sagt, lämpligt bostadsområde.

Vi är på det klara med att statsförvaltningen kan ha problem på grund

av brist på lokaler, inte minst därför att lokalerna är spridda över stora delar av Stockholm. Vi tror att statsförvaltningens administration skulle kunna ordnas bättre om vissa avsnitt av densamma som hör ihop vore förlagda till orter utanför stockholmsområdet. En sådan lösning vore bättre än den nuvarande spridningen över Stockholms stad. Jag tror att kontakten då många gånger skulle bli bättre än den kontakt som nu kan upprätthållas inom den i trafikhänseende tröga storstaden.

Det är ingen ny företeelse att statsförvaltningen har lokalproblem. Man borde i tid ha insett vart utvecklingen skulle gå och planerat därefter. Vi anser att planeringen sköts dåligt och vi tycker att vi i dag blir ställda inför fullbordat faktum, när vi måste besluta om detta stora kontorshus i ett bostadsområde. Vi skulle haft alternativa möjligheter att se på.

Sedan kommer det gamla vanliga argumentet in i resonemanget, nämligen att centern själv inte har medverkat till att jordbruket flyttat ut sina centrala förvaltningar från Stockholm utan tvärtom medverkat till att de blivit förlagda dit. Till det vill jag anföra att centerpartiet inte har medverkat till denna koncentration av viss del av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse i Stockholm. Jag anser för min del tvärtom att den i vissa stycken varit felaktig. Det är emellertid en mycket liten del av jordbrukets administration som har koncentrerats hit. Om staten går före med gott exempel vad det gäller utflyttning tror jag att både jordbrukets organisationer och många industriella företag skulle ta under omprövning frågan om att flytta ut en del av sin administration till områden utanför Stockholm och därmed bidra till en bättre miljö inom stockholmsområdet och ett bättre underlag för de orter som finge del av den utflyttade verksamheten.

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

Herr NYMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bertil Petersson var förvånad över att sansade karlar i utskottet kunde gå med på att skjuta på denna fråga, att vi inte var villiga att på en gång nu ge klarsignal till byggprojektet Garnisonen. Det är inte säkert, herr Petersson, att vårt ställningsstagande innebär att vi kommer att skjuta frågan till en avlägsen och oviss framtid.

Jag menar att detta projekt, som är uppbyggt på modulsystem, ganska snabbt skulle kunna genomföras på andra områden. Jag tror att man ganska snabbt skulle kunna uppföra denna fastighet på Järvafältet. Jag tror också att detta modulsystem innebär vissa möjligheter att, om det blir absolut nödvändigt, uppföra vissa delar av huset i kvarteret Garnisonen, som här är i fråga. Men vi vill ha ett alternativ. Vi vill inte utan vidare godkänna det här projektet. Vi anser att vi har alltför stort ansvar, när det gäller miljöfrågorna, och att staten skall vara ett föredöme i sådana sammanhang.

Vi har diskuterat dessa frågor många gånger här i riksdagen, och vi har varit eniga om att vi skall ta hänsyn till miljön. Vi tycker inte att man har gjort det tillräckligt föredömligt i detta fall. Det är därför vi har skrivit vår reservation med yrkande om avslag. Vi vill som sagt gärna se ytterligare alternativ. Vi är dock lika angelägna som utskottets majoritet om att dessa frågor skall lösas så snabbt som möjligt och på ett för tjänstemännen så gynnsamt sätt som möjligt.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först mera utförligt läsa upp ett par avsnitt ur »Statstjänstemannen», där det heter: »Oavsett vad riksdagen beslutar i maj om sitt eget provisorium har finansministern nu beslutat att begära pengar för påbörjande av det som vi statstjänstemän

tycker är det viktigaste, nämligen ett stort förvaltningshus, dit så många myndigheter kan få flytta in att det kan bli någon förbättring av de minst sagt olidliga förhållanden, som många myndigheter och deras personal — de flesta våra medlemmar — sedan årtionden måst finna sig i.»

Artikelns slut: »Statstjänstemännen i Stockholm kommer att hurra, när man börjar med arbetena för det stora ämbetshuset med sina 2 800 rum och 1 200 parkeringsplatser i källarplanet.»

Låt mig därefter bemöta meddebattörerna. Herr Ottosson talade här om planeringen och att man har kommit in i bilden för sent. Jag vill med anledning härav erinra samtliga talare om att staten i detta sammanhang är byggherren — alltså den som söker att få bygga. När det gäller kritiken av stadsplanen reagerar jag faktiskt som kommunalman därför att genom planmonopolet är det i första hand en kommunens angelägenhet.

Såsom vi hörde av den nyss citerade artikeln från planeringsdirektören Smith hade Stockholms stads planeringsmyndigheter varit med i reella förhandlingar om denna plan, och man hade löst den — visserligen med en kompromisslösning men en lösning som båda parter enligt artikeln hade godtagit. Såsom också framgick av referatet från det möte som återgavs i artikeln hade man funnit att miljön och även det hus som planeras var fullt godtagbara.

I det läget har staten och riksdagen egentligen inte någon anledning att kritisera planfrågorna. Det är väl dessutom att underkänna de kommunala myndigheternas, kommunalmännens och de berörda tjänstemännens kompetens i Stockholm. Det tycker jag är oriktigt.

Sedan kan man fråga sig vad som kommer att hända om reservanternas förslag om avslag går igenom. Tror någon att det innebär att stadsplanen kommer att ändras? Det betvivlar jag starkt. Det blir väl tvärtom så att er-

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

bjudandet då går till något privat konsortium som kommer att bygga detta kontorshus på samma plats. I realiteten kommer det väl inte att hända någonting annat än att staten uppskjuter en angelägen kontorsbyggnad på en oviss framtid. Jag håller nämligen fast vid påståendet att man säkerligen skjuter detta ganska långt fram i tiden. Jag gör det därför att jag vet av erfarenhet hur lång tid som åtgår för stadsplaner och frågor som sammanhänger med dem. Det är ju saker och ting som man inte löser på en eftermiddag, och den nu aktuella planen för kvarteret Garnisonen har diskuterats i många år innan man kom fram till denna lösning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr LIDGARD (h) kort genmäle:

Herr talman! När den Smithska artikeln nu för andra gången åberopas som ett bevis på att reella förhandlingar förekommit mellan staten och Stockholms stad, vill jag nämna att jag under många år tillhört byggnadsnämnden i Stockholm — visserligen inte medan detta ärende handlades, men jag har dock upplevt andra sådana förhandlingar.

Jag vill be herr Bertil Petersson att gå upp på Skansenberget och blicka ut över FOA och Radiohuset och på det sättet komma underfund med hur pass stor framgång Stockholms stad har haft i sina strävanden att bevara miljön ute på Ladugårdsgärde.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Detta spörsmål är av sådan art att en gammal lokaliseringshäst på något sätt måste delta i debatten, i all synnerhet som problemet har sina speciella aspekter.

Jag behöver inte särskilt erinra om den s. k. Eckerbergska utredningen, nämligen utredningen om utflyttning av statlig verksamhet från Stockholm;

den har nämnts tidigare här. Denna utredning uttalade sig i ganska bestämda ordalag för ett program som gick ut på att man i mycket väsentlig grad skulle decentralisera den statliga förvaltningen från huvudstaden. Det har skett i några fall, som dock varit av mindre räckvidd. Den största utflyttningen är väl den som tidigare nämnts, nämligen av statens fabriksverk till Eskilstuna. Denna flyttning har av allt att döma varit från alla utgångspunkter sett framgångsrik. Därmed är dock inte sagt att alla utflyttningar skulle slå lika väl ut, men ingenting talar för att man bör släppa den gamla tanken att en utflyttning från Stockholm av statliga förvaltningsorgan skulle vara av väsentligt värde.

Utskottets ärade talesman hävdade här att det inte är så angeläget att flytta ut administrationen; det vore, ansåg han, viktigare att få till stånd en utflyttning av industriell företagsamhet. Den tanken är naturligtvis i och för sig riktig och har tydligen också följts, ty den folkökning som skett i huvudstaden på grund av ökad industriell sysselsättning har varit mycket obetydlig under det senaste årtiondet. I dag har vi nått den situationen att företagare helt spontant, av egen fri vilja och utan några impulser utifrån flyttar sina företag från Stockholm av framför allt två skäl: lokalsvårigheter och brist på arbetskraft. Lokalsvårigheterna har tagit sig sådana uttryck att det varit omöjligt att genom om- eller tillbyggnader skaffa bättre utrymme. Man har därför fått söka sig utanför stadens hank och stör för att skaffa sig plats.

Vattenfalls utflyttning till Räcksta, som nämnts i sammanhanget, kan knappast betraktas som ett exempel på statlig utflyttning från Stockholm. Det gäller att komma ut från hela Storstockholm. Annars kvarstår problemen. I utredningen räknades bl. a. även söder-täljeområdet till Storstockholm. Det betyder att man för lokalisering utanför Stockholm måste rikta sina blickar be-

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm tydligt längre ut än vad som skett när det gäller Vattenfall.

Utredningen var av samma uppfattning som utskottet vad gäller kvarteret Garnisonen, nämligen att statens behov av förvaltningslokaler är utomordentligt stort. Det är inte bara stort utan dessutom i mycket hög grad akut. Vid skisserandet av anläggningen i kvarteret Garnisonen har myndigheterna naturligtvis strävat efter att finna en radikal lösning av statsförvaltningens lokalproblem. Intressant i sammanhanget är propån att riksdagens ledamöter skulle inkvarteras i denna byggnad i avvaktan på att ett nytt riksdagshus eller en ombyggnad av det nuvarande skulle komma till stånd.

Olika förslag har varit på tapeten, men man har så småningom kommit fram till att de alla var otillräckliga och att någonting alldeles extra måste till i sammanhanget. Då anvisade kungl. byggnadsstyrelsen att erforderligt utrymme skulle upplåtas inom kvarteret Garnisonens nybyggnad. En del av förvaltningskontorets styrelseledamöter har anslutit sig till detta förslag. Andra har biträtt stadens alternativ, vilket dök upp i sista momangen. Staden gick alltså på sitt förslag att riksdagen skulle inkvarteras tillfälligtvis vid Sergels torg. Riksdagens inkvartering i Garnisonen skulle då naturligtvis så till vida tjäna statens intressen att man då skulle kunna påskynda den första etappen av projekteringen av Garnisonen.

När det gäller att fatta ståndpunkt till de reservationer som i dag föreligger beträffande statsutskottets utlåtande nr 118 angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen vill jag göra den personliga kommentaren, att jag inte ifrågasätter angelägenheten av att riksdagen ger uttryck åt sin mening — jag hoppas att riksdagen trots utskottets avisande hållning har den meningen — att vi skall stimulera en fortsatt utflyttning av statlig förvaltning från Stockholm. Själv kom-

mer jag att följa den reservation som avser denna fråga.

När det sedan gäller att ta ställning till byggnationen i kvarteret Garnisonen, som den andra reservationen behandlar, är problemet för dem som har stött riksdagens överflyttning dit inte så alldeles enkelt. Jag vill dock lägga min röst för byggnation i kvarteret Garnisonen.

Emellertid måste jag peka på en synpunkt i detta sammanhang, nämligen att riksdagens inkvartering i Garnisonen inte ger anledning till att hela kvarteret byggs ut i den omfattning som här förutsattes. Det är uppenbart att riksdagen skulle ta i anspråk endast en mindre del av byggnationen. Sålunda skulle man ändå kunna banta förslaget sådant det nu föreligger.

Här förs en dispyt om i vilken grad staten kan lägga sig i kommunens planeringsarbete. Vi har, som har påpekats här, ett kommunalt planmonopol, som ju har spelat en väsentlig roll även i diskussionen om riksdagens provisoriska förläggning till Garnisonen eller till Sergels torg. I den diskussionen har det i varje fall för mig varit angeläget att hålla styvt på det kommunala planmonopolet och att staten inte i kraft av sin egen styrka skall sätta sig på kommunerna. Jag håller bestämt på att huvudansvaret för planering, planläggning och projektering i samband med tillkomsten av den stora förvaltningsbyggnaden på Gärdet åvilar den berörda kommunen, det vill säga Stockholms stad.

Jag vill gärna dra en parallell i detta sammanhang som härrör från mina egna bygder och min hemstad Borås. För bygden runt om Borås stad har vi sedan ett tiotal år tillbaka en regionplan. Inom ramen för den regionplanen har man bl. a. avsatt utrymme för en ny flygplats. Under hand har det visat sig att detta utrymme var i vissa avseenden otillräckligt och ur andra synpunkter mindre passande. Då framlade Borås stad, som naturligtvis har

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

ett förstahandsintresse av flygplatsens tillkomst, ett nytt förslag att hos regionplaneförbundet få utrymme inom planen för det nya förslaget. Dess genomförande skulle emellertid medföra betydande men på det sättet att ett par stora bostadsområden måste slopas, dels för banornas anläggande och dels med hänsyn till bullermattornas utsträckning. Det är givet att den som skulle ta ståndpunkt beträffande regionplanen ställde sig frågan: Fanns det inte anledning att härvidlig försöka stoppa kommunens initiativ, som dock kunde få så pass väsentliga följder för samhället i dess helhet? För min egen del anser jag alldeles bestämt, att det inte var regionplaneringens sak att därvidlag träda emellan — alla följder av det nya fältets anläggning skulle komma att drabba staden som sådan. Staden hade själv ansökt om att få den nya platsen. Det måste vara ett regionalt intresse att flygplatsen kom till stand, och var staden beredd att bära följderna av flygplatsens anläggning var det också en stadssamhällets, en kommunens sak att ordna det.

I mångt och mycket kan väl det betraktelsesättet tillämpas också här. Även för Stockholms stad måste det naturligtvis vara av intresse att frågan kan lösas. Men jag sätter, herr talman, ett mycket stort frågetecken för om det är nödvändigt att ta till den stora projektering som det nu är fråga om — det finns alltså problem som inte tagits upp i sammanhanget och som kanske kunde lösas på annat sätt än som nu avses. Frågan är naturligtvis högaktuell eftersom projekteringen måste sättas i gång om bygget skall vara färdigt i tid inte minst för riksdagens vidkommande, därest det nu blir så att Garnisonen måste vara ett alternativ för riksdagens placering. Det gör att jag för min del måste fullfölja den linje som jag en gång har beträtt, nämligen att plats för riksdagen måste kunna beredas i den nybyggnad som staten planerar i Garnisonen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få ge min anslutning till den reservation som talar om att arbetet för en utlokalisering bör fortsätta. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! I debatten har flera gånger sagts att man borde haft ett alternativ till bebyggelsen i Garnisonen. Av debatten har också framgått att man tycks hysa tveksamhet huruvida något alternativ verkligen förelåg eller inte.

Utskottsmajoriteten är osäker på vad som över huvud taget kommer att hända om riksdagen nu beslutar gå emot bebyggelsen i Garnisonen. Jag tror att farhågorna är överdrivna för att man inte skulle kunna lösa statens lokalfrågor även vid ett avslag på propositionen. I själva verket har det under behandlingen av förslaget om Garnisonen funnits ett mycket klart och bättre alternativ alldeles utanför Stockholm, närmare bestämt i Solna-trakten, ett alternativ som på några tusen kvadrater närmare omfattar samma yta kontor som staten nu vill ha i Garnisonen, ett alternativ där parkeringsplatsfrågan redan är löst, ett alternativ som inte medför några sådana trafik- och kommunikationssvårigheter som Garnisonen leder till och slutligen ett alternativ som är tillfredsställande ur miljösynpunkt.

Vad som emellertid ter sig särskilt anmärkningsvärt är att en läsare av såväl propositionen som bankoutskottets utlåtande får det intrycket att här fanns över huvud taget inte något annat än Garnisonen att erbjuda. Som jag ser det är det en allvarlig försummelse att bankoutskottet — eftersom propositionen inte innehöll någonting därom — inte genom föredragningar gjort sig närmare underkunnigt om de alternativa möjligheter som redan i dag finns.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Lidgards sista anförande.

Ang. uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm

Herr Lidgard åberopade sin egen tid i Stockholms stads byggnadsnämnd när han ville påvisa att staten var en hård förhandlare.

Jag är inte lika säker som herr Lidgard när det gäller den saken. Om jag känner landets kommunalmän rätt — jag tror inte de är annorlunda i Stockholm än i andra delar av landet — släpper de inte utan tvingande skäl ett projekt av denna storleksordning. Det har i denna fråga varit mycket ingående och komplicerade förhandlingar som det alltid är när det gäller stadsplane-frågor och det har varit reella förhandlingar. Det har därvid inte bara varit ett statens intresse utan förvisso, därom är jag övertygad, ett i lika hög grad stort intresse från Stockholms stads sida att finna en lösning på denna fråga.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Jag måste komma tillbaka till protokollet från Stockholms stads byggnadsnämnd. Jag skall inte åberopa min egen tid i byggnadsnämnden, även om jag skulle kunna säga att den som har skorna vet var de klämmer. Såvitt jag vet har man i Borås inte haft problemet att byta mark med staten för att genomföra en tunnelbaneutbyggnad.

I byggnadsnämndsprotokollet godkänner man å ena sida ett stadsplane-förslag, och å andra sidan uttalar man samfällt sin stora tveksamhet beträffande detta förslag. Det behövs inte något bättre bevis för att klara ut att här har byggnadsnämnden varit utsatt för någonting som mycket liknar utpressning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 118 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vi omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 118 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 61.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 83, under återopande av utdrag av

statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 29 mars 1968, föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för teknisk och medicinsk högre utbildning och forskning i Linköping samt för organisationen av denna verksamhet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professurer enligt vad i statsrådsprotokollet förordats, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal den 13 mars 1967 mellan staten och Östergötlands läns landsting om läkarutbildning vid regionsjukhuset i Linköping, dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för organisationen av den högre utbildningen och forskningen i Lund.

Förslagen i propositionen, som i vad gällde Linköping byggde på betänkan- den avgivna av en särskild organisationskommitté, inneburo, att i Linköping skulle den 1 juli 1969 upprättas dels en enhet för teknisk utbildning och forskning med en intagningskapacitet vid full utbyggnad av 610 platser per år fördelade på fyra utbildningslinjer, dels en enhet för medicinsk utbildning och forskning med 84 intagningsplatser per år vid propedeutisk och klinisk utbildning för studerande som genomgått utbildning i teoretiska ämnen vid medicinska fakulteten i Uppsala. En första grupp studerande hade höstterminen 1967 börjat sin utbildning i Uppsala.

Verksamheten vid den tekniska enheten avsåges bli inriktad mot stora tekniska och ekonomiska system. Antalet arbetsenheter skulle begränsas starkt jämfört med vad som gällde vid övriga läroanstalter. Verksamheten hade sålunda föreslagits bli koncentrerad till sex storinstitutioner. En av dessa skulle inriktas mot medicinsk-teknisk utbildning och forskning.

Vidare föresloges i propositionen att under en fyraårsperiod sammanlagt 46 professurer skulle inrättas i Linköping. Av dessa avsåges 21 för den medicinska enheten och 25 för den tekniska enheten.

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I:945, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II:1202, av herr *Gustafsson* i Kårby *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att professur i klinisk bakteriologi samt laboratur i medicin skulle inrättas vid den medicinska enheten i Linköping i enlighet med förslag från organisationskommittén för anordnande av högre utbildning i Linköping samt att huvudlärartjänster vid den medicinska enheten i Linköping skulle inrättas minst ett halvt år innan undervisningen i respektive ämne började,

dels de likalydande motionerna I:946, av herr *Nyman m. fl.*, samt II:1205, av herrar *Tobé* och *Nyberg*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

anhålla om utredning och förslag till 1969 års riksdag om undervisning i ämnet miljövårdsteknik vid den tekniska enheten vid högskolan i Linköping,

giva till känna vad i motionerna anförts angående utformningen av ekonomingenjörsutbildningen,

hemställa, att professuren i nationalekonomi måtte inrättas om möjligt från och med vårterminen 1970,

anhålla, att professorerna och laboraturen vid centrum för medicinsk teknik måtte inrättas i den utsträckning och vid de tidpunkter som organisationskommittén för Linköpings högskola föreslagit,

anhålla om dels utredning och förslag beträffande organisationen av samarbetet mellan teknisk och medicinsk personal vid sjukhusen och dels utredning av behovet av tekniska tjänster vid sjukhusen,

hemställa om en reformering av den föreslagna högskoleorganisationen enligt i motionerna anförda riktlinjer i syfte att åstadkomma en vidgad interndemokrati samt

giva till känna de synpunkter, som i motionerna anförts angående den pedagogiska uppläggnings av undervisning-

en och behovet av lärare vid den tekniska enheten,

dels de likalydande motionerna I:947, av herr *Wallmark* och fröken *Stenberg*, samt II:1204, av herr *Nordstrandh m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid utarbetande av statsverkspropositionen för budgetåret 1969/70 måtte beakta vad i motionerna anförts om behovet av ökat antal högre tjänster vid tekniska högskolan i Linköping ävensom besluta, att tekniska högskolan i Lund även framdeles skulle givas en fristående ställning i förhållande till Lunds universitet,

dels motionen II:1138, av herr *Hugosson*,

dels ock motionen II:1203, av herr *Hugosson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta, att uppbyggnaden av Linköpings tekniska högskola i princip skulle följa den plan, som hade framlagts av utredningen, och att principbeslut redan nu skulle fattas om att i framtiden inrätta det antal högre tjänster, som angivits av utredningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:946 och II:1205, såvitt nu vore i fråga, godkänna de i statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 29 mars 1968 förordade riktlinjerna för teknisk och medicinsk högre utbildning och forskning i Linköping samt för organisationen av denna verksamhet,

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professorer enligt vad i statsrådsprotokollet förordats,

3. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal den 13 mars 1967 mellan staten och Östergötlands läns landsting om läkarutbildning vid regionsjukhuset i Linköping,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

motionerna I: 947 och II: 1204, såvitt nu vore i fråga, godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för organisationen av den högre utbildningen och forskningen i Lund,

5. att riksdagen i anledning av motionen II: 1203 om uppbyggnaden av enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 947 och II: 1204, i vad de avsåge behovet av högre tjänster vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge vissa tjänster i medicinsk teknik vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge en professur i nationalekonomi vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 945 och II: 1202, i vad de avsåge en professur i klinisk bakteriologi och en laboratur i medicin vid enheten för medicinsk utbildning och forskning i Linköping,

10. att riksdagen i anledning av motionerna I: 945 och II: 1202, i vad de avsåge tidpunkten för inrättande av huvudlärartjänster vid enheten för medicinsk utbildning och forskning i Linköping, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

11. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge undervisning i miljövårdsteknik vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge utbildning av ekonomiingenjörer vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge teknisk personal vid sjukhusen,

14. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 946 och II: 1205, i vad de avsåge den pedagogiska uppläggningsen av undervisningen och behovet av lärare vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping,

15. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1138, i vad den avsåge en överbibliotekarietjänst,

16. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1138, i vad den avsåge provisoriska åtgärder i fråga om biblioteksverksamheten i Linköping.

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

1) beträffande riktlinjerna för organisationen av den högre utbildningen och forskningen i Lund, av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Turesson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 947 och II: 1204, såvitt nu vore i fråga, måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för organisationen av den högre utbildningen och forskningen i Lund;

2) beträffande vissa tjänster i medicinsk teknik vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping, av herr *Nyman* (fp), som dock ej antytt sin mening.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid punkten 7 i utlåtande nr 119 från statsutskottet behandlas vissa tjänster i medicinsk teknik vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping. Jag har vid denna punkt antecknat en blank reservation, som jag här vill närmare motivera.

När frågan om medicinsk och teknisk högskola i Linköping behandlades i riksdagen den 8 december 1965 var ett av huvudskälen, för att inte säga huvudskälet, för lokaliseringen i Linköping

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

att det där fanns särskilda förutsättningar för forsknings- och utvecklingsarbete inom gränsområdet mellan teknik och medicin. Jag hade en annan uppfattning och ansåg att den tekniska högskolan borde ligga i Västerås enligt den sakkunnige, generaldirektören Ragnar Woxéns uppfattning och att den medicinska tekniken kunde stimuleras oavsett det geografiska läget. Lokaliseringen i Linköping var ur industriell och teknisk-ekonomisk synpunkt inte den bästa. Många med mig tyckte att man överdrev fördelarna med samlokaliseringen av medicinsk och teknisk utbildning och underskattade andra synpunkter, främst värdet av att få en civilingenjörsutbildning som var lämplig ur industriell synpunkt. Det var den gången.

Därför har jag, herr talman, med särskilt stort intresse följt utvecklingen för att se vilken satsning statsmakterna ville göra för den medicinska tekniken vid enheten för teknisk utbildning och forskning i Linköping. Det föranledde två likalydande motioner — I: 946 och II: 1205. I motionerna anhölls dels om utredning och förslag om organisationen av samarbetet mellan teknisk och medicinsk personal vid sjukhusen, dels om ytterligare tekniska tjänster.

Det blev en halvhjärtad satsning på detta betydelsefulla område, och en satsning som enligt min uppfattning inte alls motsvarar den energi med vilken mina motståndare framhöll att detta område beaktades bäst i Linköping. Antalet topptjänster har i propositionen reducerats från föreslagna fyra till två. Ingen som helst motivering lämnas. Därtill har man uppskjutit de två föreslagna tjänsterna in på 1970-talet. Bland de borttagna tjänsterna finns en laboratur i finmekanik. Vi har fått höra från utskottet att en av anledningarna var svårigheterna att få fram lämpliga lärare för dessa tjänster. Visserligen kommer ett antal högre medicinska tjänster att ges en teknisk inriktning, men detta förhållande kan enligt min upp-

fattning inte uppväga inskränkningarna med tanke på moderationen redan i utredningsförslaget.

Utskottet vill understryka vikten av att de högre tjänsterna skall kunna till sättas i en framtid och att detta skall beaktas i budgetarbetet kommande år. Det är en synnerligen from önskan. Förutom inskränkningen av högre tjänster på detta område kommer att man har inskränkt en hel del andra tjänster. Man kan därför ifrågasätta värdet av den tekniska utbildning som kommer att ges vid den tekniska högskolan i Linköping, om man där inte får tillräckligt med lärare i förhållande till elevantalet. Men det är en annan fråga.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag har velat erinra om vad som hände en gång — med vilka förväntningar man såg fram emot förläggningen av dessa högskolor till Linköping. Min förhoppning är att den medicinska tekniken med all kraft skall främjas i framtiden.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Propositionen kan betraktas som en följdproposition till det beslut beträffande den tekniska utbildningen som riksdagen fattade 1965. Trots detta har det väckts ett antal motioner. Vi från högerhåll har därvid tagit upp över huvud taget hela problemkomplexet kring den tekniska enheten i Linköping. Vi har varit tveksamma inför starttillfället, huruvida det skulle vara möjligt att organisera utbildningen på ett ändamålsenligt sätt så snabbt att utbildningen kan starta redan hösten 1969.

En rad olika omständigheter har pekat i negativ riktning. När vi ändå sett oss nödsakade godta förslaget har det varit mot bakgrunden av vart de studerande i annat fall skulle ta vägen, vad alternativet hade blivit. Såvitt vi har kunnat förstå hade det blivit en motsvarande belastning på de fria fakul-

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

teterna, som redan nu är i vissa avseenden överfyllda. Vi har därför velat acceptera tidpunkten. Däremot finns det vissa allvarliga erinringar att rikta mot departementschefens förslag i dess nuvarande form.

Den viktigaste frågan i detta sammanhang är lärartätheten när det gäller de högre tjänsterna. Vi har erinrat om detta i motionen. De tekniska högskolorna har f. n. en lärartäthet av högre tjänster med 1 på 9 teknologer. När organisationskommittén lade fram sitt förslag, som givetvis skulle se an norlunda ut än övriga tekniska högskolors organisation, föreslogs en lärartäthet med 1 på 15 teknologer.

Detta förslag stötte på en relativt stark kritik från en rad olika remissorgan, som får anses väl insatta i dessa förhållanden, exempelvis universitetskanslersämbetet, tekniska forskningsråden och Teknologföreningen. I propositionen har denna täthet ytterligare tunnats ut. Förslaget innebär nu en högre tjänst på 23 teknologer, och då är inte de 40 tekniska magisterstuderandena medräknade. Detta har föranlett Svenska teknologföreningen att inge en skrivelse som kanske får sägas vara en av de hårdaste och fränaste skrivelser som i varje fall jag varit med om att ta emot. Man understryker där med skärpa att den tekniska utbildning som kommer att ges i Linköping icke kommer att stå i paritet med den som ges vid övriga tekniska högskolor.

Vad allvarigare är: man har därjämte sagt att man i den internationella klassificeringen av de tekniska utbildningsanstalterna i Sverige ansåg sig icke kunna rangera linköpingshögskolan i nivå med de övriga. Jag tycker personligen att man tagit i litet för hårt. Det ligger dock utomordentligt mycket i kritiken. Vi har framfört den i princip i vår motion men har inte ansett oss vilja gå så långt, ty vi har förutsatt att sista ordet ännu inte är sagt beträffande det undervisningsorganisatoriska systemet i Linköping.

När utskottet behandlade denna fråga tog man betydande hänsyn till den motion som vi har väckt. Vi har därför också ansett oss kunna utan en klar reservation godtaga utskottets skrivning. Utskottet vill icke nu med ett principbeslut binda statsmakterna för inrättande av ytterligare tjänster. Utskottet framhåller att man i Linköping i större omfattning än vid övriga tekniska högskolor skall använda speciallärare från näringslivet. Utskottet förutsätter vidare att man vid statshandlingen i höst skall ta hänsyn till att det gäller att bygga upp en organisation som får Linköpings tekniska högskola att fungera.

När det gäller vår motion beträffande de högre tjänsterna förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på de förhållanden som nämnts i motionen. Utskottet anför att detta bör av riksdagen ges till känna för Kungl. Maj:t. Vi har inte velat söka strid i denna fråga. Vi förutsätter att den utomordentligt starka skrivning som utskottet gjort föranleder Kungl. Maj:t att vid höstens budgetarbete ta hänsyn till de här synpunkterna och den framförda ytterst allvarliga kritiken så att vi i nästa års statsverksproposition får kompletterande förslag. Såvitt jag förstår vore det högst olyckligt för den tekniska utbildningen i landet om den uppfattning som Teknologföreningen här fört till torgs skulle få stå kvar. Den kommer att stå kvar — både inom landet och i utlandet — om inte statsrådet får möjlighet att tillgodose dessa utomordentligt starkt motiverade synpunkter.

I detta sammanhang har också en eventuell översyn av civilingenjörsutbildningen i landet diskuterats. En sådan översyn har i proposition aviserats av statsrådet. Jag hälsar en utredning om denna fråga med stor tillfredsställelse. Men jag skulle vilja ha denna översyn utökad. Översynen bör enligt min uppfattning inte bara omfatta grundutbildningen utan civilingenjörsutbild-

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

ningen över huvud taget, således även den specialisering som sker. Inom näringslivet har man allmänt den uppfattningen att den tekniska utbildningen skulle kunna vara mera generell än den för närvarande är. Med adress till statsrådet vill jag tillägga att man vid utredningens tillsättande inte bör förfara på samma sätt som skedde vid utredningen av samverkan mellan universitet, högskolor och näringsliv i fråga om forskningen. Då tillsatte man en utredning som uteslutande bestod av universitetsfolk. Även om utredare från universitetet gör stora ansträngningar för att samråda med näringslivet tror jag ändå att näringslivet känner ett helt annat ansvar om man också får deltaga i själva utredningen. Detta bör beaktas när utredningen beträffande civilingenjörsutbildningen skall tillsättas.

Vidare, herr talman, vill jag säga några ord beträffande den tekniska högskolan i Lund. Som ett tillägg i propositionen har de organisatoriska frågorna för tekniska högskolan i Lund och universitetet tagits upp. Där har rätt delade meningar. Organisationskommitténs majoritet har föreslagit att tekniska högskolan i Lund — liksom övriga tekniska högskolor — skall organiseras som en självständig enhet. Fyra reservanter har ansett att man borde knyta den till Lunds universitet. Statsrådet har också slagit in på denna väg. Jag vill här nämna att bl. a. Industrieförbundet och en rad andra organisationer ansett att man borde låta tekniska högskolan i Lund vara en egen enhet.

Vi har anslutit oss till organisationskommitténs förslag därför att vi inte velat godta en sådan här lösning helt separat. Jag vill betona att vi i reservationen använde ordet »nu». Vi vill inte *nu* göra någon ändring. Vi menar att de här frågorna skall ses i ett större sammanhang, dvs. hur relationerna mellan tekniska högskolor och universitet över huvud taget skall gestaltas.

Det förekommer ett utomordentligt

gott samarbete dels mellan de olika tekniska högskolorna, dels mellan de tekniska högskolorna och näringslivet. Detta samarbete är betydligt mera omfattande mellan de tekniska högskolorna och näringslivet än det är mellan universitetet i övrigt och svenskt näringsliv. Denna praktiska synpunkt anser vi väga tyngre än det att administrativt samordna de lokala enheterna. Det pågår för övrigt redan nu en intim samverkan rent administrativt mellan universitetet och den tekniska högskolan i Lund, och det är inte avsikten att denna samverkan skall avbrytas. Det är tvärtom utomordentligt lämpligt att serviceorganen görs gemensamma. Det är dock inte lämpligt att genomföra en förändring i status för tekniska högskolan i Lund så länge de andra tekniska högskolorna får behålla sin status. Internationellt arbetar de tekniska högskolorna som fristående enheter. Det fordras mycket starka skäl för att vi i Sverige skall införa en annan organisationsmodell, med hänsyn just till det betydande internationella samarbete som förekommer inom detta område.

Herr talman! Med anledning av vad jag nu har sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen 1, som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 119.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Som redan nämnts var den grundläggande principen när riksdagen antog 1964 års universitetsreform att man skulle skapa större forskningsenheter och en ökad samverkan såväl mellan olika institutioner som mellan skilda fakulteter. Den proposition som nu föreligger följer de principer som 1964 års universitetsreform innebar.

Beträffande den tekniska och medicinska utbildningen och forskningen i Linköping råder det full enighet inom utskottet. Det har visserligen väckts motioner, som har diskuterats i utskottet. Motionärerna har, såsom framgått av tidigare yttranden här, dock ansett att

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

utskottets skrivning är sådan att den kan accepteras. Jag vill endast ytterligare understryka vad utskottet anför, nämligen att detta förslag endast markerar ett steg mot en helt utbyggd organisation och att man därför, vilket också herr Wallmark nämnde, inte nu genom principbeslut bör inrätta nya tjänster utöver vad som föreslagits i propositionen.

På en enda punkt föreligger en motiverad reservation, och det gäller den högre undervisningen och forskningen i Lund. Utskottet har givit stort utrymme åt frågan om universiteten och den tekniska högskolan i Lund. I sammandrag anför utskottet att »utvecklingen inom samhälle och forskning kommer att i mycket hög grad öka teknikernas intresse för samhällets problem och omvänt öka samhällsforskarnas intresse för teknikens och naturvetenskapens områden». Utskottet anför vidare: »Samtidigt kan klart skönjas tendensen att de olikheter som tidigare funnits mellan de tekniska högskolorna och universiteten allt snabbare minskar.» Gränsen mellan grundforskning och tillämpad eller målbunden forskning är inte längre så markant som tidigare.

En annan fråga är om man administrativt skall sammanföra dessa institutioner. Man kan naturligtvis säga att det inte är nödvändigt att på detta område ha ett fast samarbete. Men utskottsmajoriteten menar ändå att en gemensam förvaltning har sin betydelse. En sådan innebär ökade kontakter och den innebär också ett bättre samarbete, ett samarbete och ett samgående som man i vissa avseenden redan har. Vi har därvidlag pekat just på Lund.

Inom utskottet anser vi sålunda att allt talar för att det är en fördel att ha ett samarbete och ett samgående mellan universitetet och tekniska högskolan i Lund. Vi tror inte att detta är en fråga som behöver lösas för alla högskolor i ett sammanhang utan att detta kan ske under hand allteftersom det visar sig lämpligt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå reservanternas argument att kontakten med näringslivet och de övriga tekniska högskolorna skulle vara beroende av att tekniska högskolan i Lund organiseras fristående från universitetet. Är det inte så, att kontakter etableras huvudsakligen på institutionsplanet? Sammanför man nu utbildningsanstalterna till en läroanstalt medför ju inte detta några ändringar just på denna nivå. Dessa kontakter kommer enligt vad jag förstår att kunna upprätthållas och ytterligare intensifieras även vid ett samgående.

Samma behov av kontakter har väl för övrigt också t. ex. de medicinska fakulteterna och även, i allt högre grad, övriga fakulteter, och dessa har mig veterligt inte rest några krav på särställning.

Ända sedan tekniska högskolan i Lund började sin verksamhet har på ett informellt sätt ett mycket nära samarbete med universitetet förekommit, såväl i fråga om utbildnings- och forskningsverksamhet som i fråga om förvaltningsangelägenheter. Detta erinrade ju herr Wallmark nyss om.

Tar man sedan del av organisationskommitténs betänkande — som reservanterna har lagt till grund för sin reservation — finner man att kommittén utgår ifrån att gemensamma institutioner skall bibehållas, likaså de gemensamma servicefunktioner som redan har etablerats, t. ex. universitetsbibliotek, fastighetstjänst, lokalplanering och lokalutnyttjande. Man har i sitt förslag också räknat med samgående när det gäller kassa och redovisning. Då är det för mig ganska svårt att förstå varför man inte kan ta steget fullt ut i en fullständig administrativ integrering.

Herr talman! Jag tror inte att detta problem behöver vara så komplicerat

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

för Lunds del. När den nuvarande universitetsorganisationen trädde i kraft, den 1 juli 1964, innefattade den även en organisatorisk samordning av olika lärosäten. I enlighet härmed införlivades bl. a. tandläkarhögskolan i Malmö med Lunds universitet. Detta fick den formen att högskolan ombildades till en odontologisk fakultet vid universitetet. Enligt beslut av Lunds universitets konsistorium använder denna fakultet utåt, jämsides med fakultetsbenämningen, den gamla beteckningen tandläkarhögskolan i Malmö. Detta samgående har enligt vad jag förstår fungerat mycket bra. Allt talar för att detsamma blir fallet vid en genomförd integrering av tekniska högskolan i Lund och universitetet. För att poängtera pariteten med övriga tekniska högskolor i landet — vilket herr Wallmark är noga med — kan tekniska högskolan i Lund lämpligen behålla benämningen »högskola» vid sidan av »teknisk fakultet vid Lunds universitet». Det är väl närmast en terminologisk fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Jag vill närmast instämma med herr Blomquist, men jag vill till hans anförande foga några synpunkter.

Propositionens förslag om integration mellan Lunds universitet och tekniska högskolan innefattar enligt min mening betydande organisatoriska fördelar. Så var det även tänkt från början av initiativtagarna, bland vilka ingick Skånes handelskammare.

Herr Wallmarks påstående att tekniska högskolorna har ett intimare samarbete med näringslivet än universitetet är, såvitt jag kan förstå, en sanning med modifikation i varje fall för Lunds universitets vidkommande. Själv är jag jämte flera andra industrirepresentanter ledamot i ett fakultetsråd för

ekonomutbildning. Regelbundna kontaktkonferenser mellan näringslivet och universitetet — jämväl inkluderande tekniska högskolan — anordnas vartannat år. Intima kontakter äger också rum på institutionsplanet mellan näringslivet, universitetet och högskolan. Inte minst Kemicentrum, som är gemensamt för både universitetet och högskolan, är ett exempel härpå.

Herr talman! Jag kommer i denna del att rösta med utskottet.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag skall inte ytterligare kommentera reservationen — den har ju blivit utförligt kommenterad här i kammaren. Jag begärde ordet för att säga något om det stora problemet när det gäller Linköping i första hand med anledning av herr Wallmarks inlägg och med hänsyn till de inlägg som i den offentliga debatten har förekommit av en generaldirektör, Svenska Teknologföreningen, i TV och andra.

Låt mig först konstatera att tekniska högskolan i Linköping är en ny högskola med en alldeles speciell profil. Den byggs nämligen upp med från början inlagd televisionsutbildning i programmet. Det skapas en omfattande televisionsverksamhet i Linköping. Lokalerna dimensioneras för detta och hela uppläggningen får i hög grad sin karaktär därav. Redan av detta borde framgå att man inte — som herr Wallmark, Svenska Teknologföreningen och andra — kan göra dessa kvalitetsjämförelser med utgångspunkt från mekaniska jämförelser om antalet professorer i förhållande till totalantalet studerande. Därtill kommer att den stora organisation av lärare i övrigt som skall finnas i Linköping ännu inte i något avseende är behandlad. Vi kommer att få ett stort antal speciallärare, biträdande lärare av olika slag, lektorer och assistenter. Jag är övertygad om att när lärarstaben i Linköping blir fulltalig kommer den att kunna ge eleverna där en fullvärdig utbildning.

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

Jag betecknar det som en utomordentligt stor överdrift när en ansvarig organisation på detta stadium tillåter sig att säga, att denna högskola kommer att ge en mindervärdig utbildning. Det vittnar inte om den organisationens goda omdöme. Det hör till saken — för att förstå organisationens uppträdande i denna fråga — att organisationen aldrig har velat ha Linköpings tekniska högskola. Redan när frågan var föremål för behandling på ett preliminärt stadium avrådde man från inrättandet av en teknisk högskola i Linköping. Däri ser jag en av motiveringarna till att organisationen nu så energiskt kommer tillbaka.

När nu frågan om lärartätheten ändå kommit upp skall för det första sägas, att den topplärarstab som nu presenteras, är den lärarstab som under alla förhållanden behövs. Det är alldeles självklart att den lärarstaben med åren kommer att utvidgas. Vi har ju under årens lopp sett hur professorstaben vid tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg successivt har utökats med ytterligare specialprofessorer. Förhållandet kommer givetvis att bli detsamma i Linköping. Det är alltså av den anledningen orimligt att göra jämförelser. För det andra är det orimligt att göra jämförelsen generellt. Går man in på de olika enheterna, avdelningarna, och jämför finner man att skillnaderna blir väsentligt mindre än vid överslagsberäkningar. Det är nödvändigt att jämföra de olika avdelningarna av det skälet att de har olika professorstäthet.

Låt mig som exempel på hur orimliga de av organisationen gjorda jämförelserna är endast nämna, att det sista året, som lärarstaben är dimensionerad för, kommer första omgången elever upp i sista årskursen. Elevtätheten i denna sista årskurs i Linköping kommer att vara ungefär sju elever på en lärare — alltså lägre än den som gäller vid de nuvarande tekniska högskolorna.

Jag har kraftigt velat stryka under detta för att från början göra klart för alla som engagerar sig i denna fråga att Linköpings tekniska högskola inte i något avseende blir en mindervärdig högskola. Den kommer tvärtom att i alla avseenden bli en högklassig sådan.

Till slut vill jag rikta ett par ord till herr Nyman med anledning av vad han yttrade om den medicinska tekniken. Det är riktigt att den medicinska tekniken är en alldeles speciell företeelse i Linköping — detta som en följd av att vi där ville satsa på gränsområdet mellan teknik och medicin. Men, herr Nyman, man kan inte döma och bedöma satsningen på den medicinsk-tekniska verksamheten enbart utifrån förhållandet, att vi föreslagit två professurer för den medicinsk-tekniska institutionen, där utredningen hade föreslagit fyra.

För det första är hela inriktningen — och det erkända herr Nyman — av den tekniska enheten upplagd så att man i institutioner och centra koncentrerar sig på de problem som man brottas med på detta område. Jag behöver bara nämna centrum för systemteknik.

För det andra — och det är minst lika viktigt — har det klart sagts ifrån i propositionen att verksamheten hos forskarna på medicinarsidan skall inriktas mot det här fältet. Särskild hänsyn kommer att tagas här till vid tillsättandet av professorerna på detta område. Dessutom är flera av tjänsterna på medicinarsidan speciellt inrättade med hänsyn till inriktningen på de medicinsk-tekniska problemen. Jag behöver bara nämna, att man vid medicinska högskolan i Linköping får en professur i anesthesiologi, vilket man inte har t. ex. i Göteborg. Man får också den första tjänsten i sitt slag i radiofysik med särskild inriktning på medicinsk röntgenteknik.

Med dessa ord tror jag mig ha kunnat lugna herr Nyman — jag hoppas det i varje fall — att inriktningen på

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

medicinsk teknik ingalunda har tappats bort sedan herr Nyman förra gången var skeptisk mot inrättandet av Linköpings tekniska högskola.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill bara i korthet rikta ett par ord till mina skånska vänner, som inte tyckte om reservationen. Jag kan hysa förståelse för att herrarna vill ansluta sig till vad ledningen för universitetet i Lund tycker. För jag bara hänvisa till vad organisationskommittén, som är refererad på sidan 21 i propositionen, har sagt, tyckt och tänkt i denna fråga. Vi får väl anta att kommittén trängt in ordentligt i problemen.

Beträffande vad herr Gösta Jacobson säger om samarbetet mellan näringsliv å den ena sidan och universitet och högskolor å den andra sidan vill jag anföra, att jag inte trodde det rådde någon som helst tvekan om att det i huvudsak är de tekniska högskolorna som står för detta samarbete. Det trodde jag var så klarlagt i en lång rad utredningar att vi inte behövde diskutera det.

Sedan vill jag göra ett par kommentarer till statsrådet Mobergs anförande.

Statsrådet var litet irriterad över att det fanns en rad organisationer och personer, som har varit kritiska mot uppläggningsen i Linköping. Statsrådet nämnde själv en generaldirektör — nu vill jag säga att det inte är precis vilken generaldirektör som helst, utan den generaldirektör som varit ordförande i den kommitté som har utrett frågorna om Linköping — som själv har framträtt såsom en av de stora kritikerna. När organisationskommittén har lagt fram sitt förslag beträffande lärartätheten har det skett med utgångspunkt från de principiella ståndpunkter som riksdagen tog år 1965, nämligen detta med TV såsom en starkt integrerad del i undervisningssystemet

samt med tvåskiftssystemet o. s. v. Allt detta har man tagit hänsyn till, och därav har man dragit slutsatsen att man skulle kunna nöja sig med en något mindre täthet beträffande högre tjänster. Trots detta — det kan ju inte ha varit främmande för universitetskanslersämbetet — har man ansett det vara en för låg lärartäthet.

Detta har emellertid den föredragande gått ifrån. Statsrådet Moberg har inte ens godtagit organisationskommitténs förslag utan föreslår i motsats till den, som föreslog 38 högre tjänster, 25.

Jag står inte i denna talarstol för att försvara Svenska Teknologföreningen för dess yttrande. Det får den svara för själv. Jag har endast citerat det som ett exempel på hur — i varje fall såsom jag bedömer det — en omdömesgill organisation har uppfattat detta förslag. Jag vågar försäkra att föreningen verkligen har trängt in i linköpingsfrågorna, eftersom den har följt dem från början till slut.

När statsrådet i propositionen föreslår att det skall inrättas sammanlagt 25 professurer under perioden från 1969/70 till 1972/73 avses hela uppbyggnadsperioden. Ingen har lyckats dra någon annan slutsats än att det blir en lärartäthet, såsom jag nämnde, av 1 på 23. Det är alltså ganska långt från den siffra som organisationskommittén föreslagit såsom minimum och varom dess ordförande nu säger, att förbigås det förslaget kan inte undervisningen fungera på ett tillfredsställande sätt.

Vi har emellertid — jag vill här betona vad herr Mårtensson sade — i utskottet enats om en skrivning, som är en beställningsskrivning. Vi har inte velat ta strid i denna fråga, när vi har blivit överens om en skrivning som innebär att statsrådet i budgetarbetet måste åstadkomma en helt annan lärartäthet. Det är alltså inte fråga om några mekaniska jämförelser utan om faktiska och praktiska jämförelser.

Jag har över huvud taget inte be-

Ang. teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.

rört att Teknologföreningen föreslog att Linköpingshögskolan inte alls skulle inrättas. Det ligger i och för sig mycket i föreningens synpunkter utbildningsekonomiskt sett, men vi har inte tagit upp den frågan utan står fast vid 1965 års beslut om att Linköpings tekniska högskola skall inrättas.

När statsrådet talar om att det under årens lopp kommer att bli en ökad täthet i fråga om de högre tjänsterna är det någonting som framförs vid sidan av vad som står i statsverkspropositionen; där finns inte någonting som pekar i den riktningen.

Jag har velat säga detta för att ingen skall tro att någon av oss velat deklarerera den uppfattning beräffande Linköping, som Teknologföreningen har givit uttryck åt på i och för sig goda grunder. Vi har inom utskottet enats om skrivningen. Jag förutsätter, statsrådet Moberg, att vi i statsverkspropositionen i januari nästa år får se ett resultat av den tillkännagivande-skrivning som utskottet har gjort.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Med anledning av herr Wallmarks replik till »de skånska vännerna» vill en av de skånska vännerna framhålla, att organisationskommitténs ställningstagande till förmån för en självständig teknisk högskola i Lund ingalunda var enhälligt. Om jag inte tar fel hade en betydande minoritet samma mening som den som kommer till uttryck i propositionen. Jag undrar rent av om inte kommitténs betänkande dikterades på ordförandens utslagsröst.

Jag vet inte om herr Wallmark menar, att majoriteten hade satt sig bättre in i ärendet än minoriteten.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag vill egentligen bara tacka herr statsrådet för de lugnande besked som har givits mig. Jag har haft

stort intresse för den medicinska tekniken och har varit mån om att den skulle byggas upp redan från början på ett riktigt sätt. Det är klart att man är något besviken när inte organisationskommitténs förslag om fyra tjänster kan tillmötesgå utan man får lov att starta med halva antalet.

Jag vill påminna om att vi snart skall behandla en annan proposition, som gäller utvecklingsbolag och styrelse för teknisk utveckling, i vilken fästes mycket stor vikt vid de insatser som dessa organ skall kunna göra då det gäller samhällets innovationer. Här kommer man just in på frågorna om medicinsk teknik och utrustning m. m. för vårt sjukhusväsende. Detta är en stor och viktig fråga — det sades från början — och jag är mycket angelägen om att den förs fram.

Jag är tacksam för att statsrådet delar min uppfattning och naturligtvis har gjort det redan från början.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Till herr Jacobsson vill jag säga, att det av mitt första anförande framgick att det var fyra reservanter av tio ledamöter i organisationskommittén; jag kan upprepa det en gång till, om herr Jacobsson inte lyssnade så noga på vad jag sade. Det var alltså inte fråga om någon utslagsröst, men ordföranden sällade sig till majoritetens uppfattning. Han är en av de främsta företrädarna för näringslivet i landet, och jag fäster utomordentligt stort avseende vid hans uppfattning — han är verkställande direktör för Gustavsbergs fabriker och säkerligen väl bekant för alla.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Låt mig till herr Wallmark säga, att det är självklart att alla generaldirektörer som ser sina petitaframställningar nedskurna är ledsna och irriterade för den sakens skull. Det

fäste jag mig inte så mycket vid, utan vad jag fäste mig vid — jag upprepar det — var att en intresseorganisation som anser sig företräda fältet redan innan verksamheten har kommit i gång anser sig kunna döma ut densamma. Det var den saken jag fann anmärkningsvärd.

Till herr Nyman vill jag säga, att institutionen för medicinsk teknik redan från starten kommer att bli större än någon annan medicinsk-teknisk institution i detta land. Vi har för närvarande två sådana institutioner vid våra universitet, som leds av en toppforskare. Denna nya institution får från början två. Jag kan försäkra herr Nyman att när den institutionen visar handlingskraft och vad den förmår kommer den undan för undan att byggas ut och pengar att ställas till dess förfogande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan bifölls.

Ang. markvärdebeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte motioner.

I propositionen nr 88 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 1 mars 1968, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),
- 2) förordning om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst.

I propositionen hade föreslagits vissa kompletteringar av de vid 1967 års höstriksdag antagna bestämmelserna angående beskattningen av realisationsvinst vid avyttring av fastighet. Lika

med avyttring av fastighet skulle således enligt förslaget anses sådan marköverföring, som omfattades av det utvidgade ägouthytesinstitut, varom förslag framlagts i propositionen 1967: 167. Vidare hade föreslagits, att engångsersättning, som erhöles vid upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt till fastighet på obegränsad tid, vid realisationsvinstbeskattningen skulle likställas med köpeskilling för avyttrad fastighet. Detsamma föresloges även i fråga om motsvarande engångsersättningar för inskränkning i förfoganderätten till fastighet som utginge enligt naturvårdslagen. Hade fastighet tagits i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande eller hade den skattskyldige erhållit sådan engångsersättning som nyss nämnts, skulle han enligt propositionen i vissa fall få möjlighet till uppskov med realisationsvinstbeskattningen, om han inom tre år anskaffade ny fastighet.

De nya bestämmelserna skulle i princip tillämpas första gången vid 1969 års taxering.

Med anledning av propositionen hade väckts följande motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 948, av herrar *Eskilsson* och *Sveningsson*, samt II: 1206, av herr *Eliasson* i Moholm och herr *Björkman*, vari anhållits, att riksdagen måtte antaga det i proposition nr 88 framlagda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring, att *dels* 35 § 2 mom. erhöles i motionerna angiven lydelse, *dels* till punkt 4 av anvisningarna till 35 § skulle fogas ett stycke av den lydelse, som framginge av motionerna, *dels* ock ikraftträdandebestämmelserna erhöles i motionerna angiven lydelse, vilka förslag avsågo,

att uppskov med realisationsvinstbeskattning skulle medgivas också vid sådan fastighetsavyttring, som föranledes av att den skattskyldige av sysselsättningskäl tvingades flytta till annan

Ang. markvärdebeskattningen

ort och där anskaffade ersättningsfastighet,

att ersättningsfastighet skulle anses jämförlig med den avyttrade fastigheten även om fastigheterna icke vore av samma beskattningsnatur,

att övergångsbestämmelserna skulle utformas så, att äldre bestämmelser fortfarande skulle tillämpas i fråga om engångsersättningar av angivet slag, om avtal träffats eller beslut meddelats före den 1 januari 1969;

II) motionen I: 949 av herr Åkerlund, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att engångsersättningar för inskränkning i förfoganderätten till fastighet enligt naturvårdslagen den 11 december 1964 (nr 822) eller för motsvarande inskränkningar enligt andra författningar vid realisationsvinstbeskattningen skulle anses som avyttring av fastighet men att i övrigt någon ändring icke skulle vidtagas i gällande bestämmelser rörande beskattningen av engångsersättning för upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt till fastighet.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 92, av herr Strandberg, och II: 132, av herr Petersson, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utgivande av en broschyr, som på lättförklarligt sätt klargjorde principerna och innebörden av den nya lagstiftningen om realisationsvinstbeskattningen;

2) de likalydande motionerna I: 387, av herr Tistad, och II: 483, av herr Larsson i Umeå, vari anhängits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag om sådan ändring av gällande bestämmelser, att vinst, som uppkomme vid försäljning av villa på grund av ägarens flyttning från orten, icke skulle beskattas om han inom viss tid på den nya orten köpte ny bostadsfastighet;

3) de likalydande motionerna I: 392, av herr Werner, och II: 473, av herr Hermansson m. fl., vari bland annat yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning om sådan utformning av mark- och aktievinstbeskattningen, att sådana vinster beskattades i minst samma utsträckning som löneinkomster;

4) de likalydande motionerna I: 636, av herr Axel Kristiansson, och II: 806, av herr Josefson i Arrie m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta sådan ändring av 36 § kommunalskattelagen, att interpolation av taxeringsvärdet under perioden mellan två allmänna fastighetstaxeringar finge tillåtas enligt i motionerna anförda riktlinjer; samt

5) de likalydande motionerna I: 650, av herr Sveningsson, och II: 813, av herr Magnusson i Borås m. fl., vari anhängits, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88 och med avslag på motionerna I: 948 och II: 1206 samt motionen I: 949 antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att övergångsbestämmelserna erhöles i betänkandet angiven lydelse;

2) förordning om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst med den ändringen, att övergångsbestämmelserna erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 92 och II: 132,

2) motionerna I: 387 och II: 483,

Ang. markvärdebeskattningen

3) motionerna I: 392 och II: 473, i vad de behandlats i detta betänkande,

4) motionerna I: 636 och II: 806,

5) motionerna I: 650 och II: 813,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört.

Av utskottet föreslagna ändringar i övergångsbestämmelserna inneburo viss omgruppering och omredigering av bestämmelserna i förtydligande syfte.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Enarsson* (h) och *Magnusson* i Borås (h), vilka ansett, att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen, med anledning av motionen I: 949, av herr Åkerlund, måtte antaga det vid proposition nr 88 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 35 § 2 mom. samt punkt 4 av anvisningarna till 35 § ävensom övergångsbestämmelserna erhöles i reservationen angiven lydelse;

2) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Enarsson* (h) och *Magnusson* i Borås (h), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen, med anledning av motionerna I: 943, av herrar *Eskilsson* och *Sveningsson*, samt II: 1206, av herr *Eliasson* i Moholm och herr *Björkman*, måtte antaga det i proposition nr 88 framlagda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

3) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Enarsson* (h), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (h), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enskog* (fp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1968 års höst-

riksdag förslag till sådan ändring av 35 § kommunalskattelagen, att skattskyldig, som haft skattepliktig realisationsvinst på grund av sådan avyttring av bostadsfastighet, som föranletts av att han av sysselsättningskäl måst flytta till annan ort, skulle få uppskov med beskattning av realisationsvinsten om han avsåge att på den nya orten förvärva ersättningsfastighet;

4) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Enarsson* (h), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (h), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enskog* (fp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under B 4 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 636 och II: 806 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till nästa års riksdag angående sådan ändring av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen, att interpolation av taxeringsvärdet under perioden mellan två fastighetstaxeringar kunde medgivas vid tillämpning av schablonberäkning vid innehav av fastighet under längre tid än 20 år enligt alternativregeln;

5) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Enarsson* (h) och *Magnusson* i Borås (h), vilka betecknade den i kommunalskattelagen införda regeln — enligt vilken fastighet, som före ingången av 1968 förvärvats från närstående utan att lagfart sökts senast den 8 november 1967, skulle vid en framtida realisationsvinstbeskattning anses förvärvat genom det köp, byte eller därmed jämförliga fäng, som skett närmast dessförinnan från annan än närstående — såsom orättfärdig och på grund härav ansett, att utskottet bort under B 5 hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 650, av herr *Sveningsson*, och II: 813, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i

Ang. markvärdebeskattningen

kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enskog* (fp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande är ju avgivet i anledning av proposition nr 88 och det beslut om realisationsvinstbeskattningen som vi fattade under höstriksdagen. Här finns det punkter där utskottet är ense och ingen avvikande mening föreligger, och om de punkterna torde det icke vara något att förmåla.

Till betänkandet har fogats vissa reservationer, och jag skall beröra en av dem, nämligen reservation 3, där vi från mittenpartiernas sida velat ha vissa förändringar i synnerhet beträffande de fastigheter som inte nu faller under den lag som riksdagen beslutade om en vis intervall när man var tvingad att avyttra exempelvis jordbruksfastighet på grund av rationalisering och annat. I lagen finns inte samma möjlighet om någon exempelvis av sysselsättnings-skäl — jag tänker då inte minst på det nordliga stödområdet — är tvingad att flytta till annan ort. Riksdagen har visserligen beslutat en viss inlösningskyldighet för staten i sådana fall, men det faktum kvarstår att dessa människor alltid förlorar den egna insatsen och värdet av det arbete som de under åren lagt ned på sin fastighet.

Vi har från mittenpartiernas sida bestämt velat hävda den uppfattningen att man skall jämställa dessa människor och andra som på grund av sitt yrke måste flytta till annan ort, så att de får en tidsfrist före beskattning av realisationsvinsten.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 3.

Låt mig utöver detta även säga några

ord om det särskilda yttrande som är fogat till betänkandet. I propositionen, som behandlades under höstriksdagen, fanns icke något förslag om att lagen skulle träda i kraft retroaktivt. Men det märkliga inträffade att det på visst håll motionerades i riksdagen om att beskattningen skulle träda i kraft tidigare. Motiveringen vid det tillfället var, att det ansågs förekomma spekulationsköp i vårt samhälle.

Jag sade då, att de flesta sålde sina gårdar under den tiden till följd av ren skrämselfpropaganda; de trodde att den nya lagen skulle bli hårdare än den lag som gällde på detta område innan beslutet fattades. Det var endast ett fåtal som spekulerade — som jag ser det — i detta syfte.

Vi har i detta sammanhang ett särskilt yttrande, som även biträtts av representanter för folkpartiet. Ett direkt yrkande i form av en reservation har vi icke velat framställa. Vi är medvetna om att icke så lång tid förflutit sedan lagen antogs, och vi får väl avvakta och se hur denna passus i lagstiftningen verkar.

Med detta, herr talman, ber jag ännu en gång att få yrka bifall till reservation 3 vid bevillningsutskottets betänkande nr 43.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motionerna I: 636 och II: 806, bakom vilka jag står. Motionerna föreslår undanröjande av de tröskelproblem som uppstår vid beskattning av realisationsvinst vid fastighetsförsäljning i fall då den s. k. alternativregeln tillämpas i stället för inköpspriset.

I de nya bestämmelserna om beräkning av skattepliktig realisationsvinst vid avyttring av fastighet ingår denna alternativregel för beräkning av ingångsvärdet vid längre innehav än 20 år. Enligt alternativregeln får, i stället för de ursprungliga anskaffningskost-

naderna, till grund för realisationsvinstberäkningen läggas taxeringsvärdet 20 år före avyttringen, förhöjt med 50 procent.

Eftersom vi har fastighetstaxeringar med femårsintervaller — någon gång har det varit sjuårsintervall — uppstår emellertid här vissa tröskelproblem, som tar bort den effekt man ville nå när man införde realisationsvinstbeskattningen. Man anförde tidigare att den tioårsgräns som fanns var betänkelig ur den synpunkten att vi inte fick ett normalt fastighetsutbud, fastighetsägarna avvaktade i de fall då skattekonsekvenser förelåg tioårsperiodens slut och behöll fastigheten.

Jag tror att den tröskeleffekt man här får är ännu mer besvärande ur samhällets synpunkt. Tioårsgränsen, som vi hade tidigare, innebar inte att utbuden kom stötvis. Även om man höll på fastigheterna blev det ungefär lika mycket utbud varje år. Det nya systemet innebär emellertid att man vart femte år, kanske i något fall vart sjunde, får ett stort utbud. Sedan blir det utbud i relativt måttlig omfattning under ett par år, och i slutet av en taxeringsperiod håller man på fastigheterna. Det var väl inte den effekten man ville nå.

Om man ser tillbaka på hur taxeringsvärdena har förändrats finner man att under sjuårsintervallet 1945—1952 steg taxeringsvärdena med 56 procent, och under femårsperioden 1952—1957 steg taxeringsvärdena med 62 procent. Det är då ganska naturligt att det inte blir några utbud på fastigheter när man kommer i slutet av en taxeringsperiod.

Motionerna går ut på att det skulle medgivas en interpolation av taxeringsvärdena för respektive taxeringsår, och det skulle ju utjämna och ta bort de här effekterna. När utskottet behandlar motionerna säger utskottet: »Det ligger i sakens natur att en schablonmässig vinstberäkning slår mer eller mindre

Ang. markvärdebeskattningen

ojämnt i det enskilda fallet. Man kan å andra sidan inte bortse från att 20-årsregeln för beräkning av ingångsvärdet i många fall är mycket förmånlig. En rätt till interpolation bör enligt utskottets mening inte kombineras med nuvarande regler om indexreglering av ingångsvärdet. Med hänsyn härtill och då en interpolationsregel är ägnad att komplicera lagstiftningen och knappast torde medföra den av motionärerna åsyftade rörligheten på fastighetsmarknaden avstyrker utskottet bifall till motionerna.»

Jag vill först stanna något vid resonemanget om att denna regel skulle vara förmånlig. Det är mycket möjligt att den är det; jag kan inte uttala mig om det. Men jag skulle ändå vilja förutsätta att bakom fastläggandet av denna regel ligger ganska grundliga beräkningar, och jag kan inte tänka mig att regeln är tillkommen av en slump. Regeln har ju dock granskats av en statlig utredning. Regeln har framlagts i propositionen, och den har också gått igenom en utskottsbehandling under föregående års riksdag. Det förhållandet att denna regel skulle ge ett förmånligare resultat än om man använder anskaffningsvärdet, om sådant finns, är alltså ingen anledning att inte yrka bifall till motionen.

I detta sammanhang vill jag säga, att vi motionärer inte är ute efter att skapa skattelättnader för de fastighetsägare som säljer, utan vi vill närmast undanröja den olägenheten att ett visst år, som man på förhand vet när det kommer, då sker en plötslig upptrappning av de värden som skall ligga till grund för beskattningen — med alla de effekter som då åstadkoms. Att det skulle göra systemet så krångligt att man inte ur den synpunkten skulle kunna acceptera det har jag mycket svårt att förstå.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till reservation 4 vid utskottets betänkande.

Ang. markvärdebeskattningen

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! När vi förra hösten behandlade regeringens förslag om en evig beskattning av markvinster vid avyttring av fastigheter, lade folkpartiet i en partimotion fram ett förslag om att ägare av en egnahemsfastighet som sålde denna på grund av avflyttning från orten inte skulle beskattas för eventuellt uppkommande vinst.

Vi fick som väntat inte riksdagen med oss på det förslaget, och därför har vi kommit igen i år med en enskild motion i samma syfte. Motionen har tillsammans med en högermotion med liknande yrkande lagts till grund för reservation nr 3 till utskottets betänkande. Däri föreslås att den som avyttrat sin bostadsfastighet för att han av sysselsättningskäl måste flytta från orten skall få uppskov med beskattningen av uppkommande realisationsvinst om han har för avsikt att skaffa en liknande fastighet på sin nya boställningsort. Vi anser med andra ord att den lista över uppskovsfall, som finansministern presenterar i propositionen, skall kompletteras med sådana fall som jag nyss nämnde.

I den proposition som låg till grund för den nya markvinstbeskattningen och som vi behandlade vid höstriksdagen förra året betonades starkt, att den skärpta beskattningen inte avsåg att drabba normala överlåtelse av egnahem. Det skall också erkännas att skatten i det stora hela fått en sådan utformning att sådana försäljningar i allmänhet går fria från skatt. Trots detta kan det förekomma fall då beskattning kommer att ske ehuru det inte är fråga om några oskäligen försäljningsvärden.

Vi har t. ex. det fallet för en fastighet som för mindre än 20 år sedan övertagits från en nära anhörig till ett lågt pris och således vid vinstberäkning har ett mycket lågt ingångsvärde. Om den nye ägaren av sysselsättningskäl måste flytta från orten och sälja sin fastighet befinner han sig i en faktisk tvångssituation. Vi tycker därför

att det är rimligt att han får uppskov med realisationsvinstbeskattningen, om han har för avsikt att skaffa sig ett eget hem på den nya orten. Det är att märka att vi inte yrkar på en definitiv skattebefrielse utan endast på ett uppskov. Vinsten på avyttringen av fastigheten på avflyttningsorten skall så att säga gå i avräkning vid beräkningen av vinsten på en senare avyttring av den nya fastigheten.

Det är riktigt att försäljningen av egnahem i de flesta fall kommer att ske utan att det uppstår någon skattepliktig vinst, men tyvärr har många människor inte detta klart för sig. Osäkerheten om vilka möjligheter de har att avyttra sin fastighet utan att vinsten blir beskattad kommer att avhålla många egnahemsägare från att söka arbete på annan ort, förrän de blir absolut nödsakade därtill. De kommer i det längsta att känna sig bundna till orten genom sitt fastighetsinnehav. Skattereglerna motverkar därigenom den rörlighet på arbetsmarknaden som är önskvärd. En uppskovsregel av den innebörd som framgår av reservation 3 skulle få en välgörande verkan i detta avseende.

Mitt namn står också under reservation nr 4. Herr Axel Kristiansson har nyss redogjort för innehållet i denna reservation, varför jag inte närmare behöver gå in därpå. Jag vill bara konstatera att man upptäckt en del tröskelproblem, som inte observerades vid riksdagsbehandlingen i höstas. Nu har motionärerna fäst uppmärksamheten på problemet och presenterat en lösning.

Jag tycker det är värdefullt att denna motion framlagts, och jag får uttrycka min uppskattning över det eleganta sätt på vilket motionärerna skisserat en lösning.

Utskottet har en annan uppfattning. Jag har svårt att förstå den utom på en punkt. Där håller jag med utskottet. En regel av denna innebörd kommer att komplicera lagstiftningen men lagstiftningen är å andra sidan redan nu så

krånglig att jag tror att den komplicerad ring som förslaget innebär inte kommer att betyda så mycket. Däremot har jag mycket svårt att förstå vad som ligger bakom utskottets uppfattning att den interpolationsregel, som föreslås, inte skulle befrämja rörligheten på fastighetsmarknaden. Jag tycker det är alldeles uppenbart att den måste ha sådana verkningar.

Jag vill ytterligare säga några ord i anledning av det särskilda yttrande som folkpartiets och centerpartiets representanter i utskottet gjort i anslutning till motionerna från högerhåll om upphävande av de retroaktivt verkande skattepliktsbestämmelserna. Som bekant och som herr Sundin nyss påpekade från talarstolen här, innehöll propositionen i höstas inte några förslag till sådana bestämmelser, utan uppslaget till dem kom genom en motion av herr Einar Eriksson i första och herr Brandt i andra kammaren.

I det utskottsbetänkande som vi nu behandlar får man emellertid närmast det intrycket att bestämmelserna tillkommit på utskottets eget initiativ.

Men också en annan sak är anmärkningsvärd. Utskottet skriver bl. a.: »Vid behandlingen av prop. 1967: 153 ägde utskottet kännedom om att mer eller mindre skenbara fastighetsöverlåtelse i inte obetydlig omfattning ägt rum efter det innehåll i propositionen offentliggjorts och att detta skett i syfte att undvika eller väsentligt minska verkningarna av en framtida realisationsvinstbeskattning.»

Jag deltog inte i utskottsbehandlingen i höstas men satt hela tiden som suppleant vid väggen och lyssnade till förhandlingarna och kan inte erinra mig att det förekom någonting som berättigar till påståendet att utskottet som sådant hade kännedom om att skentransaktioner förekommit. I utskottets utlåtande nr 64 år 1967 åberopas i detta hänseende uteslutande uppgifterna i motionerna och det sägs inte ett ord om att utskottet genom andra

Ang. markvärdebeskattningen källor fått vetskap om några skentransaktioner.

Utskottet gör sig således i det nu föreliggande betänkandet skyldigt till en historieskrivning av tämligen tvivelaktigt slag.

I själva verket vet ingen ännu i denna dag hur många fastighetsöverlåtelser mellan nära släktingar som förekommit under den aktuella tiden och vilket syfte sådana överlåtelser kan ha haft. En utredning om det är naturligtvis möjlig att göra med utgångspunkt från lagfarterna. Den bör göras när tiden är mogen för att undersöka i vad mån de skatteflyktsbestämmelser som det är fråga om har haft några obilliga verkningar.

Inom folkpartiet motsatte vi oss skatteflyktsbestämmelserna i fjol, inte för att vi hade något emot syftet med dem utan för att reglerna var så utformade att de stred mot vedertagna rättssäkerhetsprinciper. Vi har inte ändrat mening på denna punkt. Vi har lika starka invändningar mot bestämmelserna i dag som när de antogs i höstas. För min del anser jag emellertid att när bestämmelsen nu en gång har kommit till kan man inte upphäva den utan vidare. Också en sådan åtgärd har sina konsekvenser som vi inte kan överblicka i dag.

Jag talade nyss om en utredning om vilka överlåtelser av nu ifrågavarande slag som förekommit och vilket antagligt syfte de haft. Jag hoppas för min del att en sådan utredning skall komma till stånd och ge underlag för åtgärder som kan rätta till obilliga verkningar av retroaktivregeln. Med denna inställning har jag inte kunnat biträda reservation 5 men kommer — om den blir föremål för votering — att lägga ner min röst.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 43 har fogats fem

Ang. markvärdebeskattningen

reservationer. Jag vill nu helt kort redovisa de närmare motiveringarna för dessa.

Reservation 1 gäller frågan om beskattningen vid upplåtelse av mark för bl. a. kraftledningsgator och liknande, d. v. s. sådana fall där ett fullständigt ianspråktagande av marken inte föreligger utan markägaren i viss mån har dispositionsrätt över marken. Vid realisationsvinstbeskattningens genomförande 1967 gjordes en åtskillnad i reglerna med avseende på markupplåtelsens innebörd. Vid ett fullständigt ianspråktagande av marken jämfördes detta med avyttring av fastighet, som medför vad man numera brukar kalla evig realisationsvinstbeskattning. Men i de fall då viss dispositionsrätt kvarstod jämfördes upplåtelsen med avyttring av lös egendom, vilket ju innebär att efter fem års innehav ingen realisationsvinstbeskattning sker.

Bland remissvaren över den utredning som låg till grund för 1967 års beslut förekom yttranden från bl. a. näringslivet och lantbrukets skattedelegationer. I dessa fäste man uppmärksamheten på att det skulle medföra svårigheter att tillämpa bestämmelserna, om lika bestämmelser skulle gälla för alla markupplåtelse. Man anförde att framdragande av kraftledningsgator berör många fastigheter, för vilka utredning om realisationsvinst då måste göras. Sådana upplåtelse förekommer ofta, särskilt inom skogsföretagen. I dessa fall skulle omräkning av anskaffningskostnaden och övrig rätt tidsökande utredning få göras ofta.

Enligt vad som framgår av proposition 153 år 1967 ville departementschefen undvika sådana praktiska problem, som skulle medföra svårigheter, och föreslog därför, vilket nu gäller, att upplåtelse av den art jag här talat om skulle jämföras med upplåtelse av lös egendom, d. v. s. femårsregeln skulle gälla i fråga om realisationsvinstbeskattningen.

Nu har emellertid departementsche-

fen ändrat uppfattning och föreslår i proposition nr 88, att alla upplåtelse på obegränsad tid mot engångsersättning skall behandlas som avyttring av fastighet och då falla under bestämmelsen om evig realisationsvinstbeskattning.

Vi reseranter anser att de betänkligheter som anfördes mot den föreslagna regeln förliden höst alltjämt äger giltighet. Den i proposition nr 88 föreslagna 500-kronorsregeln löser inte de problem som kommer att uppstå. Vid våra överväganden har vi funnit att den nu föreslagna regeln årligen kommer att beröra ett mycket stort antal fastigheter, att den kommer att skapa besvär och trassligheter för många skattskyldiga, i fall där många gånger den ekonomiska betydelsen är av mindre omfattning för båda parter, men där dock utredningsmaskineriet måste ha sin gång.

Den utredning som förebragts och som återopas som skäl för den vidtagna ändringen kan vi reseranter inte acceptera. Vi har funnit att det inte föreligger några bärande skäl för en sådan ändring. Därför har vi yrkat på bibehållande av nuvarande beskattningsform för upplåtelse av den art som gäller icke fullständigt ianspråktagande av mark.

Med denna korta redovisning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1.

Reservation 2 gäller tidpunkten för ikraftträdandet av de föreslagna bestämmelserna. I proposition nr 88 föreslås att de nya bestämmelserna skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1968. Det är väl bekant för alla i denna sal, att det i vårt land varit praxis i fråga om inkomstbeskattningen att samma lagstiftning skall gälla under hela beskattningsåret. Man bryter inte beskattningsåret utan att det föreligger speciella skäl. Det medför alltid besvärligheter för deklareranter och skattskyldiga, om olika författningar gäller under samma beskattningsår.

Ang. markvärdebeskattningen

Såvitt vi reservanter kan finna har inte några speciella skäl kunnat anföras, och vi anser oss därför ha fullgoda motiv för vårt yrkande att gränsen mellan de nu gällande och de nya bestämmelserna sättes vid 1968 års utgång.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 i detta avseende.

Reservation 3 har närmare motiverats av föregående talare. Den behandlar skattereglerna vid avyttring av fastighet, då utkomstmöjligheterna tvingar den skattskyldige att avflytta till annan ort och där skaffa ersättningsbostad.

Detta är en gemensam borgerlig reservation och jag yrkar bifall även till denna.

Reservation 5 slutligen behandlar den under utskottsbehandlingen år 1967 tillkomna regeln att fastighet, vilken före den 1 januari 1968 förvärvats från närstående utan att lagfart sökts senast den 8 november 1967, skall vid en framtida realisationsvinstbeskattning anses förvärvad genom köp eller annat förvärv, som skett närmast dessförinnan från annan än närstående.

Den retroaktivitet som härigenom infördes strider enligt vår mening i väsentliga hänseenden mot vedertagna rättssäkerhetsprinciper. Särskilt vid affärer med fast egendom bör det kunna krävas — som vi tycker med all rätt — att de rättsregler som gäller vid avtalets upprättande och på vilka villkoren ömsesidigt grundats, inte ändras genom en retroaktiv lagstiftning. Då undanrycks ju underlaget för förda diskussioner och överläggningar mellan parterna och dessa kommer i en enligt vår uppfattning helt annan situation, vilket vi finner betänkligt.

Med denna kortfattade motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall även till reservation nr 5.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Fördelen när min bankkamrat herr Enarsson går upp i talar-

stolen är att man bara behöver konstatera att han refererar fullständigt objektivt. Själv behöver jag då inte göra något referat.

Men även om herr Enarssons referat var objektivt, så kommer vi till motsatta slutsatser och värderingar.

Den här lagstiftningen kom till förra året. Jag var tyvärr förhindrad att vara med vid behandlingen i riksdagen, men jag uppfattar det så, att denna komplettering har precis samma syfte som förra årets proposition hade. Det är rätt naturligt att lagstiftarna försöker nå så effektiva bestämmelser som möjligt. När man då kommer underfund med att en lag icke är ändamålsenlig i vissa stycken, så ändrar man den. Det är väl den gängse seden.

Jag har med intresse lyssnat till vad herr Sundin framhöll. Han ville särskilt poängtera att denna lagstiftning egentligen inte hade behövt införas, ty det var bara »skrämselpropaganda» som gjorde att folk sålde sina fastigheter.

Från vilket håll kom den skrämselpropagandan? Det kanske herr Sundin vill svara på.

Om det nu är så, att man opponerar mot att denna lagstiftning fick viss retroaktiv verkan och att denna retroaktiva verkan icke hade föreslagits av Kungl. Maj:t utan beslutats av riksdagen, så ligger väl detta i motionerandets mening. Det är bara den skillnaden den här gången, att det var socialdemokrater som motionerade om en ändring. De tyckte att det fanns en lucka i lagen och därför framställde de sitt ändringsyrkande och det vann majoritetens bifall.

Man brukar i kammaren ofta i olika sammanhang säga att »motionärerna var framgångsrika» med sina yrkanden. I det här fallet var motionärerna verkligen framgångsrika. Men om jag uppfattade herr Tistad riktigt, ansåg han att det inte fanns några skäl för denna retroaktivitet, ty det har inte bevisats att det var några som under den tid som avsågs sålt sina fastigheter. Om detta är riktigt, är det ju ingen som drabbats

Ang. markvärdebeskattningen

av denna lagändring. Herr Tistad ville dock ha en undersökning om i hur många fall sådana försäljningar har förekommit. Det är väl tekniskt möjligt att åstadkomma en sådan undersökning, men jag tyckte att logiken inte var särskilt hållbar.

När herr Tistad sedan talar om att det skulle finnas ytterligare ett motiv för uppskov med beskattningen, utöver de motiv som är redovisade på sidan 19 i utskottets betänkande, och att det skulle vara sysselsättningskäl, vill jag hänvisa till vad en ledamot i bevillningsutskottet yttrade när han fick höra detta yrkande: »Om vi skulle bifalla detta borde vi nästan upphäva hela lagstiftningen, den som vi beslutade med vett och vilja förra året!»

Detta säger väl tillräckligt i fråga om styrkan av det yrkandet.

När vidare herr Tistad kritiserar skrivningen i utskottets betänkande och säger, att det av den verkar som om förslaget om retroaktivitet skulle ha varit utskottets eget initiativ, så har jag för min del ingen lust att försöka analysera vad det yttrandet skulle innebära. Det kan emellertid inte ha något större värde. Det visar att vi är kvar i de gamla ställningarna sedan förra året och alltså har olika meningar om denna lagstiftning — det gäller både retroaktiviteten och själva det materiella innehållet.

Ingenting har emellertid, såvitt jag kan se, förändrats sedan i fjol, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets betänkande.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! På en direkt frågeställning från utskottets ordförande vill jag påingtera tre ting.

Det som åstadkom skrämselfpropagandan var för det första propositionen, eller hur? Det som därefter — för det andra — åstadkom denna skrämself var den socialdemokratiska tilläggsmotionen. För det tredje och sista var det kommu-

nerna, som allra mest skrämde jordägarna i detta sammanhang. Kommunerna ville utnyttja detta utgångsläge för att köpa billig mark. Och som utskottets ärade ordförande vet finns det i en del kommuner socialdemokratisk majoritet, såvitt jag kan förstå.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Under förarbetena till den nya markvärdebeskattningen och vid riksdagsbehandlingen av propositionen fick jag liksom alla andra det intrycket, att det gällde att komma åt de stora markvärdestegringarna — d. v. s. markvärdespekulanterna — och att få ett kontinuerligt och rikligt utbud på mark.

Bevillningsutskottets ordförande säger, att om man skulle ge uppskov med vinstbeskattningen åt de egnahemsägare, som av sysselsättningskäl måste flytta från orten och sälja sina egnahem med någon liten vinst, är hela lagstiftningen förfelad. Då undrar jag om vi har fattat syftet med denna lagstiftning felaktigt och om det verkliga syftet är att komma åt egnahemsägare som måste flytta för att få sin utkomst.

I så fall har vi verkligen blivit vilseledda här i riksdagen!

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Det hör väl till ovanligheten att en opponenter undrar varför han inte har blivit bemött av utskottets försvarare. Jag kan ändå inte underlåta att göra det när det gäller reservation 4. Jag tycker att den behandlar en så väsentlig fråga i sammanhanget, att det hade varit av mycket stort värde att få en kommentar av utskottets ordförande till utskottets motivering för avslagsyrkandet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Egnahemsförsäljningar i allmänhet kommer väl inte att ha be-

kymmer med denna lag, och det erkänner herr Tistad själv. Varför stanna vid egnahem? Det är väl en rätt naturlig åtgärd att ta in sysselsättnings-skäl, t. ex. att en person som får befordran eller nytt arbete på annan ort säljer sin fastighet. Det finns inte bara sysselsättningsbekymmer i negativ bemärkelse utan det kan vara sysselsättnings-skäl också i positiv bemärkelse.

Nu säger herr Sundin att det framför allt var lagstiftningen som skrämde upp säljarna och vidare att kommunerna ville köpa billig mark. Här rör det sig väl om realisationsvinstbeskattning? Om kommunerna köpte billig mark var det ju ändamålsenligt och bra, eller hur? Man kan i varje fall inte räkna det till skrämselfpropagandans sämre effekter.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Om det nu är så som bevillningsutskottets ordförande säger, nämligen att det var vettigt och riktigt att kommunerna fick köpa billig mark: Vad var det då för ändamål med propositionen?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas *först* särskilt angående punkten A 1 med viss uppdelning, *därefter* särskilt i fråga om punkten A 2, *vidare* särskilt rörande punkterna B 1, B 2 och B 3, *därpå* särskilt avseende punkten B 4 samt *slutligen* särskilt rörande punkten B 5.

I fråga om punkten A 1, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt avsåge 35 § kommunalskattelagen med anvisningar, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad gällde övergångsbestämmelserna, vidare särskilt rörande den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen 3

Ang. markvärdebeskattningen samt ytterligare särskilt i vad anginge utskottets hemställan i punkten A 1 i övrigt.

Punkten A 1

35 § kommunalskattelagen med anvisningar

I fråga om utskottets hemställan i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till densamma samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 43 punkten A 1 i vad avser 35 § kommunalskattelagen med anvisningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ang. markvärdebeskattningen

Ja — 105;

Nej — 25.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Övergångsbestämmelserna

Såvitt gällde övergångsbestämmelserna, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; samt

3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 1, av herr Yngve Nilsson m. fl., i förevarande del.

Emellertid, fortsatte herr talmannen, torde reservationen 1 i denna del avse endast 35 § kommunalskattelagen med anvisningar och till följd av kammarens redan fattade beslut hava fallit.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de återstående, under 1:o) och 2:o) här ovan upptagna yrkandena propositioner; och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 43 punkten A 1 i vad avser övergångsbestämmelserna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Reservationen 3

Beträffande den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å densamma; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av reservationen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid bevillningsutskottets betänkande nr 43 avgivna, med 3 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 67.

Punkten A 1 i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A 2 samt punkterna B 1, B 2 och B 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 4

Vidkommande denna punkt gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 43 punkten B 4, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu

Ang. markvärdebeskattningen

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 62.

Herr *Blomquist* (h) anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men markerats såsom frånvarande.

Punkten B 5

I vad rörde punkten B 5 gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 43 punkten B 5, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

Ja — 103;

Nej — 25.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering.

I motionerna I: 71, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 107, av herr *Wedén m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om en parlamentarisk utredning med uppgift att lägga fram förslag till en förbättrad och utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 71 och II: 107 hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en parlamentarisk utredning rörande förbättrad statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Stähle, Åke Larsson, Palm, Lundin, Hagnell, Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona och *Ekström* i Iggesund (alla s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 71 och II: 107.

Herr PALM (s):

Herr talman! För ovanlighetens skull har den socialdemokratiska utskottshälften blivit reservanter i denna fråga.

Folkpartimotionen för ett intressant resonemang, inte minst mot bakgrunden av att det är fråga om en förstagångsmotion som redovisas vid detta

tillfälle. Inledningsvis förs det ett ideologiskt resonemang. I motionen, som folkpartiledaren *Wedén* har signerat, sägs bl. a. i inledningen: »Den ena huvudlinjen i debatten är den som med krav på ökad ekonomisk planering avser en ökad offentlig, närmast statlig centraldirigering och detaljreglering av ekonomin. Den ser väsentligen 'planhushållningen' som ett alternativ till marknadshushållningen; det är den socialistiska inställningen. Den andra huvudlinjen är den som med sitt krav på ökad och förbättrad ekonomisk planering avser en ökad planmässighet främst i användningen av de generella ekonomisk-politiska medlen och som uppfattar planeringen som en metod att göra marknadshushållningen effektivare; det är den liberala inställningen.»

Tidpunkten är kanske inte så särskilt lämplig att ge sig in på en polemik mot det resonemang som här förs, men historieskrivningen är ju enligt vår mening inte alldeles korrekt. Vi har många exempel på att det under decennier varit socialdemokratien som gått i bräsch med sin samhällsekonomiska politik för att få marknadsmekanismen att fungera. Den som kanske på det mest övertygande sättet redovisat denna utveckling är *Leif Levins* doktorsavhandling »Planhushållningsdebatten». Han påvisar att socialdemokratien ända från 1920-talets slut gått i bräsch för en sådan politik. Krispolitiken var ju inledningen till detta. Men på den tiden kallade liberalerna en sådan politik för socialism, sade att det var uttryck för statens klåfingrighet.

Vi minns också hur man i PHM-kampanjen i *Dagens Nyheter* 1948 under ledning av professor *Tingsten* vid sidan av en propaganda som var finansierad av storföretagen satte in kritiken på samma punkt. Våra målsättningar var egentligen att få marknadsekonomin att fungera bättre än den gör om man tillämpar liberalismens renodlade principer. Vi har många exempel på det: den moderna arbets-

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

marknadspolitikens, den fulla sysselsättningens politik, som kommit att accepteras av allt flera, kampen mot karteller och konkurrensbegränsning, kampen mot den bankmonopolism som finns inom de enskilda bankföretagen och som vi attackerar genom att staten ger sig in på detta område — jag tänker bl. a. på Investeringsbanken. Kanske får vi räkna på liberalernas medverkan också när det gäller att komma till rätta med pressmonopolismen, som ju även den är en frukt av de s. k. fria ekonomiska krafternas spel och av en otyglad liberalism.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta men vill säga att vi inte accepterar den beskrivning som folkpartiledaren och hans medmotionärer har givit. Den innebär utan tvekan en glidning. Går vi tillbaka några år i tiden finner vi att mycket av det, som nu sker inom samhällsekonomin och som omfattas och gillas av allt flera, tidigare betecknades som uttryck för en socialistisk politik. Men som sagt, de moderna folkpartisterna är välkomna i den demokratiska socialismens gemenskap, så att vi tillsammans kan attackera de samhällsekonomiska problemen på det sätt socialdemokratin propagerat i decennier.

Efter detta, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om de konkreta frågeställningar som tas upp i motionen.

För det första vill motionärerna i framtiden ha långtidsutredningar där man redovisar flera olika alternativ. Vi säger i vår reservation till bankoutskotets utlåtande att det ligger åtskilligt i detta, men att man här möter svårbehandlade presentationsproblem. Vi har dock klart deklarerat att om man vill få fram flera olika alternativ i dessa långtidsutredningar torde inte parlamentariska utredningar vara det lämpligaste sättet att angripa problemen.

För det andra säger man i folkpartimotionen att dessa långtidsutredningar borde kompletteras med viktigare po-

litiska slutsatser. Ja, vi som är politiskt verksamma känner till detta. Det hänger samman med de olika partiernas allmänna viljeinriktning — och den kan inte analyseras fram i en parlamentarisk utredning. Partiernas viljeinriktning är uttryckt i partiprogrammen och partikongressernas beslut. Och vi har i så begränsade sammanhang som de olika årliga remissdebatterna sett hur omöjligt det är att få de borgerliga att redovisa sina politiska alternativ i samband med att statsverkspropositionen lämnas fram; det gör man först sedan remissdebatten avslutats. Vi känner ju till hur spelet har drivits i dessa sammanhang och tror alltså inte att de borgerliga här har föreslagit den lämpligaste vägen.

För det tredje vill man ha en rullande långtidsplanering. Vi reserverar instämmer i det önskemålet men framhåller att redovisningar lämnas varje år i kompletteringspropositionen. Vi har den för närvarande på bordet, nämligen proposition 125, som skall diskuteras om en vecka. Där finns en avstämning mot den faktiska utvecklingen under de tre senaste åren — den period som kan överblickas av den tid som den senaste långtidsutredningen omfattar. Inte heller av de skälen är vi i behov av en parlamentarisk utredning.

För det fjärde sägs i denna mycket omfattande motion att man vill ha en flerårig rambudget. Den socialdemokratiska utskottshälften säger att man vill undvika en lösning genom att ge sig in i ett dylikt rambudgettänkande. Finanspolitiken bör på längre sikt vara så rörlig att det alltid finns utrymme för konjunkturstabiliserande åtgärder. Vidare kan det alltid bli aktuellt med betydande omprioriteringar med kort varsel. Vi har sett exempel på detta i de senaste årens politiska diskussion om i vilken utsträckning man skall släppa fram industriinvesteringar eller bostadsbyggande, i vilken utsträckning man skall sätta in åtgärder för att be-

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

kämpa konjunktursvackor. Vi har bl. a. erfarenheter från de senaste vintermånaderna. Detta visar nödvändigheten av att kunna föra en rörlig strategi på detta område.

Man vill vidare ha en önskelista, där regeringen skulle precisera de olika reformerna och den takt i vilken man vill ha dem realiserade. Vi vill inte vara med om någon sådan läsning. Vi anser att det bör vara de olika partiernas sak att slåss om dessa frågor — det är därför vi sitter här. Mycket av det vi sysslar med i praktisk politik gäller ju prioriteringar på olika områden. Annars riskerar vi att bli slavar under ett system som vi har bundit oss alltför hårt vid.

För det femte tar folkpartimotionen upp de regionala aspekterna på långtidsutredningarna. Vi har sagt att vi i stort sett har förståelse för de synpunkter som framförts. Men vi påpekar vidare att på detta område ett omfattande arbete redan har påbörjats — bl. a. inom de olika länen — som skall bilda underlag för myndigheternas beslut.

För det sjätte tar folkpartimotionen upp en långsiktig arbetskraftsplanering. Vi pekar på att den frågan sedan lång tid är föremål för utredning. Statistiska centralbyråns prognosinstitut har till sig knutit ett expertråd, som sysslar med dessa ting. Men vi understryker också att metodutvecklingsarbetet måste fullkomnas ännu mer i statistiska centralbyråns egen regi.

Arbetskraftsfrågorna är ju mycket svåra. Den som har den senaste långtidsutredningen i färskt minne vet att den i hög grad byggde på en enkät bland ett stort antal företagare i vårt land. Man redovisade där den enorma arbetskraftsefterfrågan som skulle bli aktuell i slutet på 1960-talet. Det är som bekant inte så lätt att spå om framtiden. Man hade direkt vänt sig till företagsamheten, och det kan ge anledning till åtskilliga reflexioner när man nu ett par, tre år efteråt läser vad gans-

ka eniga industriledare hade kommit till i sina prognoser, sina allmänna bedömningar av det läge som väntades inträffa.

För det sjunde tar man som en av de större frågorna upp den långsiktiga planeringen, som skulle synkroniseras med stabiliseringspolitiken. Man vill ha en bättre genomlysning av pris- och löneförändringarna. Den socialdemokratiska utskottshälften säger att i den senaste tidens långtidsutredningar finns alternativa antaganden om pris- och löneutvecklingen. Vi framhåller också i vår skrivning att frågan i realiteten har fått en utförligare behandling inom finansdepartementet än vad motionsnärarna ens antyder i sin motion.

Ärade kammarledamöter! Den socialdemokratiska hälften, d. v. s. reservanterna, kommer till slutsatsen att det inte är lämpligt att sammanföra alla dessa förslag till en enda parlamentarisk utredning. Skälet är att de problem man tar upp här är så stora och så skiftande att man till detta arbete behöver koppla en mycket stor sakkunskap inom de mest skiftande områden i samhällslivet. Vi tror alltså inte på den väg som herr Wedén och hans partivänner har velat föreslå årets riksdag.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen med herr Ståhle som första namn.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på en idédebatt med herr Palm. Jag vill bara säga att den beskrivning som han gav av den socialdemokratiska politiken passar ganska bra in i ett liberalt ekonomiskt program. Verkligheten har ju inte i alla avseenden varit sådan som herr Palm har beskrivit den.

Jag vill, herr talman, gå direkt på föreliggande utlåtande från bankutskottet beträffande folkpartiets partimotioner. Motionsparet tar upp en lång rad problem som sammanhänger med den

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

ekonomiska planeringen på nationell och regional nivå.

Inledningsvis framhålls i motionerna att en statlig ekonomisk planering har som viktigaste syften att underlätta en god samordning av det offentliga åtgärder inom olika områden. Planeringen skall i god tid ge en bild av de problem som måste lösas genom åtgärder från statens eller kommunernas sida i samverkan med näringslivet och med andra intressenter.

Planeringen skall ge regering och riksdag bättre möjligheter att bedöma den statsfinansiella utvecklingen på längre sikt och ge en säkrare grundval för en prioritering mellan olika önskemål. Planeringen skall dessutom ge icke statliga instanser, t. ex. kommunerna, ett bättre underlag för deras bedömningar av den framtida utvecklingen och således ligga till grund för kommunernas åtgärder på längre sikt.

Men också för företagen och olika intressegrupper inom samhällslivet bör en utbyggd statlig ramplanering vara av stor betydelse. Därur kan näringslivet utläsa utvecklingstendenserna både i fråga om olika regioners framtidsmöjligheter och beträffande olika branschers utvecklingsproblem. De statliga och kommunala prognoserna är viktiga för näringslivets och de fackliga organisationernas framtidsbedömning, sägs i motionerna, men det krävs bättre information om det allmännas planer än vad som nu ges. En utbyggd planering och informationsverksamhet skapar ökade förutsättningar för samråd mellan näringsliv och samhälle.

En utökning och förbättring av den statliga ekonomiska planeringen bidrar också till att göra marknadshushållningen effektivare. Den kan vara till verklig nytta för politiska ställningstaganden och stimulera den offentliga debatten om näringslivets och olika regioners utvecklingsmöjligheter. Men den måste då utformas så att den utmynnar i förslag till praktiskt intressanta handlingsalternativ.

Jag är medveten om att en sådan framtidsbedömning som inkluderar politiska slutsatser måste vara behäftad med stora osäkerhetsmarginaler. Den ekonomiska utvecklingen i andra länder, av vilka vi är starkt beroende, är en osäkerhetsfaktor. Konjunkturen, som påverkar budgetpolitiken och därmed de offentliga utgifternas andel av nationalbudgeten, är en annan.

Motionärerna anser att en brist i den nuvarande ekonomiska planeringen är att långtidsutredningen, som nu tillhandahåller det viktigaste faktamaterialet beträffande den ekonomiska utvecklingen, endast arbetar med ett alternativ. I sitt senaste betänkande har utredningen på flera ställen betonat att andra antaganden än de som låg till grund för utredningens prognoser skulle ha kunnat göras och leda till andra alternativ med andra konsekvenser, men av arbetsvolymmässiga skäl har man inte kunnat arbeta med mer än ett alternativ. Därigenom riskerar man naturligtvis att långtidsutredningens förutsägelser om utvecklingen ganska snart kan komma att avvika från verkligheten. Om någon av de viktigare förutsättningar som långtidsutredningen grundar sina kalkyler på inte slår in, är det risk för att slutsatserna förlorar i värde. Det ödet har i någon mån drabbat den senaste långtidsutredningen, och det är ingen kritik mot långtidsutredningen när man säger detta.

Vi anser att utredningsarbetet måste byggas ut så att man kan få fram ett statistiskt underlag som belyser utvecklingen i stora drag enligt några alternativa antaganden. Men vi är medvetna om att det är förenat med vissa svårigheter att utarbeta flera olika alternativ. Det är ju en mängd olika variationer i de antaganden som kan ligga till grund för långtidsbedömningen som utvecklingen för med sig, och det kräver också mycket mera arbete. Vi menar dock att detta är en detalj, en sak som en parlamentarisk utredning bör gripa sig an med.

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

En annan nackdel hos långtidsutredningen är att den omfattar avgränsade femårsperioder. Under den period som utredningen omfattar sker ingen anpassning av prognoserna till verkligheten, till de nya förutsättningar som dragits upp av den verkliga ekonomiska utvecklingen.

Visserligen görs i kompletteringspropositionen avstämningar mot det resultat långtidsutredningen kommit fram till, men det innebär ingen anpassning av statistiken och långtidsutredningens prognoser till den verklighet vi upplever. Detta gör att möjligheten att bilda sig en uppfattning om framtidsperspektiven successivt krymper. Därför föreslås i motionerna en utredningsverksamhet som successivt förnyar och förlänger prognoserna. Detta kan ske på två vägar — endera en rullande utredningsverksamhet som tar upp det tidigare materialet till prövning varje år eller femårsutredningar som griper över varandra.

Genom att arbeta med ett eller flera huvudalternativ som successivt omprövas och anpassas till verkligheten skulle man vinna att utredningsvärdet som grundmaterial för politiska bedömningar av den ekonomiska politiken skulle avsevärt ökas.

Vi anser också att den ekonomiska planeringen bör kompletteras med viktigare politiska slutsatser. Nu lämnar regeringen i kompletteringspropositionen korta kommentarer till långtidsutredningens slutsatser men anger inte något politiskt ställningstagande eller någon politisk avsikt med anledning av det framlagda materialet.

Regeringen bör redovisa vilket alternativ den anser som mest realistiskt och den politik som den med anledning av det framlagda materialet vill förverkliga. Först när en plan fått politisk förankring kan man ge bättre upplysning om framtiden till ledning för näringslivet, för organisationer och för kommuner. Jag tror också att ett politiskt ställningstagande på basis av utred-

ningsmaterialet skulle i hög grad stimulera och vara till värde för den ekonomisk-politiska debatten.

I motionerna tas även upp frågan om den statliga långsiktiga budgetplaneringen. Den nuvarande långtidsbudgeten som framläggs i samband med kompletteringspropositionen varje år är visserligen ett värdefullt hjälpmedel för den ekonomiska politiken, men den är inte en budget i vanlig mening och har därför begränsat politiskt innehåll. Denna långtidsbudget bör utvecklas till en flerårig statlig »rambudget». Den skulle ange huvudlinjerna i budgetutvecklingen för några år framöver. Det är givet att det bl. a. på grund av ovissheten om hur konjunkturutvecklingen påverkar inkomstsidan är omöjligt att ange den exakta tidpunkten för kostnadskrävande reformer. Men det bör vara möjligt att i denna rambudget kunna göra en angelägenhetsgradering av stora politiska reformer. Vi anser att den saken också bör utredas.

Vi har i denna motion liksom tidigare framhållit behovet av en utbyggd arbetskraftsprognos. För att våra arbetskraftsresurser skall kunna tillvaratas på rätt sätt är det angeläget att en långtidsbedömning av näringslivets utveckling och de strukturella förändringar som kan förväntas inom olika branscher och regioner kommer till stånd. Utbildningspolitiken bör anpassas i anslutning därtill. Sådana prognoser över behovet av arbetskraft bör ske över breda sektorer inom arbetslivet, t. ex. vårdsektorn, administrationen och undervisningen.

Rörligheten och förändringarna inom dagens och morgondagens arbetsliv kräver att planeringen av utbildningen mera inriktas på breda sektorer inom arbetslivet än på specifika yrken och arbetsuppgifter.

Yrkesutbildningsberedningens betänkande om reformering av yrkesutbildningen har ju gett upphov till en proposition som jag hoppas kommer att ligga till grund för den yrkesutbildnings-

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

proposition som aviserats till denna riksdag. I sitt betänkande föreslår yrkesutbildningsberedningen just sådana breda utbildningsblock. Från denna grundutbildning skall sedan färdigutbildningslinjer i skola eller näringsliv leda fram till det speciella yrket eller den speciella arbetsuppgiften. En sådan brett upplagd grundutbildning underlättar också den omställning av yrkeskunnandet som i vårt föränderliga arbetsliv kommer att bli nödvändig för många. Men då är det också angeläget att vi får en arbetskraftsplanering som just bygger på behovet inom breda sektorer av näringslivet och prognoser vilka belyser behovet av arbetskraft för en lämplig dimensionering av vårt utbildningsväsen.

Till sist, herr talman, vill jag behandla motionärernas önskemål om att en regional aspekt skall anläggas på långsiktplaneringen. Förslaget syftar till att skapa ett instrument som kan både ge en samlad bild av utvecklingen i olika delar av landet och ligga till grund för planeringen på regional och kommunal nivå samt planeringen inom näringslivet. Genom en sådan regional aspekt på den ekonomiska planeringen kan man på ett naturligt sätt få kontakt med den planering som gäller lokaliseringsfrågorna. En effektiv samordning av statens, landstingens och primärkommunernas samt näringslivets beslut och åtgärder kräver en precisering av de ekonomiska tendenserna på lång sikt även regionvis. Statliga och kommunala beslut och åtgärder på t. ex. kommunikationernas, bostadsbyggandets, skolväsendets och sjukvårdens områden påverkar ju företagens planering och investeringar. Om staten — som motionärerna och också utskottsmajoriteten förordar — skall ange ett utvecklingsalternativ som eftersträvansvärt så måste detta alternativ också föras ned på det regionala planet. Någon statlig dirigering behöver en sådan planering på regionplanet inte innebära. Den bör tvärtom för länsmyndigheter, kommunala

myndigheter och företag kunna klarlägga utvecklingstendenserna och stimulera kommunala instanser och andra till lämpliga åtgärder.

Med denna redogörelse, herr talman, för motionen och utskottets ställningstagande ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 29.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den utförliga behandling som herr Stefanson ägnat föreliggande utskottsutlåtande kan jag kort ge min och centerpartiets syn på dessa frågor, som är av väsentlig betydelse för utvecklingen i vårt land. Motionärerna syftar till en vidgning och intensifiering av den statliga planeringen. Vidare eftersträvas en samordning mellan statliga och icke-statliga verksamheter samt mellan olika regioner i landet. Motionärerna anser det därutöver angeläget att fler handlingsalternativ och dessas konsekvenser redovisas i den långtidsplanering som sker.

Jag ansluter mig helt till motionärernas — och utskottets — förslag beträffande långtidsutredningarnas arbets sätt, de ekonomiska prognosernas uppföljning, planeringen av arbetskraftsbehovet och den stabiliseringspolitiska anknytningen. Särskilt vill jag dock understryka angelägenheten av att en regional aspekt anläggas på långsiktplaneringen. I det följande vill jag närmare gå in på detta förslag.

Förslaget syftar till att skapa ett instrument som dels ger en samlad bild av utvecklingen i olika delar av landet, dels kan läggas till grund för planeringen på regional och kommunal nivå samt inom näringslivet. Härigenom skulle man på ett naturligt sätt få kontakt med den planering som gäller lokaliseringsfrågorna.

Den totala utvecklingsbilden kan i många fall undanskymma regionala problem av betydande storleksordning. En effektiv samordning av statens, landstingens och primärkommunernas

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

samt näringslivets beslut och åtgärder på t. ex. kommunikationsväsendets, bostadsbyggandets, skolväsendets och sjukvårdens områden påverkar företagens investeringsplaner och vice versa. Det framstår därför som ytterst angeläget att den regionala aspekten beaktas i högre grad än vad som varit fallet i tidigare långtidsutredningar. Som motionärerna framhåller kan en sådan utveckling emellertid vara förknippad med vissa svårigheter.

En sådan svårighet är att privata företag med produktionsenheter i olika regioner visserligen kan tänkas skapa sig en relativt säker uppfattning om sin framtida totala produktion och investeringsvolym men ofta inte kan ange vilken av flera alternativa produktionsanläggningar som kommer att byggas ut, eller var investeringar i nya anläggningar kommer att förläggas. Härtill kommer problem av företrädesvis politisk och administrativ art. Om nämligen staten, som utskottet förordat i det föregående, skall ange ett utvecklingsalternativ såsom eftersträvarvärt måste detta alternativ också preciseras regionvis. Planeringen måste således klart ange en målsättning på det regionala planet. Någon statlig dirigerings av övriga sektorer kan däremot självfallet inte få komma i fråga. En viss flexibilitet är angelägen i planeringen även på denna nivå.

En regional aspekt på den ekonomiska planeringen skulle ge en naturlig kontakt med den planering som rör lokaliseringsfrågorna och ge ett bättre begrepp om de problem som måste lösas. Det är nödvändigt att se samhällets ekonomiska, befolkningsmässiga och övriga utveckling i ett sammanhang och ta ett helhetsgrepp på frågan. Annars kan det befaras att syftet med insatser, t. ex. av lokaliseringspolitisk art som sker på ett håll motverkas av andra statliga åtgärder. En särskild utredning om den regionala aspekten på den ekonomiska långtidsplaneringen synes mycket angelägen.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag till en parlamentarisk utredning om en förbättrad prognosverksamhet och planering.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Vi i vårt parti har lämnat vårt stöd till denna begäran om en parlamentarisk utredning om förbättrad prognosverksamhet och ekonomisk planering. Jag skall därför säga några ord som förklaring och motivering till vårt ställningstagande.

Vi har särskilt tagit fasta på syftet med denna utredning. Såsom anföres alldeles i början av utskottsutlåtandet är detta syfte att den statliga ekonomiska planeringen skulle kunna, om den bleve bättre, bidra till att göra marknadshushållningen effektivare. Det är ett syfte som självfallet ligger oss varmt om hjärtat. När man ser på den vid utskottets utlåtande fogade reservationen visar det sig också att vi tydligen har vidrört en ganska öm punkt, ty i reservationen ägnas inte mindre än en och en halv sida åt försäkringar om hur ivriga reservanterna också är om att frita sig från varje anklagelse för att vilja föra en, skall vi kalla det socialistisk, politik eller planhushållning av mer avancerat slag. De är mycket angelägna att understryka att de inte vill arbeta för detaljregleringar och liknande utan att man vill ha fri konkurrens, fri etableringsrätt, fritt konsumtions- och yrkesval, liberal handels- och tullpolitik m. m.

Jag har fäst mig vid att man också säger sig inte kunna underlåta påpeka det, som man uttrycker det, svår förenliga i att å ena sidan »avsäga sig alla möjligheter att med andra än generella ekonomisk-politiska medel påverka den ekonomiska utvecklingen, å andra sidan ställa så långtgående krav på planering, politiska beslut och ledning för andra sektorer som motionärerna gör».

Det är alltså reservanternas kritik

Om utbyggd statlig prognosverksamhet och ekonomisk planering

mot oss. Men som jag ser saken är det väl ganska klart att ju bättre den statliga planeringen är desto lättare borde det väl gå att använda de generella metoder i den ekonomiska politiken som vi ju alltid brukar vara förespråkare för, i all synnerhet för hela den delen av det ekonomiska fältet som den privata verksamheten utgör.

Det är just utifrån dessa synpunkter som vi menar att kan man nå en bättre statlig planering så är det ett högst önskvärt syfte, och det är det tyngst vägande motivet för att vi har biträtt denna hemställan.

De olika punkterna, sju till antalet, som blivit genomgångna av såväl herr Palm som herrar Stefanson och Mattsson, behöver jag inte uppehålla mig vid. Jag tror inte jag kan framföra några ytterligare synpunkter i det hänseendet, men jag tror att en utredning säkerligen skulle kunna få fram en hel del värdefullt material.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord — det som sagts här är till större delen ett referat av folkpartiets motion — utan nöja mig med några små kommentarer.

Herr Åkerlund utläser av reservanternas skrivning att vi är rädda att bli anklagade för att vilja bedriva en socialistisk politik. Jag sade inledningsvis att vi inte har varit rädda för en samhällsmedverkan för att få marknads ekonomin att fungera. Skillnaden mellan oss och de borgerliga har ju endast varit att vi har varit ute ungefär 10—15 år före de borgerliga i dessa avseenden. Herr Mattsson uttalade sig mycket positivt för denna tanke, och det var inte så länge sedan som man från centerpartiets sida sade på sina valaffischer att man sannerligen inte ville sitta i »farbror statens knä». Nu

tycks han inte vara rädd för samhället. Han tycks vara den som vill gå längst i dessa avseenden, och jag tror att det ligger åtskilligt i detta. Det kan kanske bli nödvändigt att göra så.

Det är bara en enda sak som skiljer oss reservanter från de tre borgerliga partierna. Vi är över hela linjen överens om att värdesätta en omfattande och så säker prognosverksamhet som möjligt. Den är till nytta i alla avseenden. Vi har sagt att den vill vi ha utbyggd och ännu mera mångsidig. Men vad vi misstror är att en parlamentärisk utredning — som de borgerliga föreslår. Vi tror inte detta vore den rätta vägen. Vi tror inte att det är den rätta lösningen.

Jag återkommer till resonemanget om att man vill ha de politiska slutsatserna kopplade till långtidsutredningarna. Det är, som jag även sade förut, så svårt att få de borgerliga att ens några dagar före remissdebatten tala om sina egna politiska slutsatser under så kort tid som ett enda budgetår. Kunde man där vara mera öppen vore mycket vunnit.

Vi anser alltså att vi bör ha nytta av en väl utbyggd prognosverksamhet och att låta de organ som redan är inkopplade på detta utveckla sin verksamhet vidare. Det tror jag är den bästa vägen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ståhle begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtande avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 71.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 42, angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning.

I enlighet med § 12 av gällande stadgar för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond hade stiftelsens styrelse den 8 februari 1968 avgivit berättelse över stiftelsens verksamhet och förvaltning under år 1967. Berättelsen hade avlämnats till bankoutskottet och till riksdagens

revisorer, vilka senare efter verkställd granskning av stiftelsens verksamhet och förvaltning avgivit i memorialet införd revisionsberättelse. Utöver dessa handlingar hade utskottet haft tillgång till de protokoll som förts vid sammanträdena med stiftelsens styrelse under år 1967.

Utskottet hade i det nu föredragna memorialet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte bevilja styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond ansvarsfrihet för stiftelsens förvaltning under år 1967.

Reservation hade anmälts av herr *Åkerlund* (h), vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag vill i anslutning till den blanka reservation som jag fogat till föreliggande memorial om granskningen av riksbankens jubileumsfond säga några ord.

Jag biträder utskottsbeslutet att föreslå ansvarsfrihet för fondstyrelsen. Redan i fjol anförde jag emellertid vissa synpunkter som jag alltjämt förmenar bör beaktas. Det är här först och främst mycket stora pengar som utdelas. Anslagen hittills för de fyra åren 1964—1967 är 33 miljoner kronor, varav 31 miljoner kronor de två senaste åren. Därför är det angeläget att det redovisas hur mycket som läggs ned på varje projekt för sig. Det finns nu projekt i miljonklassen, men vilka dessa är kan inte utläsas av de handlingar som ställts till riksdagens förfogande.

Vidare redovisas endast antalet avslagna ansökningar, vilket är tämligen ointressant, däremot inte deras rubriker. Principerna för anslagsbeviljande förblir nu, liksom tidigare, i tillämpningen höljda i dunkel. Osäkerheten därvidlag skymtar också fram i utskottets memorial.

En särskilt viktig fråga, som jag också berörde i fjol, är resultatredovis-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

ningen. Utskottet säger sig ha inhämtat att fondens styrelse avser att i någon form lämna sådan, när projekt börjar slutföras. Jag anser för min del att om, som fallet är, projekt pågår år efter år — ofta med påspädning av anslagen — bör redovisning årligen lämnas i största korthet på fyra å fem rader hur projekten framskrider. När de avslutas är det plats för upplysningar om hur resultatet blivit, var det publicerats och hur det nyttiggjorts etc.

Enligt min mening är det nödvändigt att få fortlöpande resultatredovisning såsom jag här antytt, om bankoutskottets ledamöter skall kunna i någon ringa mån följa med vad som händer och dess granskning bli något mer än en tom formalitet. Dessutom bör man tänka på att bankoutskottet får nya ledamöter som ingenting vet om äldre projekt och inte kan begäras slå sig på forskning för att få reda på dem. Det är redan 150 projekt på gång, varav inget redovisat resultat hittills, till en kostnad av 33 miljoner kronor. Hur tror kammarens ledamöter det kommer att te sig för granskaren i bankoutskottet med ett tusental projekt på gång och flera hundra miljoner kronor ute i rörelsen?

Även om jag inte har något yrkande anser jag mig skyldig att föra fram en tankeställare för kammarens ledamöter att fundera på.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m., jämte motioner.

I en den 29 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 94, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256),

2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257),

3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Propositionens innebörd var, att den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, för vilken giltighetstiden utginge den 30 juni 1968, skulle erhålla förlängd giltighetstid till och med den 30 juni 1971.

I anledning av propositionen hade väckts de likalydande motionerna I: 955, av herrar *Ottosson* och *Kajser*, samt II: 1212, av herr *Adolfsson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte

1. besluta sådan lydelse av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256)

att likviditetskvot fastställdes till högst 40 procent för affärsbankerna och till högst 20 procent i sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit,

att kassakvot fastställdes till högst 10 procent,

2. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1965 (nr 257),

3. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

I sammanhanget behandlade utskottet även de vid riksdagens början väckta motionerna I: 393, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 491, av herr *Bohman m. fl.*, såvitt dessa avsåge yrkande att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte före-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

lägga 1968 års höstriksdag förslag om emissionskontrollens avskaffande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 955 och II: 1212 måtte bifalla propositionen nr 94;

B. att riksdagen i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anfört måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om översyn av metoder för styrning av kreditmarknaden samt anse motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu vore i fråga, därigenom vara besvarade.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Åkerlund* (h), *Enarsson* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen

1) med bifall till motionerna I: 955 och II: 1212, i ifrågavarande del, måtte antaga det vid propositionen nr 94 fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256) med samtidigt antagande för sin del av i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 6 och 7 §§ likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256);

2) med bifall i övrigt till motionerna I: 955 och II: 1212 måtte avslå de vid propositionen nr 94 fogade förslagen till lag om fortsatt giltighet av placeringskvotslagen den 25 maj 1962 (nr 257) och till lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258);

2) av herrar *Ståhle*, *Åke Larsson*, *Palm*, *Lundin*, *Hagnell*, *Franzén* i *Motala*, *Bengtsson* i *Landskrona* och *Fridolfsson* i *Rödeby* (alla s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen

mätte avslå motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu vore i fråga.

Herr *ÅKERLUND* (h):

Herr talman! I den reservation, be-tecknad nr 1, som fogats till detta ut-låtande hemställer högerreservanterna att beredskapslagstiftningen rörande likviditets- och kassakvoter, vars för-längning vi inte motsätter oss, får en något mindre drastisk utformning än f. n. är fallet fr. o. m. den 1 juli i år.

I stället för maximalt för likviditets-kvot om 25 procent för sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit före-slår vi 20 procent, och för andra kre-ditinrättningar föreslår vi 40 procent i stället för nuvarande 50 procent. Kas-sakvoter skall enligt vår önskan icke få vara högre än 10 procent, medan ut-skottsmajoriteten förordar 15 procent. Våra motiv härför är att i praktiken fungerar kreditpolitiken bäst genom överenskommelser och sammanjämk-ningar och med resonliga krav från riksbankens sida på just t. ex. likvidi-tets- och kassakvoter.

Det är här fråga om beredskapslag-stiftning, vars uppenbara syfte är hot, och den lagstiftningen rimmar illa med önskemålen om smidigt handlag.

Bankföreningen, Sparbanksförening-en och Försäkringsbolagens riksför-bund har också yrkat på antingen av-skaffande eller sänkta procentsatser vid bibehållen likviditets- och kassa-kvotslagstiftning.

Vad så angår placeringskvots- och ränteregleringslagarna föreslår vi re-servanter, att dessa beredskapslagar helt utmönstras såsom obehövlige. Det är också nyssnämnda remissinstansers uppfattning. Över huvud taget delar vi den mening som kommer till uttryck i ett av remissvaren att en fortlöpande dialog mellan de penningvårdande myndigheterna och kreditinstituten ger de bästa resultaten vid den styrning av marknaden som bedöms nödvändig för uppnående av de penning- och valuta-politiska målsättningarna. Inom den

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

ramen bör fördelningen av kapitalet så fritt som möjligt få söka sig till de räntabla projekten, varvid det förvisso finns möjlighet att tillgodose mera socialt betonade önskemål, t. ex. i fråga om bostadsbyggandets finansiering.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1, som gäller punkten A.

Utskottsutlåtandet innehåller också yttrande över ett från vårt håll framfört önskemål om översyn av emissionskontrollen och dennas tillämpning i praktiken. Vi anser en sådan översyn vara väl motiverad och tycker att även övriga metoder för styrning av kreditmarknaden bör över ses. Jag biträder därför utskottets skrivning under punkten B och yrkar där bifall till utskottets hemställan.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! I bankoutskottets förevarande utlåtande nr 44 har utskottet behandlat Kungl. Maj:ts proposition nr 94, i vilken föreslås en förlängning av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen. Denna lagstiftning omfattar som bekant tre lagar, nämligen likviditets- och kassavotslagen, ränteregleringslagen samt placeringsvotslagen.

Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen erhöll sin nuvarande utformning genom beslut av 1962 års riksdag. Det finns inte anledning att nu närmare erinra om det utredningsarbete som låg till grund för lagstiftningens utformning. Jag vill inskränka mig till att påminna om att 1962 års lagstiftning egentligen inte innebar några större principiella nyheter i förhållande till de medel som redan tidigare hade kommit till användning inom kreditpolitiken. Ända sedan 1930-talet har vi haft en beredskapslagstiftning, som har gjort det möjligt att ställa krav på bankernas likviditet och kassabehållning. När den nuvarande lagstiftningen antogs var man överens om att dess giltighet skulle begränsas till tre år.

Giltigheten för de tre lagarna utgår följaktligen den sista juni i år. Frågan om fortsatt giltighet, liksom frågan om eventuella ändringar i lagstiftningen, skulle tas upp till prövning före utgången av denna tid.

Riksbanksfullmäktige har nu i full enighet gjort framställning om att lagarna i oförändrat skick skall erhålla förlängd giltighet under en ny treårsperiod, dvs. till utgången av juni månad 1971. Såsom motiv för sin framställning anför fullmäktige att lagarna fullgör en beredskapsfunktion och att de tjänar som bakgrund till de kreditpolitiska arrangemang som riksbanken upprätthåller på berörda områden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som har yttrat sig i ärendet, är också eniga i sitt tillstyrkande av fortsatt giltighet av beredskapslagarna.

Bankoutskottet finner vid sin prövning att skäl finnes för en tillstyrkan av förlängning av de tre beredskapslagarna i oförändrat skick.

I motionerna I: 393 och II: 491 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att Kungl. Maj:t måtte förelägga årets höstriksdag förslag om emissionskontrollens avskaffande.

Utskottet som tillstyrkt att ränteregleringslagen får förlängd giltighet har inte heller något att erinra mot emissionskontrollen såsom den i praktiken tillämpas av riksbanken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten A och till reservation 2.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I belysning av det resonemang som vi förde helt nyligen om utvecklingstendenserna i svensk ekonomisk politik — utvecklingstendenser i detaljgripande riktning eller i riktning mot en ökad marknadshushållning och en friare linje över huvud taget — vill jag tillåta mig att göra ett litet påpekande för herr Stähle.

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

Herr Ståhle säger att den beredskapslagstiftning som det här är fråga om inte innebär några större principiella nyheter. I själva verket fick vi någon gång i miten på 1930-talet en beredskapslagstiftning innebärande kassareservbestämmelser med procenttal som var modesta i jämförelse med dem vi nu har. Några likviditetskvoter existerade inte på den tiden och var icke heller ifrågasatta. Likviditetskvoter infördes i samband med att beredskapslagstiftningen om kassareservbestämmelser avskaffades; jag kan inte minnas exakt vid vilken tidpunkt men gissningsvis i början på 1950-talet. Sedan likviditetskvoterna hade införts fick vi något senare — om jag nu minns rätt i tidsföljden — bestämmelserna om räntereglering och placeringskvoter.

Man måste nog säga att tendensen, i varje fall på detta område, inte har gått i riktning bort ifrån detaljregleringar på området utan snarare i riktning mot skärpta sådana regleringar, även om det är riktigt som sägs att det ännu så länge endast är fråga om beredskapslagstiftning. Men vid olika tillfällen under senare år har denna beredskapslagstiftning åberopats som ett hot för att driva igenom önskemål från riksbankens sida gentemot övriga kreditinstitut.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Inom utskottet är vi eniga om att det behövs någon form av beredskapslagstiftning på detta område.

Herr Åkerlund anser att andra principer bör tillämpas när det gäller att bestämma likviditetskvoten och när det gäller affärsbankernas överenskommelser med riksbanken. Det har under årens lopp visat sig att svårigheterna härvidlag överdrivits i allra högsta grad. I de flesta fall har möjligheter funnits att på frivillighetens väg träffa överenskommelser mellan affärsbankerna, sparbankerna och riksbanken.

Utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att det är nödvändigt med en spärr och att riksbanken har möjligheter om situationen så skulle påkalla tillgripa lagstiftningen. Det torde vara av värde att påpeka, att lagen under den sista treårsperioden bara har tillämpats en enda gång, nämligen i fjol höst i samband med den engelska devalveringen. Vi anser att riksbanken även i fortsättningen skall ha denna möjlighet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;
Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr *Stähle* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stähle* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Stähle* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;
Nej — 69.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets sextonde session, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., dels ock en motion om begränsning av utredningar beträffande bagatellföreselser; samt

nr 38, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av motioner angående pensionsgrundande inkomst och arbetsgivaravgift inom den allmänna försäkringen;

nr 44, i anledning av motion om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för vissa vacciner; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § kommunaltjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 275), m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner om stöd till vallfröodlingen;

nr 30, i anledning av motioner angående trädgårdsnäringen; och

Ang. butiksstölderna

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida dispositionen av vissa s. k. häradsjordar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner angående svensk invandrings- och minoritetspolitik och om utredning angående de språkliga och kulturella minoriteternas ställning i Sverige, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. butiksstölderna

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om utredning angående orsakerna till butiksstölder.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 446, av herr *Ernulf*, och II: 559, av fru *Gärde Widemar*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning av butiksstöldernas sociologiska och psykologiska bakgrund samt om lämpliga åtgärder för att motverka förekomsten av dessa brott.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 446 och II: 559 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! De motioner som här föreligger, har, kan man kanske säga, i viss mån tillgodosetts genom en kungl. utredning. Jag vill emellertid konstatera att den utredningen endast rör aspekter som på intet vis är motionärerna främmande men som inte belyser hela problemet. Det är dock en väsentlig sak att här föreligger en påtaglig särtyp av allmän handel i de stora varuhusen, och detta på grund av det

sätt på vilket varorna exponeras. Den stora brottslighet som här växt fram sammanhänger med detta förhållande, och detta lär vi inte kunna komma ifrån. Det har också ifrågasatts om man inte möjligen skulle kunna så att säga mildra bedömandet av de butikssnatterier som i stor utsträckning bedrivs. Å andra sidan har det framhållits att man inte rimligen kan förfara så, när man på andra områden håller bestämda och klara principer.

Man måste här våga mot varandra å ena sidan den vinst som uppkommer för distributionen — som kan förbilligas genom dessa butiker där varorna ligger tillgängliga för allmänheten och där man har självbetjäning — och å andra sidan de moraliska skador i form av rättsupplösning som sammanhänger med att varorna är lätt tillgängliga. Härtill kommer att den billigare servicen i dessa stora affärshus påverkar existensvillkoren för den mindre handeln, den enskilda företagsamheten i dessa småbutiker som så väl behövs och där man inte är lika vårdslös när man handhar varorna och där frestelserna inte tornas upp så som sker i de stora varuhusen.

De butiker och varuhus det här gäller åstadkommer sålunda skadeverkningar dels i konkurrensen mellan olika företagsformer, dels också på det område som motionärerna här har tagit fasta på.

I nuvarande läge har jag inte möjlighet att ställa något yrkande. Men jag konstaterar att chefen för justitiedepartementet inte gick in på de sociala skadeverkningarna av snabbköpsbutikerna när han uppdrog åt en sakkunnig att utreda frågan om formerna för handläggning av mål angående vissa lindriga brott.

Här kommer den situation in i bilden som har skapats för den mindre företagsamheten på grund av den reform av butiksständningslagen som vidtagits och som gör det lätt för de stora företagen att utnyttja lagens möjligheter.

Ang. butiksstölderna

Handelns anställda och deras organisationer har gjort bestämda erinringar mot det sätt på vilket dessa företag utnyttjar dispensystemet som medför en förödande konkurrens med de mindre företagarna. De små butikerna — närbutikerna, butikerna som inte bara är närbelägna, utan också har nära kontakt med sina kunder — kommer i en allt svårare ställning.

Då dessutom som berörts de stora varuhusen genom snabbköpsystemet ut-sätter sin publik för påtagliga faror och då man konstaterar att av svinnet, som uppgår till miljonbelopp, ungefärligen hälften torde vara att hänföra till snatterier, stölder i butikerna och andra för-mögenhetsbrott, måste man säga sig att det skulle vara mycket önskvärt om den utredning som justitieministern har igångsatt kunde observera också detta sociala problem. Vi vet vilken stark för-handlingsställning de stora företagen har gentemot sina anställda, och vi vet att de anställdas organisationer anser sig bli pressade över hövan. Man skulle då kunna tänka sig att åstadkomma en lagstiftning som inskränkte butikernas öppethållande, som skapade en bättre praxis i fråga om dispensgivningen och som till sist också såg till att affärerna inte fick som nu sker värdslost utställa varor som medför frestelser för män-niskorna och leder dem på avvägar.

Under detta anförande hade herr tal-mannen uppstått och avlägsnat sig, var-vid ledningen av kammarens förhand-lingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Efter slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hem-ställt.

Föredrogos ånyo allmänna bered-ningsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av motion om en för riksdag och regering gemensam ut-redningscentral;

nr 41, i anledning av motioner om femdagarsvecka året om inom försva-ret; och

nr 42, i anledning av skilda motioner om rabatt vid resor på statens järnvä-gars eller postverkets busslinjer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-ställt bifölls.

På framställning av herr andre vice talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr andre vice talmannen, att å före-dragningslistan för morgondagens sam-manträde andra lagutskottets utlåtan-den nr 33 och 37 skulle sättas näst efter statsutskottets utlåtande nr 127 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 28 och bevillningsutskottets betänkande nr 37 sist.

Anmäldes och godkändes andra lag-utskottets förslag till riksdagens skri-velser till Konungen:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angä-ende ändrad lydelse av 1 och 6 §§ la-gen den 4 januari 1956 (nr 2) om so-cialhjälp, jämte i ämnet väckta motio-ner; samt

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pro-centsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggs-pension jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade pro-portion nr 124, med förslag till för-ordning om ändring i vägtrafikförord-ningen den 28 september 1951 (nr 648).

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Larsson, Thorsten*, (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Vill Statsrådet lämna kammaren upplysning om huruvida speciella utrotningsåtgärder kommer att vidtagas mot fågelbeståndet med

syfte att öka säkerheten för flygplanen vid det planerade Sturupsflygfältet?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.33.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert